

Agenda voor een Vitaal Platteland

MJP2

Meerjarenprogramma Vitaal Platteland 2007-2013

‘SAMEN WERKEN’

INHOUDSOPGAVE

Hoofdstuk 1: Inleiding	5	
1.1	Waarom een Meerjarenprogramma 2?	5
1.2	Reikwijdte Meerjarenprogramma 2	5
1.3	Leeswijzer	6
Hoofdstuk 2: Uitvoeringskader	7	
2.1	Sturingsmodel landelijk gebied	7
2.2	Wet Inrichting Landelijk Gebied	8
2.3	Randvoorwaardelijk kader	8
2.4	Grondverwerving	9
2.5	Uitvoeringsorganisatie rijk	9
2.6	Uitvoering	11
2.7	Financiering	12
2.8	Relatie tot andere programma's	14
2.9	Begrippenkader	16
Hoofdstuk 3: Actuele ontwikkelingen	17	
3.1	Grondbeleid	17
3.2	Europese bodemstrategie	18
3.3	Duurzaam gebruik biodiversiteit	19
3.4	Europees plattelandsbeleid	19
3.5	Bestuursakkoord water	20
3.6	Waterwet	20
3.7	Klimaatverandering	21
3.8	Toekomstagenda milieu	21
3.9	Vermindering milieubelasting	21
Hoofdstuk 4: Rijksdoelen	22	
4.1	Inleiding en toelichting	22
4.2	Veelzijdige natuur	25
4.2.1	Tekst op hoofdlijnen	25
4.2.2	Tabel	27
4.2.3	Rijksacties	27
4.3	Vitale landbouw	32
4.3.1	Tekst op hoofdlijnen	32
4.3.2	Tabel	33
4.3.3	Rijksacties	33
4.4	Recreatief aantrekkelijk Nederland	36
4.4.1	Tekst op hoofdlijnen	36
4.4.2	Tabel	37
4.4.3	Rijksacties	37
4.5	Landschap met kwaliteit	41
4.5.1	Tekst op hoofdlijnen	41
4.5.2	Tabel	42
4.5.3	Rijksacties	42
4.6	Duurzaam bodemgebruik	44
4.6.1	Tekst op hoofdlijnen	44
4.6.2	Tabel	45
4.6.3	Rijksacties	45

4.7	Waterbeheer op orde	47
4.7.1	Tekst op hoofdlijnen	47
4.7.2	Tabel	48
4.7.3	Rijksacties	48
4.8	Impuls aan aandachtsgebieden	50
4.8.1.	Tekst op hoofdlijnen	50
4.8.2.	Tabel	50
4.8.3.	Rijksacties	51
4.9	Sociaal-economische vitaliteit	52
4.9.1.	Tekst op hoofdlijnen	52
4.9.2.	Effectindicatoren	52
4.9.3.	Rijksacties	53
Hoofdstuk 5: Monitoring, verantwoording en evaluatie		56
5.1	Doelrealisatie en monitoring	56
5.2	Verschillende monitors	56
5.3	Praktische uitwerking in het kader van ILG	57
5.4	Evaluatie	58
5.5	Organisatie en financiering	59
Hoofdstuk 6: Aan de slag		60
‘SAMEN WERKEN’TABELLEN		60
TABELLEN		61
1.	Natuur	61
2.	Landbouw	61
3.	Recreatie	61
4.	Landschap	61
5.	Bodem	61
6.	Water	61
7.	Reconstructie zandgebieden	61
KAARTEN		63
	Basiskaart natuur	63
1.	Nieuwe EHS, onderdeel nieuwe natuur	63
2.	Nieuwe EHS, onderdeel robuuste verbindingen	63
3.	Nieuwe EHS, onderdeel natte natuur	63
4.	Beheersgebieden EHS en buiten EHS	63
5.	Nationale Parken	63
6.	Westerschelde	63
7.	Landelijke Natuurdoelen	63
8.	Vogel- en Habitatrichtlijngebieden	63
9.	Recreatie om de Stad, onderdeel Grootchalig groen	63
10.	Landelijke Routenetwerken, onderdeel wandelen	63
11.	Landelijke Routenetwerken, onderdeel fietsen	63
12.	Landelijke Routenetwerken, onderdeel varen	63
13.	Nationale Landschappen	63
14.	Reconstructiegebieden	63
15.	Greenports en Landbouwontwikkelingsgebieden glastuinbouw	63
16.	Stroomgebieden	63

BIJLAGEN

	65
Bijlage 1 Personele capaciteit van DLG	67
Bijlage 2 Nulmeting	69
Bijlage 3 Projectenlijst Recreatie om de Stad	71
Bijlage 4 Indicatieve provinciale verdeling prestaties en rijksbudgetten ILG	73

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Waarom een Meerjarenprogramma 2?

Het nationale beleid dat zich richt op een leefbaar, vitaal en duurzaam platteland is neergelegd in de in 2004 gepresenteerde Nota Ruimte (NR) en Agenda voor een Vitaal Platteland (AVP). Om de hierin aangegeven doelstellingen concreet uit te werken heeft het rijk, als onderdeel van het AVP, het Meerjarenprogramma Vitaal Platteland (MJP) opgesteld. Voor de gebiedsgerichte realisatie van rijksdoelen stelt het rijk geld beschikbaar ten behoeve van natuur, landbouw, recreatie, landschap, bodem, water, reconstructie van de zandgebieden en sociaal-economische vitaliteit. Rijksdoelen op het gebied van milieu maken hier integraal onderdeel van uit. In het Meerjarenprogramma Vitaal Platteland (MJP) zijn deze rijksdoelen en de eraan gekoppelde rijksfinanciering samengebracht.

Een meerjarenprogramma heeft een periodieke actualisatie om nieuwe ontwikkelingen te kunnen inpassen. Voor u ligt die actualisatie: het tweede Meerjarenprogramma Vitaal Platteland (MJP2). De belangrijkste reden om nu met een actualisatie te komen is dat het rijk (LNV, VROM, V&W en OC&W), provincies, gemeenten en waterschappen vanaf 2007 gaan samenwerken volgens een nieuw sturingsmodel waarbij een nieuw financieringssysteem in werking treedt: het investeringsbudget landelijk gebied (ILG). Dit nieuwe sturingsmodel legt de regie bij de provincies voor de gebiedsgerichte realisatie van het rijksbeleid voor het landelijk gebied. Het rijk gaat sturen op hoofdlijnen en toetsen op resultaat. Dit vereist een formulering van rijksdoelen op hoofdlijnen waarop het rijk wil sturen en een weergave van de beschikbare rijksmiddelen voor de ILG periode 2007-2013.

Het MJP2 bevat de concrete uitwerking van het rijksbeleid, zoals dat op hoofdlijnen is verwoord in de Nota Ruimte, het AVP en in aanverwante sectorale nota's zoals de nota Natuur voor mensen, mensen voor natuur en de onlangs uitgebracht nota Kiezen voor Landbouw. Dit voor zover overeenkomend met de reikwijdte van het MJP2 (zie paragraaf 1.2). Het MJP2 is daardoor, als meest recent uitvoeringsprogramma, leidend voor de programmering en de uitvoering en niet het gestelde hierover in de afzonderlijke nota's.

Wijzigingen en verbeteringen ten opzichte van het MJP1 zijn doorgevoerd op basis van lessen uit het recente verleden. Zo zijn rijksdoelen verder vereenvoudigd en beter operationeel geformuleerd. Tevens is er een directe koppeling aangebracht tussen rijksdoelen en rijksmiddelen, waardoor een sturing op instrumenten niet langer nodig is, en is een directe relatie gelegd tussen rijksdoelen en monitoring.

1.2 Reikwijdte Meerjarenprogramma 2

Bij de totstandkoming van het MJP2 is op onderdelen gekozen voor een aanscherping van de in het MJP1 gekozen invalshoek. Het principe van gebiedsgerichte realisatie van het rijksbeleid blijft echter onverkort van kracht. De ambitie om het MJP2 op termijn te verbreden tot al het beleid voor het landelijk gebied van de daarbij betrokken ministeries is losgelaten. Aangezien het MJP2 vooral het rijkskader vormt voor het ILG is nu gekozen voor het opnemen van die rijksdoelen die in ILG-verband zullen worden uitgevoerd en de direct daarmee samenhangende opgaven. Hoewel het merendeel van de rijksdoelen die in het MJP2 zijn opgenomen via het ILG worden gerealiseerd, zal een beperkt aantal doelen onder verantwoordelijkheid van het rijk worden gerealiseerd.

Het MJP2 omvat de realisatie van rijksdoelen in het landelijk gebied door middel van 'fysieke inrichting' (verwerving, inrichting en beheer), het beheer en gebruik van natuurlijke hulpbronnen en 'sociaal-economische vitaliteit' (ruimte voor ontwikkeling, burgerparticipatie, sociale infrastructuur). De nadruk hierbij ligt op realisatie van rijksdoelen via de gebiedsgerichte aanpak.

In het vorige MJP zijn de rijksbudgetten voor één jaar (2004) weergegeven. Nu is gekozen voor het opnemen van alle beschikbare rijksmiddelen in relatie tot de aangegeven doelen voor de periode 2007-2013, zijnde het tijdvak waarop de eerste ILG-overeenkomsten betrekking hebben.

Het stedelijk gebied (woningbouw), het hoofdwegennet, het spoor en de rijkswateren (veiligheid) vallen buiten de reikwijdte van het MJP2.

Uiteraard is het grensvlak tussen landelijk gebied en stedelijk gebied niet met een schaarste te knippen. Rijksdoelen als soortenbescherming en groen in de stad worden zowel in het stedelijk gebied als in het landelijk gebied (en in de overgangszone) gerealiseerd. Opname van deze rijksdoelen in het MJP2 is dan ook van belang om de samenhang weer te geven. Tevens zijn er technische redenen om niet geforceerd een scheiding aan te brengen, bijvoorbeeld wanneer het rijksbudget (nog) niet is verdeeld over landelijk en stedelijk gebied (soortenbescherming), of wanneer in bepaalde uitvoeringsprogramma's geen onderscheid wordt gemaakt tussen landelijk en stedelijk gebied (Actieprogramma Ruimte en Cultuur). Tevens is er in een aantal gevallen sprake van samenhang met het hoofdwegennet (ontsnippering robuuste verbindingen) en met de rijkswateren (natte natuur, waterkwaliteit).

Op een aantal plaatsen in het MJP2 wordt aandacht besteed aan de realisatie van rijksdoelen via de generieke aanpak, voornamelijk om de samenhang met de gebiedsgerichte aanpak weer te geven. Voorbeelden hiervan zijn het Ondernemersprogramma voor de landbouw en het beheer van natuurgebieden binnen en buiten de Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

In het MJP2 is alleen beleid opgenomen op basis van huidige afspraken over doelen en beschikbare rijksmiddelen voor de periode 2007-2013. Beleid dat nog in ontwikkeling is en dat naar verwachting van invloed is op de in het MJP2 opgenomen operationele doelstellingen is niet verwerkt, maar is wel beschreven (zie hoofdstuk 3).

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt het uitvoeringskader beschreven. Dit hoofdstuk geeft inzicht in de nieuwe sturingsfilosofie tussen rijk en provincies (het ILG), de Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG) en diverse, vanuit het rijk gezien, van belang zijnde zaken voor de uitvoering van het rijksbeleid. Tevens wordt de samenhang met diverse lopende rijksprogramma's beschreven.

Hoofdstuk 3 bevat een korte schets van een aantal actuele ontwikkelingen die op dit moment plaatsvinden en die van invloed zijn op de beleidsdoelstellingen die zijn opgenomen in het MJP2.

In hoofdstuk 4 zijn alle operationele doelstellingen weergegeven die het rijk in het landelijk gebied wil realiseren. Dit hoofdstuk bevat per thema een beschrijving van het beleid op hoofdlijnen en tabellen waarin het rijksbeleid vervolgens gedetailleerd is uitgewerkt. In de tabellen zijn tevens de beschikbare rijksmiddelen voor de periode 2007-2013 weergegeven. Tevens zijn enkele kaartbeelden toegevoegd en zijn voor elk thema de zogenoemde rijksacties (zaken die het rijk zelf oppakt) weergegeven. Hoofdstuk 5 beschrijft het systeem van monitoring, verantwoording en evaluatie van alle beleidsdoelstellingen.

Tot slot wordt in hoofdstuk 6 beschreven wat het rijk en de provincies vanaf 2006 te doen staat om de uitvoering vanaf 2007 daadwerkelijk een succes te laten worden.

Hoofdstuk 2: Uitvoeringskader

In dit hoofdstuk worden diverse zaken beschreven, die relevant zijn voor de concrete uitvoering van het rijksbeleid voor het landelijk gebied. Hierbij wordt onder andere ingegaan op het nieuwe sturingsmodel, met als belangrijkste onderdeel het ILG, de WILG en het randvoorwaardelijk kader. Tevens worden op de uitvoering gerichte zaken beschreven die het rijk in gang heeft gezet om invulling te geven aan zijn nieuwe rol. Tot slot wordt ingegaan op de relatie van het MJP2 met enkele relevante programma's, zoals de Uitvoeringsagenda Nota Ruimte en de nota Kiezen voor landbouw.

2.1 Sturingsmodel landelijk gebied

In 2004 hebben rijk (LNV, VROM, V&W), Interprovinciaal Overleg (IPO), Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en Unie van Waterschappen (UvW) overeenstemming bereikt over de contouren van het nieuwe sturingsmodel (contourennota ILG). De kern hiervan is dat het rijk met de afzonderlijke provincies een overeenkomst afsluit voor de duur van 7 jaar, waarin voor elk rijksdoel afrekenbare prestaties worden vastgelegd. Het rijk stelt hiertoe voor 7 jaar financiële middelen beschikbaar.

Een belangrijk element van het nieuwe sturingsmodel is dat het rijk zijn financiële middelen bundelt in één Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) voor alle in de overeenkomsten af te spreken prestaties. Hierdoor ontstaat flexibiliteit in de uitvoering. Het ontschotte rijksbudget moet worden besteed aan het geheel van de rijksdoelen en is daarbij niet gebonden aan de afzonderlijke doelen. De provincies kunnen binnen de periode van 7 jaar het rijksbudget flexibel inzetten in de tijd en over de in te richten gebieden. Aan het einde van deze periode moeten alle afgesproken prestaties zijn gerealiseerd.

Het ILG-model treedt op 1 januari 2007 in werking. De eerste overeenkomsten zullen daarom worden gesloten voor de periode 2007-2013 en sluiten hiermee aan op de programmering van het (toekomstig) Europese plattelandsbeleid.

Het MJP2 vormt de basis voor de overeenkomsten die het rijk sluit met de afzonderlijke provincies. In het MJP2 geeft het rijk immers per doel het beschikbare rijksbudget aan voor de periode 2007-2013 evenals de in 2013 te realiseren prestaties. De provincies stellen ieder op basis van een provinciaal beleidskader en het (rijks)MJP2 een provinciaal meerjarenprogramma (pMJP) op. Het pMJP omvat prestaties en de daarvoor benodigde budgetten (van rijk, provincie en derden) voor een periode van 7 jaar.

Voor de realisatie van de in de ILG-overeenkomsten opgenomen rijksdoelen spelen, naast provincies, ook gemeenten en waterschappen een belangrijke rol. Aangezien dit MJP2 de basis is voor het opstellen van de ILG-overeenkomsten zijn met name de provincies, maar ook de gemeenten en waterschappen betrokken, bij de voorbereiding ervan.

Jaarlijks stellen de provincies een voortgangsrapportage op. In 2010 vindt de mid-term review plaats, waarbij rijk en provincies de voortgang bespreken en overleggen of een wijziging van de overeenkomst gewenst is. Begin 2014 vindt de eindverantwoording plaats.

In dit verband is er sprake van een zakelijke overeenkomst waarbij gerealiseerde prestaties worden beoordeeld aan de hand van de gemaakte afspraken. In geval van onvoorziene wijziging van omstandigheden worden gemaakte afspraken in goed overleg herzien. Gelijktijdig moet worden opgemerkt dat er sprake is van complexe werkprocessen met een sterk plannend karakter. Iets om bij de eindverantwoording rekening mee te houden.

Bovenal is het van belang dat rijk en provincies zich op basis van wederzijds vertrouwen inzetten om de overeengekomen prestaties te bereiken.

Het MJP2 bevat meer dan alleen de rijksdoelen en -middelen die opgaan in het ILG en waarop bovengestand sturingsmodel van toepassing is. Het realiseren van de Nadere Uitwerking Rivierengebied (NURG) en het beheer door Staatsbosbeheer wordt bijvoorbeeld niet opgenomen in het ILG. Voor dergelijke doelen geldt dat het rijk zelf verantwoordelijk blijft voor de realisatie ervan.

2.2 *Wet Inrichting Landelijk Gebied*

In 2005 hebben rijk, provincies, gemeenten en waterschappen overeenstemming bereikt over het ontwerp van de Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG). Volgens de huidige planning treedt de WILG vanaf 2007 in werking.

De WILG omvat twee delen, te weten het ILG en het instrument landinrichting. Het ILG heeft op een aantal onderdelen een wettelijke verankering met name op het vlak van programmering, financiering en uitvoering van de gebiedsgerichte realisatie van het rijksbeleid. In de wet wordt ingegaan op de totstandkoming van het rijksmeerjarenprogramma, de provinciale meerjarenprogramma's en vervolgens op de overeenkomsten die tussen het rijk en de afzonderlijke provincies worden gesloten.

De wet gaat tevens in op de financieringsconstructie tussen rijk en provincies, en de wijze waarop het rijk haar middelen ter beschikking stelt aan de provincies.

Tot slot wordt ingegaan op de uitvoering van de gesloten overeenkomsten. Dit deel van de wet heeft betrekking op de wijze waarop rijk en provincies met elkaar omgaan gedurende de contractperiode en op de verantwoording na afloop.

Het deel landinrichting van de wet biedt provincies de mogelijkheid om, indien rijks- en provinciale doelen niet op vrijwillige basis zijn te realiseren, met overheidsbesluiten werken uit te voeren en een daarmee samenhangende herverkaveling te realiseren. Het betreft een nieuw inrichtingsinstrument ter vervanging van de huidige Landinrichtingswet 1985. Het deel landinrichting van de WILG is grotendeels aan de Reconstructiewet Concentratiegebieden ontleend; de Reconstructiewet zal dan ook met de inwerkingtreding van de WILG op dit onderdeel worden ingetrokken.

2.3 *Randvoorwaardelijk kader*

De rijksdoelen moeten worden gerealiseerd binnen een randvoorwaardelijk kader. Dit kader geldt voor alle te realiseren doelen en is daarom niet per afzonderlijk doel in hoofdstuk 4 vermeld. Dit kader betreft:

- Nationale wet- en regelgeving zoals de Wet Inrichting Landelijk Gebied (WILG), de Natuurbeschermingswet, de Wet Milieubeheer en de Wet op de waterhuishouding.
- Internationale wet- en regelgeving, waaronder diverse EU richtlijnen en verdragen, zoals de Vogel- en Habitatrichtlijn, de Kaderrichtlijn Water en de Europese verordening voor Plattelandsontwikkeling.
- Rijksconvenanten en –samenwerkingsverbanden zoals het Bufferzoneconvenant en de samenwerkingsafpraak Veiligheid en Natte Natuur.
- Door het rijk, in overleg met provincies en andere overheden, vastgestelde beleidsnota's en programma's, zoals het Meerjarenprogramma Ontsnippering en het Nationaal bestuursakkoord water;
- Wet- en regelgeving, beleidsnota's e.d. die nog in ontwikkeling zijn zoals de Waterwet.

De regels van de Europese Unie zijn altijd van toepassing, zowel bij medefinanciering vanuit de EU als bij de algemene noodzaak tot EU-conformiteit (toets op staatssteun en de mededingingstoets).

Het rijk verwacht dat provincies en gemeenten, in overleg met waterschappen, daar waar noodzakelijk, zorgdragen voor een passende planologische bescherming van de rijksdoelen (bijvoorbeeld voor de Landelijke Routenetwerken en voor Recreatie om de Stad). In een aantal gevallen is planologische bescherming tevens noodzakelijk in verband met internationale afspraken (bijvoorbeeld voor de EHS).

Het rijk heeft een generieke verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het landelijk gebied in zijn geheel. Van provincies en gemeenten wordt daarom verwacht dat zij bij het maken van plannen en het uitvoeren van ruimtelijke ingrepen een zodanig afwegingskader hanteren dat rekening wordt gehouden met alle voor het betreffende gebied relevante thema's (landschap, cultuurhistorie, water, architectuur etc.).

Het rijk verwacht dat provincies samen met gemeenten en waterschappen zorgdragen voor een zodanige gebiedsgerichte realisatie van rijksdoelen dat bij de concrete uitvoering de rijksdoelen optimaal aan elkaar worden gekoppeld zowel fysiek als financieel. Bijvoorbeeld doelen op het gebied van water realiseren door deze te koppelen met de realisatie van de EHS of grondgebonden landbouw.

2.4 Grondverwerving

Grondverwerving is belangrijk voor het realiseren van een groot aantal rijksdoelen. Op grond van de Wet Agrarisch Grondverkeer (WAG) is de minister van LNV verantwoordelijk voor het agrarisch grondprijnsbeleid. Conform de Comptabiliteitswet is hij tevens verantwoordelijk voor de doeltreffendheid en doelmatigheid van het beleid dat aan zijn begroting ten grondslag ligt. De minister van LNV dient daarom periodiek verantwoording af te leggen aan de Tweede Kamer over de ontwikkeling van de agrarische grondprijns.

Met de komst van het ILG wordt dit niet anders. Provincies moeten wel in staat worden gesteld om op tijd voldoende grond te kunnen verwerven tegen acceptabele prijzen zonder daarbij marktverstoring te werken. Rijk en provincies ontwikkelen daartoe momenteel een werkwijze waarmee provincies verantwoordelijk worden voor de inzet van het grondverwervinginstrumentarium daar waar het de realisatie betreft van rijksdoelen, die onderdeel vormen van het ILG.

Grondverwerving vindt in beginsel op vrijwillige basis plaats en wel zodanig dat daarvan geen marktverstoring uitgaat. In een aantal gevallen zal de inzet van onteigening en korting nodig zijn om de rijksdoelen te kunnen realiseren. De wettelijke basis hiervoor is gelegen in de WILG, de reconstructiewetten (o.a. de Reconstructiewet Concentratiegebieden), de Wet Agrarisch Grondverkeer en de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Met de inzet van dergelijke zware instrumenten zal terughoudend worden omgegaan.

Het rijk stelt één voor alle provincies landelijk opererend grondbedrijf ter beschikking waar provincies als opdrachtgever de uit de ILG-overeenkomsten voortvloeiende taken kunnen laten uitvoeren. Dit grondbedrijf zal de fusiedienst zijn, waarin de huidige DLG/BBL en Domeinen worden verenigd.

Overigens dient bij de verwerving van gronden ten behoeve van de EHS in bepaalde gevallen rekening te worden gehouden met koopplicht. Grondaanbieders kunnen zich hierop beroepen. Het rijk, met de komst van het ILG de provincies, zijn dan verplicht deze aangeboden grond te kopen.

2.5 Uitvoeringsorganisatie rijk

Uitvoerende diensten

Bij de daadwerkelijke uitvoering van het rijksbeleid zoals opgenomen in het MJP2 zijn diverse uitvoerende diensten van het rijk betrokken. Gedoeld wordt op de Dienst Landelijk Gebied/Bureau Beheer Landbouwgronden (DLG/BBL), Dienst Regelingen (DR), Rijkswaterstaat (RWS) en Staatsbosbeheer (SBB).

Deze diensten hebben ieder hun eigen specifieke taken. Zo is RWS de uitvoerende dienst voor de rijkswegen en rijkswateren, DR is de uitvoeringsorganisatie voor met name de ondernemersgerichte subsidieregelingen, SBB richt zich met name op het beheer van natuurterreinen, DLG/BBL richt zich met name op de gebiedsgerichte inrichting van het landelijk gebied (verwerving, inrichting en financiering). DLG en DR zijn betaalorgaan voor EU-cofinanciering op basis van het eerste Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP); DLG wordt betaalorgaan voor POP2. De samenwerking met DR hierbij moet nog nader worden uitgewerkt evenals de precieze taakverdeling tussen provincies en DLG hierbij.

De provincies zijn opdrachtgever van DLG/BBL voor de realisatie van rijksdoelen die onderdeel uitmaken van het ILG. Het rijk is opdrachtgever van DLG/BBL voor de realisatie van de overige rijksdoelen uit het MJP2. Het rijk verkent de mogelijkheid tot een fusie van DLG met het vastgoedonderdeel van de Dienst der Domeinen. De fusiedienst zal voor wat betreft de realisatie van de rijksdoelen die opgaan in het ILG, anders dan nu bij DLG/BBL het geval is, volledig aangestuurd gaan worden door de provincies. Provincies worden daarmee medeopdrachtgever voor de fusiedienst.

Daar waar het rijk zijn uitvoerende diensten zelf aanstuurt, draagt het rijk de zorg voor het beschikbaar stellen van voldoende capaciteit voor de uitvoering. Voor DLG gelden echter specifieke afspraken, omdat rijk en provincies in het kader van het ILG zijn overeengekomen dat het rijk personele capaciteit van DLG ter beschikking stelt aan de provincies ter realisatie van de rijksdoelen die onderdeel uitmaken van het ILG.

Voor de ILG-periode 2007-2013 is de ter beschikking te stellen DLG-capaciteit 5.690.000 uren (vijf miljoen zeshonderd negentigduizend uren) met een verdeling over de jaren en indicatief over de provincies, zoals weergegeven in bijlage 1.

De provinciale verdeling is indicatief en gebaseerd op de procentuele verdeling, die is toegepast bij de overeenkomsten 2005-2006. In de ILG-overeenkomsten 2007-2013 wordt de daadwerkelijke omvang van de (provinciale) DLG-capaciteit en de bijbehorende randvoorwaarden bij de inzet ervan vastgelegd.

De landelijke raming van de DLG-capaciteit is gebaseerd op een aantal uitgangspunten en aannames (zie bijlage 1). De belangrijkste zijn de in dit MJP2 opgenomen rijksdoelen en rijksbudgetten. De provinciale verdeling van de rijksbudgetten is nog niet verwerkt in de capaciteitsraming per provincie. Dit zal resulteren in een verfijning van de opgenomen indicatieve verdeling per provincie. Aan deze verfijnde verdeling zal door rijk en provincies gezamenlijk invulling worden gegeven zodat de provincies hierin de pMJP's rekening mee kunnen houden.

Het rijk maakt bij het beschikbaar stellen van de benodigde capaciteit van DLG een voorbehoud ten aanzien van tariefswijzigingen, wijzigingen op de programma- en apparaatsbudgetten en wijzigingen, die voort kunnen vloeien uit de fusie van DLG/BBL met Domeinen. Dit kan leiden tot aanpassing van de ter beschikking te stellen uren. In dat geval zal het rijk hierover met provincies overleggen en over eventuele wijzigingen nadere afspraken maken.

Rijk, provincies en DLG ontwikkelen gezamenlijk een voorstel tot normering (kengetallen) van de DLG-inzet ten behoeve van de midterm review. Het doel is om in de midterm review de capaciteit van DLG nauwer aan te laten sluiten bij de te leveren prestaties door de provincies en taken van DLG. Monitoring van de kengetallen maakt onderdeel uit van dit voorstel.

De toekomstige positionering van DLG/BBL dient met de komst van het ILG zodanig te worden gekozen dat recht wordt gedaan aan verantwoordelijkheden en bevoegdheden die provincies met de komst van het ILG krijgen toebedeeld. Gelijktijdig vereist dit een constructie waarbij DLG de haar opgedragen taken, gelegen binnen en buiten de reikwijdte van het ILG, adequaat en efficiënt kan uitvoeren.

Rijkscoördinatieteam

Het rijk sluit in het kader van het ILG overeenkomsten met de individuele provincies. De minister van LNV zal daarbij de rol van coördinerende minister vervullen. Dit vereist aan rijkszijde een afstemming tussen de departementen bij de beleidsformulering, de convenantvorming en tijdens de uitvoering en afronding van elke ILG-overeenkomst. Afgesproken is dat het rijk hiervoor invulling geeft aan één aanspreekpunt voor de provincies ten behoeve van het ILG. Hiervoor is het zogenoemde Rijkscoördinatieteam (RCT) ingesteld. Het RCT valt onder de verantwoordelijkheid van de Directie Regionale Zaken van LNV.

Het rijkscoördinatieteam (RCT) heeft de volgende taken:

- Het verrichten van voorbereidende werkzaamheden ten behoeve van het sluiten van de ILG-overeenkomsten tussen rijk en de afzonderlijke provincies. Het RCT draagt zorg voor het proces van totstandkoming van de 12 overeenkomsten.
- Het volgen van de uitvoering van de overeenkomsten na de ondertekening. Het RCT coördineert periodiek overleg tussen rijk en provincies, verwerkt de voortgangsrapportages en de verantwoording na afloop van de overeenkomsten en geleidt deze door.
- Het fungeren als aanspreekpunt/vraagbaak voor de provincie voor ILG gerelateerde contacten vanuit de provincie naar het rijk.
- Het verzorgen van de algemene communicatie over ILG-zaken in de relatie rijk-provincie.

2.6 Uitvoering

Provinciale programma's

Voor een aantal beleidsdoelstellingen, onder andere voor de Nationale Landschappen, verbetering van de milieukwaliteit EHS en de reconstructie zandgebieden, is het op dit moment niet mogelijk om vooraf volledig afrekenbare doelstellingen te formuleren, waarop het rijk wil sturen. Dit onder andere door de grote regionale verschillen bij de realisatie van de betreffende rijksdoelen.

Het rijk vraagt van de provincies om voor die rijksdoelen, waarvoor het rijk geen afrekenbare prestaties heeft geformuleerd, zelf afrekenbare prestaties te formuleren en deze afrekenbare prestaties op te nemen in een uitvoeringsprogramma. Dit hoeft niet per se een voor het rijksdoel afzonderlijk opgesteld uitvoeringsprogramma te zijn. De afrekenbare prestaties kunnen onderdeel zijn van elk door de provincie op te stellen programma (bijvoorbeeld het pMJP), maar moeten wel ergens herkenbaar zijn opgenomen voor beoordeling door het rijk aan de in het MJP2 opgenomen operationele doelstelling.

Uitvoeringsprogramma's laten veel vrijheid aan de provincies voor wat betreft de realisatie van de operationele beleidsdoelstellingen. Het rijk zal de programma's beoordelen op de, in deze gevallen, 'breed' geformuleerde operationele beleidsdoelstellingen in dit MJP2. De kwaliteit en kwantiteit van de voorgenomen prestaties wordt verder niet beoordeeld. De prestaties maken onderdeel uit van de ILG-overeenkomsten 2007-2013 en moeten zijn gerealiseerd aan het eind van de ILG-periode. Over de voortgang wordt jaarlijks gerapporteerd.

De uitvoering door provincies door middel van uitvoeringsprogramma's sluit daarmee goed aan bij de filosofie van het ILG.

Uniforme kaderregeling

Met de komst van het ILG worden de provincies verantwoordelijk voor de gebiedsgerichte realisatie van rijksdoelen. Dit betekent onder andere dat provincies verantwoordelijk worden voor de besteding van de hiermee gemoeide rijksmiddelen. Om invulling te kunnen geven aan deze nieuwe taak wordt door de provincies gezamenlijk één nieuw subsidiekader ontwikkeld, de zogenoemde uniforme kaderregeling.

Het gevolg van deze werkwijze is dat het rijk, voor die doelen die opgaan in het ILG, niet langer zelf subsidie verstrekt aan organisaties en particulieren. De huidige rijkssubsidieregelingen die hierop van toepassing zijn, zullen dan ook worden afgebouwd. Het betreft onder andere de Regeling Subsidiering Landinrichting, de Regeling subsidiëring gebiedsgericht beleid en reconstructie concentratiegebieden (SGB) en de regeling bedrijfshervestiging en –beëindiging (RBB).

De saneringsoperatie is inmiddels in gang gezet en heeft tot gevolg dat vanaf 2007 geen aanvragen meer op grond van de betreffende rijkssubsidieregelingen kunnen worden ingediend. Goedgekeurde aanvragen die vóór 1 januari 2007 zijn ingediend, zullen worden uitgefincierd conform de op dat moment geldende regelgeving.

Gelijktijdig is het rijk bezig met de ontwikkeling van een zogenoemd modulair subsidiestelsel als basis voor het zogenoemde Ondernemersprogramma. Hiermee beoogt het rijk (in eerste instantie LNV) één integrale subsidieregeling tot stand te brengen waarin alle mogelijkheden tot verlening van subsidies aan ondernemers op het gebied van landbouw, natuur, visserij en platteland worden ondergebracht en die voldoet aan de EU-eisen. Belangrijk uitgangspunt daarbij is dat de uitvoeringslast voor het rijk en de administratieve lasten voor de subsidieaanvragers zo laag mogelijk zijn. Dit betekent ook hier dat bestaande rijkssubsidieregelingen komen te vervallen.

Het modulaire subsidiestelsel en de provinciale uniforme kaderregeling dienen beiden, mede in relatie tot staatssteun en POP2, zoveel mogelijk volgens een uniform model te worden ontwikkeld. Van integratie van beide regelingen op dit punt kan echter geen sprake zijn. Het betreffen immers regelingen met verschillende bevoegdheden. Wel zal bij de ontwikkeling en bij de uitvoering zo veel mogelijk worden samengewerkt (bijvoorbeeld voldoen aan dezelfde EU-kaders en het invullen van de één loketgedachte).

2.7 Financiering

Normkosten en normbijdragen

Bij de sturing op de gebiedsgerichte realisatie van rijksdoelen in het landelijk gebied heeft de afgelopen jaren een verschuiving plaatsgevonden van sturen op ‘input’ (instrumenten, subsidieregelgeving) naar sturen op ‘output’ (prestaties) en ‘outcome’ (effecten). Vanuit de nieuwe sturingsfilosofie is het nodig om voor de rijksdoelen zoals opgenomen in het MJP2 een eenduidige koppeling te leggen met de rijksmiddelen en concreet daarvoor te leveren prestaties.

Het rijk heeft daartoe voor een aantal rijksdoelen normkosten ontwikkeld. Dit zijn de genormeerde werkelijke kosten (landelijk uniform gedefinieerd) voor het realiseren van een bepaalde ‘eenheid’ van een doel (bijvoorbeeld voor de realisatie van 1 ha EHS). De normkosten zijn opgebouwd uit de gemiddelde kosten voor inrichting, inpassing, voorbereiding en voor het creëren van draagvlak. Mede op basis van de normkosten heeft het rijk zijn (rijks)bijdrage bepaald, de zogenoemde normbijdrage. De normbijdragen zijn doorgaans lager dan de normkosten; het restant wordt gefincierd door derden.

De normkostensystematiek is bedoeld om te komen tot een verdeling van de beschikbare rijksmiddelen over de provincies. Uiteraard is sprake van grote differentiatie in kosten per eenheid van een doel. Deze normkosten en de normbijdragen per rijksdoel gelden op landelijk niveau. Dit betekent dat per provincie kan worden afgeweken van de (nationale) normkosten en normbijdragen, mits gemiddeld over de 12 provincies de kosten en rijksbijdragen gelijk zijn aan de normkosten en normbijdragen per rijksdoel.

Voor de afspraken in de ILG-overeenkomsten 2007-2013 gaan rijk en de provincies uit van de in dit MJP2 opgenomen normkosten. Eind 2007 zullen de normkosten nader worden getoetst op de werkelijke kostprijsontwikkeling en zonodig aangepast. Rijk, IPO en DLG ontwerpen een monitor voor het volgen van de kostprijsontwikkeling.

Niet in alle gevallen wordt met de systematiek van normkosten en normbijdragen gewerkt. Zo wordt bij enkele doelen de concrete bijdrage van het rijk bepaald aan de hand van door de provincies opgestelde plannen en programma's. Dit is onder andere van toepassing op de Nationale Landschappen, verbetering milieukwaliteit EHS en de reconstructie zandgebieden.

Uitfinanciering lopende overeenkomsten

Het sluiten van overeenkomsten tussen rijk en provincies over de realisatie van rijksdoelen is niet nieuw. Zo zijn sinds eind 2001 overeenkomsten gesloten tussen rijk en provincies ten behoeve van de gebiedsgerichte realisatie van rijksdoelen. De eerste overeenkomsten zijn met de gezamenlijke provincies gesloten; in een later stadium met de individuele provincies. Medio 2005 is de laatste, niet ILG, overeenkomst tussen rijk en individuele provincies gesloten te weten de overeenkomst 2005-2006. Dit betrof een eerste proeve van de toekomstige ILG-overeenkomsten.

Op 1 januari 2007 zullen niet alle door het rijk op basis van deze overeenkomsten aangegane verplichtingen zijn uitgefincierd. Er is derhalve sprake van elkaar overlappende overeenkomsten. Het meest sprekende voorbeeld hierbij is de uitfinanciering van de zogenoemde 'klassieke' landinrichtingsprojecten waarvoor door het rijk langlopende verplichtingen zijn aangegaan. In de zogenoemde Taskforce Landinrichting hebben rijk en provincies afspraken gemaakt over de versnelde afronding van deze projecten; dit zal echter deels nog na 2007 plaatsvinden.

Tussen rijk en provincies is overeengekomen dat het rijksbudget voor lopende verplichtingen zal worden opgenomen in het ILG. Er zal nog een overgangsvoorziening worden getroffen om de door het rijk aangegane verplichtingen door de provincies te laten overnemen en af te handelen.

Rijksmiddelen ILG

In het MJP2 zijn voor de periode 2007-2013 de financiële rijksmiddelen opgenomen die beschikbaar zijn voor het realiseren van de betreffende rijksdoelen. Hiervoor kunnen in deze periode verplichtingen worden aangegaan en uitgefincierd. Er is onderscheid gemaakt in rijksmiddelen, die opgaan in het ILG en overige rijksmiddelen.

Op dit moment zijn nog niet alle rijksmiddelen die opgaan in het ILG definitief vast te leggen. Voor bodemsanering is tussen rijk en provincies overeengekomen om de rijksmiddelen vanaf 2010 op te nemen in het ILG. Voor de uitvoering van het Waterbeleid 21^e eeuw en de implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is op dit moment afgesproken dat de kosten voor het hoofdwatersysteem worden gefincierd door het rijk en de kosten voor het regionale watersysteem hoofdzakelijk worden gefincierd uit de waterschapslasten.

Het rijk stelt de rijksmiddelen ILG als een ongedeeld budget beschikbaar aan de provincies. Het ILG is een specifieke uitkering waarbij de middelen zowel onderdeel uitmaken van het geïntegreerd middelenbeheer van het ministerie van Financiën als van de provinciale begrotingen. Na het sluiten van de overeenkomsten stort het rijk periodiek, in de vorm van voorschotten, een deel van het overeengekomen rijksbudget op een provinciale rekening bij het Nationaal Groenfonds. Na afloop van het investeringstijdvak 2007-2013 vindt de eindafrekening plaats. In de WILG is vastgelegd dat de provincies de rijksmiddelen niet eerder aan het Nationaal Groenfonds onttrekken dan noodzakelijk is voor de realisatie van de overeengekomen prestaties. De provincies mogen het ILG vrij besteden aan de afgesproken doelen (vrije allocatie) en kunnen hiermee schuiven in de tijd en schuiven tussen de gebieden in de provincie.

Bij de eindverantwoording is de mate waarin de overeengekomen prestaties zijn gerealiseerd uitgangspunt. Indien deze niet volledig zijn gerealiseerd bestaat er de mogelijkheid tot gedeeltelijke terugvordering. Verwacht wordt echter dat rijk en provincies zullen afspreken dat provincies de overeengekomen prestaties alsnog zullen realiseren in het kader van de volgende ILG-overeenkomsten zonder toekenning van (extra) rijksmiddelen.

Niet alle rijksmiddelen mogen direct al aan het begin van het investeringstijdvak worden verplicht. Tevens is het mogelijk om de rijksmiddelen over een langere periode (10 jaar) beschikbaar te stellen. Rijk en provincies zijn hiertoe een systematiek overeengekomen die verankerd is in de WILG.

Medefinanciering

Het budget dat het rijk beschikbaar stelt zal in de meeste gevallen niet volledig voorzien in de kosten die nodig zijn om de rijksdoelen te realiseren. Voor deze rijksdoelen, voorzover opgenomen in het ILG, zullen de provincies dan ook moeten zorgen voor cofinanciering. De provincies zijn met de komst van het ILG verantwoordelijk voor het verkrijgen van de benodigde bijdragen van gemeenten, waterschappen, organisaties, private financiers en de Europese Unie. Hoewel de provincies in deze afhankelijk zijn van het daadwerkelijk beschikbaar stellen van middelen door derden, gaan de provincies hiertoe wel een inspanningsverplichting aan en worden door het rijk aangesproken als cofinanciers in gebreke blijven. Het is daarom zaak dat de provincies in een vroeg stadium afspraken maken met de beoogde cofinanciers om de bijdrage van derden veilig te stellen. Opname hiervan in de provinciale meerjarenprogramma's en in de ILG-overeenkomsten voorzien hierin.

2.8 Relatie tot andere programma's

In deze paragraaf worden programma's beschreven die in meer of mindere mate een relatie hebben met het MJP2. Achtereenvolgens wordt ingegaan op het Investeringsbudget stedelijke vernieuwing (ISV), Kiezen voor landbouw, het Ondernemersprogramma, de Uitvoeringsagenda Nota Ruimte en het Europese plattelandsbeleid.

Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing

Eens in de vijf jaar kunnen gemeenten, op basis van geformuleerde doelen en prestaties, uit het Investeringsbudget stedelijke vernieuwing (ISV) geld aanvragen bij het rijk voor stedelijke vernieuwing. Op 1 januari 2005 is het tweede tijdsvak (ISV2) ingegaan. Het ISV maakt onderdeel uit van het Grote Steden Beleid (beleid voor de eenendertig grootste steden van Nederland). Deze gemeenten krijgen de middelen rechtstreeks van het rijk. Het ISV2 geldt ook voor de overige gemeenten; deze middelen worden verdeeld door de provincies.

Stedelijke vernieuwing is niet alleen gericht op aspecten als wonen en zorgvuldig ruimtegebruik, maar richt zich tevens op zaken als omgevingskwaliteit. Met name op dat thema raken het ISV en het ILG elkaar. Zo zijn er duidelijke raakvlakken tussen bijvoorbeeld Groen in de Stad en Recreatie om de Stad. Hoewel het rijk zich bij het ISV richt op gemeenten en bij het ILG op provincies, wordt met name de provincies een coördinerende rol toegedacht daar waar sprake is van samenhang.

Kiezen voor landbouw

In de nota Kiezen voor landbouw wordt de rijksvisie op de toekomst van de Nederlandse agrarische sector weergegeven. Hierin staat het totale agrocluster, de primaire land- en tuinbouw en de toelevende en verwerkende industrie centraal. De beschreven ontwikkelingen vormen het kader op grond waarvan de ondernemer zijn beslissingen voor de toekomst kan nemen. De overheid wil de ondernemers faciliteren bij de strategische keuzes, die zij voor de toekomst maken. Het faciliteren is vooral gericht op het bieden van ruimte om te kunnen ondernemen. Hierbij wordt onder andere ingezet op een vermindering en vereenvoudiging van de wet- en regelgeving vanuit de overheden, het stimuleren van innovatie en het gebruik van kennis door ondernemers.

Ondernemersprogramma

Het rijk ontwikkelt op dit moment het zogenoemde Ondernemersprogramma voor de landbouw. Dit is een computerprogramma waarmee ondernemers in één oogopslag kunnen zien voor welke subsidies zij in aanmerking komen ongeacht of dit rijks- of EU-subsidies zijn. Het programma is klantvriendelijk: het gaat uit van de één-loketgedachte, de benadering van het landbouwbedrijf als één geheel, heeft een meerjarige planning en beoogt reductie van de administratieve lastendruk. Via het Ondernemersprogramma lopen alleen subsidies, waarbij de ondernemer de eindbegunstigde is.

Het Ondernemersprogramma is gekoppeld aan de kaders van het POP en het landbouwsteunkader. Bij de ontwikkeling wordt gebruik gemaakt van een groeimodel. Het streven is om vanaf 2007 de ondernemersgerichte subsidies van LNV en de provincies via het Ondernemersprogramma te laten lopen. Dit valt samen met de start van de volgende programmaperiode van het Europese plattelandsontwikkelingsbeleid.

Het Ondernemersprogramma richt zich nadrukkelijk op de realisatie van rijksdoelen via de generieke (bedrijfsgerichte) aanpak terwijl het ILG zich richt op de realisatie van rijksdoelen via de gebiedsgerichte aanpak. Desondanks zijn er duidelijke raakvlakken. Zo is het goed denkbaar dat het Ondernemersprogramma wordt uitgebreid met een verwijzing naar de provinciale subsidieverordeningen (één-loketgedachte voor rijk en provincies).

Uitvoeringsagenda Nota Ruimte

De Nota Ruimte kent een Uitvoeringsagenda die inzicht geeft in de uitvoering van het rijksbeleid dat voornamelijk is gericht op de Nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur. De Uitvoeringsagenda wordt in 2006 geactualiseerd en verbindt op een samenhangende en gebiedsgerichte wijze de doelstellingen van de Nota Ruimte met lopende en voorgenomen uitvoeringstrajecten. De Uitvoeringsagenda van de Nota Ruimte beoogt een betere samenhang, een betere interdepartementale taakverdeling en coördinatie in het ruimtelijke beleid tot stand te brengen.

De Uitvoeringsagenda van de Nota Ruimte bevat uitvoeringstrajecten die concreet zijn uitgewerkt in nota's en meerjarenprogramma's van verschillende ministeries onder andere in het MJP2. Dit geldt tevens voor de uitvoeringsagenda behorende bij de Nota Mobiliteit.

In het kader van de Nota Ruimte streeft het rijk in 4 gebieden naar een betere samenhang bij de realisatie van rijksdoelen en naar een versnelling van de uitvoering. Deze gebieden zijn de Noordvleugel, de Zuidvleugel, het Groene Hart en Zuidoost-Brabant/Noord-Limburg. Rijksdoelen, die zijn opgenomen in dit MJP2, maken hier integraal onderdeel van uit.

Europese plattelandsontwikkeling

Vanaf 2007 wordt er een nieuwe Europese verordening voor plattelandsontwikkeling van kracht voor de periode 2007-2013, waarvan het POP2 de Nederlandse uitwerking is. Het is van belang om het MJP2 zo goed mogelijk hieraan te koppelen. Voor een aantal van de in het MJP2 opgenomen rijksdoelen (in het bijzonder voor Grondgebonden Landbouw) is voor de realisatie EU-cofinanciering noodzakelijk. Tevens dienen de Europese regels met betrekking tot staatssteun in acht te worden genomen. Voor een aantal thema's, zoals Natura 2000 en toerisme/recreatie kan tevens EU-cofinanciering worden verkregen vanuit de Structuurfondsen en LIFE+.

2.9 Begrippenkader

Het MJP2 is de basis voor de gebiedsgerichte realisatie van rijksdoelen. De beschreven prestaties zullen worden gerealiseerd door het nemen van maatregelen in integrale projecten. Daarbij zal in veel gevallen een relatie worden gelegd met andere programma's zoals POP2. Over de voortgang van de prestaties en de mate van doelrealisatie zal, binnen verschillende kaders, worden gerapporteerd aan Provinciale Staten, de Tweede Kamer en de EU.

Om de verschillende afstemmingsmomenten van het MJP2 met andere programma's effectief te laten verlopen is een begrippenkader opgesteld dat deze met elkaar verbindt. De structuur van de begrotingssystematiek van het rijk en de structuur van de POP-monitoring en evaluatie worden daarbij gecombineerd met de begrippen die in het MJP2 zijn gehanteerd. In navolgend schema is het geheel aan begrippen weergegeven. Deze begrippen zijn tevens terug te vinden in de doelen-middelentabellen van het MJP2.

Begrippen MJP2	EU-termen	Begrippen monitoring
algemene beleidsdoelstelling (maatschappelijk gebruik/ behoud en ontwikkeling van waarden)	impact (outcome)	effectindicatoren (+ streefwaarden)
operationele doelstelling (inrichting / kwaliteit landelijk gebied)	result	resultaatindicatoren (+ taakstelling)
prestatie (te leveren inspanningen/ rijksacties)	output	prestatie-indicatoren
beschikbaar budget	input	Besteed budget

Figuur 1: Begrippenkader

De algemene beleidsdoelstelling is een doelstelling van het rijk voor de lange termijn, waarmee maatschappelijk gewenst gebruik of behoud of ontwikkeling van waarden (landschap, cultuurhistorie, archeologie, biodiversiteit) wordt beschreven. De effectindicator maakt de algemene beleidsdoelstelling meetbaar. In EU-termen wordt gesproken over impact (outcome).

Om de algemene beleidsdoelstellingen te realiseren heeft het rijk operationele doelstellingen geformuleerd. Dit zijn concrete, toetsbare doelstellingen voor een bepaald tijdvak, waarin is beschreven welke toestand van het landelijk gebied het rijk wil bereiken. De resultaatindicator maakt de operationele doelstelling meetbaar. Door aan de operationele doelstelling een taakstelling (kwantiteitseis) te verbinden (inclusief termijn) en kwaliteitseisen wordt deze doelstelling toetsbaar.

Prestaties maken concreet wat er in een bepaalde periode moet gebeuren voor het realiseren van de operationele doelstelling. Het gaat dus om het 'doen'. Het rijk stelt hiertoe budget beschikbaar voor het realiseren van die prestaties.

Het rijk maakt afspraken met provincies over het leveren van prestaties maar levert zelf ook een bijdrage in de vorm van rijksacties. In de doelen-middelentabellen van het MJP2 zijn de prestaties afrekenbaar geformuleerd en daarmee te gebruiken als prestatie-indicator voor monitoring. Op basis van de indicatoren rapporteren provincies jaarlijks over de voortgang van de met het rijk afgesproken prestaties.

Hoofdstuk 3: Actuele ontwikkelingen

Bij de totstandkoming van dit MJP2 zijn er actuele ontwikkelingen, die van invloed kunnen zijn op de formulering van de operationele doelstellingen en op de rijksacties. Zonder uitputtend te willen zijn worden de meest belangrijke ontwikkelingen kort beschreven.

Voor zover deze ontwikkelingen in werking treden in de periode waarop dit MJP2 betrekking heeft, zal het nodig zijn om aanvullende of nieuwe afspraken te maken over het realiseren van rijksdoelen in het landelijk gebied.

3.1 Grondbeleid

Een belangrijk deel van de te realiseren rijksdoelen vindt plaats door gronden te verwerven voor onder meer de EHS, Recreatie om de Stad en voor vestiging, verplaatsing en vergroting van met name agrarische bedrijven. Grondverwerving door de overheid vereist uiterste zorgvuldigheid met name om prijsverstoringen te voorkomen. Grote prijsverstoringen hebben immers negatieve gevolgen op de kosten en de beschikbaarheid van grond. In deze paragraaf is aangegeven hoe overheden daarop anticiperen.

Prijsbeleid en organisatie van de aankoop

Het rijk volgt prijsontwikkelingen op de grondmarkt nauwlettend ten behoeve van rapportages aan de Tweede Kamer, de voorbereiding van de rijksbegroting, de ILG-overeenkomsten en voor het signaleren van eventuele marktverstoringen. Het rijk heeft hiertoe een grondmonitor ontwikkeld.

Het rijk is verantwoordelijk voor het grondprijsbeleid en zal dat ook met het ILG blijven. Het rijk en de provincies nemen hiertoe nieuwe afspraken op in de ILG-overeenkomsten.

Rijk en provincies hebben geconstateerd dat met de komst van het ILG geen wezenlijke veranderingen optreden in het feitelijke verwervingsproces. De wijzigingen zitten vooral in de aansturing en programmering van de budgetten en de aansturing van DLG/BBL. In aanvulling hierop worden waar mogelijk ook vereenvoudigingen aangebracht. De belangrijkste betreft de financieringsstructuur voor grondverwerving voor de EHS.

Fusie DLG – Dienst der Domeinen

Voor een efficiënter en effectiever opererend vastgoedbedrijf is voorzien in een fusie van DLG/BBL en de Dienst der Domeinen vanaf 2007. Een belangrijk uitgangspunt bij de fusie is een betere inzet van het apparaat en het grondbezit van beide diensten voor de realisatie van rijksdoelen.

Om de flexibiliteit om grondposities in te kunnen nemen, als zich daartoe kansen voordoen, te borgen wordt een passend financieel arrangement ontwikkeld.

Bevorderen publiek-private samenwerking bij gebiedsontwikkeling

Rijk en provincies zetten, waar nuttig en nodig, in op publiek-private samenwerking (PPS) in planuitwerking, financiering en uitvoering om zo (rijks)doelen sneller, beter en goedkoper te kunnen realiseren. Een les uit een aantal jaren PPS is dat kansen verloren gaan omdat de overheid in PPS-projecten met verschillende 'monden' spreekt. Volgens de Taskforce PPS kan veel winst in het begin van een project worden behaald indien het rijk via één loket en met één opdracht participeert. Tevens ontbreekt het nog aan voldoende kennis en heldere beleidslijnen voor PPS en risicodragend participeren. Inmiddels is hiertoe een Opdrachtgeversberaad ingesteld en wordt in 2006 het Gemeenschappelijk Ontwikkelbedrijf (GOB) opgericht. Dit ten behoeve van het benoemen van rijksopdrachten en aansluitend de rijksinbreng waarover met andere partijen kan worden onderhandeld.

Ontwikkelingsgericht werken

Het rijk ontwikkelt een aantal nieuwe kaders voor het GOB en de vier rijksvastgoeddiensten om deze adequaat om te kunnen laten gaan met ontwikkelingsgericht werken. Onder ontwikkelingsgericht werken wordt verstaan het risicodragend investeren en het deelnemen aan gezamenlijke grondexploitaties met andere partijen. Gedoeld wordt op de nota Doelmatig Activa en Passivabeleid en op het beleidskader 'Risicodragend participeren'.

Om DLG/BBL ontwikkelingsgericht te kunnen laten werken is een specifiek beleidskader opgesteld waarin voorwaarden voor het inzetten van rijksmiddelen door DLG/BBL zijn beschreven. Dit kader zal worden betrokken bij het ontwikkelen van de Nota Doelmatig Activa- en Passivabeleid, dat na verschijnen voor alle rijksvastgoeddiensten zal gaan gelden.

Voor de fusiedienst geldt dat nader overleg tussen LNV en IPO plaats vindt over versterking van de aansturing 'aan de voorkant' door de provincies. Voor het GOB geldt dat inmiddels wordt gewerkt aan het maken van afspraken over nadere afstemming met provincies.

Nieuwe instrumenten

Op dit moment is een groot aantal instrumenten op het gebied van grondverwerving in ontwikkeling:

- In de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening wordt voor gemeenten en waarschijnlijk tevens voor provincies de mogelijkheid opgenomen om kostenverhaal en -verevening voor publieke functies, bij ondermeer woningbouw, dwingend op te leggen. Dit gaat gelden op lokaal en regionaal niveau.
- Verhandelbare ontwikkelingsrechten is buiten Nederland een toegepaste vorm van verevening van opbrengsten tussen grondeigenaren. Het rijk onderzoekt de inzetbaarheid hiervan in Nederland.
- Rijk en provincies werken de mogelijkheden uit om te komen tot publiek-private groundbankconstructies. Hiermee wordt getracht de kosten voor grondverwerving voor boeren terug te dringen met als tegenprestatie het verrichten van prestaties die verder gaan dan de 'goede landbouwpraktijk'.
- Het rijk evalueert het beleidskader Anticiperend aankopen en de hieraan verbonden centrale leenfaciliteit. Het rijk wil de inzet van dit instrument verbreden naar aankopen ten behoeve van Recreatie om de Stad.
- Het rijk ontwikkelt nieuwe instrumenten om met name rond de steden inrichtingsopgaven te kunnen realiseren. Bijvoorbeeld voor de ontwikkeling van zorglandgoederen en stadslandschappen. Het rijk neemt samen met provincies het initiatief om te komen tot enkele uitvoeringsexperimenten.
- In navolging op het voorkeursrecht voor gemeenten op basis van de Wet Voorkeursrecht Gemeenten krijgen de provincies in het kader van de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening eveneens de mogelijkheid om een voorkeursrecht in te stellen.

3.2 Europese bodemstrategie

De Europese Commissie is bezig met de ontwikkeling van een Europese Bodemstrategie en richt zich daarbij op de integratie van bodem in bestaand Europees beleid, kennisontwikkeling en algemene bewustwording. Het is nog niet duidelijk hoe dwingend de Europese Bodemstrategie zal worden en welke consequenties deze heeft. Echter een belangrijk onderdeel is dat elke lidstaat risicogebieden moet aanwijzen op het vlak van erosie, organische stof, bodemverdichting en verzilting. Daarnaast zal elke lidstaat een plan van aanpak moeten maken hoe om te gaan met bodemverontreiniging.

De voorstellen van de Europese Commissie zijn nog onvoldoende uitgewerkt. Daardoor zijn de consequenties voor Nederland nog niet duidelijk aan te geven.

3.3 Duurzaam gebruik biodiversiteit

In het Nederlands biodiversiteitsbeleid wordt door het rijk, mede op basis van internationale verplichtingen zoals afspraken in het Biodiversiteitsverdrag steeds meer aandacht besteed aan duurzaam gebruik van biodiversiteit. Het gaat daarbij ondermeer om het innovatief benutten van biodiversiteit en natuurlijke processen in onder andere de landbouw om daar milieudoelen en andere rijksdoelen te realiseren. Bijvoorbeeld door gebruik te maken van resistente eigenschappen van ‘oude’ rassen of het inzetten van natuurlijke vijanden ten behoeve van plaagregulatie.

Dergelijke innovaties leiden tevens tot het gelijktijdig realiseren van meerdere rijksdoelen (bijvoorbeeld op het gebied van landbouw en milieu). Indien rijksbeleid gericht op duurzaam gebruik van biodiversiteit zodanig wordt vormgegeven dat burgers en organisaties van verschillende sectoren met elkaar in dialoog gaan, kunnen tegenstellingen worden doorbroken en nieuwe vormen van samenwerking ontstaan.

3.4 Europees plattelandsbeleid

Op 20 september 2005 is de verordening (EG) nr. 1698/2005 inzake steun voor plattelandsontwikkeling uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) vastgesteld. Daarmee staan de kaders vast voor het Europees plattelandsontwikkelingsbeleid en de nationale programma's waarmee dat in de lidstaten moet worden uitgevoerd. Het beleid kent drie inhoudelijke doelstellingen, namelijk:

Verbeteren van het concurrentievermogen van land- en bosbouw;

Verbeteren van het milieu en het platteland;

Verbeteren van de leefkwaliteit op het platteland en diversificatie van de economische bedrijvigheid.

Onder de ‘verbetering van het milieu en het platteland’ vallen onder andere het beheer van Natura 2000-gebieden, probleemgebieden en de landbouwmilieumaatregelen. Deze laatste zijn verplicht en bovendien moeten de begunstigden voldoen aan de cross compliance-eisen.¹

Voor elk van deze doelen zijn maatregelen beschreven waar gebruik van kan worden gemaakt.

Om een evenwichtige opbouw van de nationale programma's te garanderen, is voorgeschreven dat van het beschikbare budget ten minste 10% moet worden besteed aan het eerste doel, ten minste 25% aan het tweede doel en ten minste 10% aan het derde doel.

Een ander kenmerk van de nieuwe plattelandsverordening is een versterkte bottom-up aanpak. Lidstaten, regio's en lokale actiegroepen moeten inspraak hebben bij het afstemmen van programma's op lokale behoeften. Om dat te bewerkstelligen is als vierde doel de Leader-aanpak aangegeven. Elk programma moet over een Leader-element beschikken voor de tenuitvoerlegging van lokale ontwikkelingsstrategieën van lokale actiegroepen. Hier moet ten minste 5% van het programmabudget aan worden besteed.

De Europese Commissie geeft verder richting aan de invulling van de nationale programma's door Europese Strategische Richtsnoeren vast te stellen. Deze richtsnoeren moeten door de lidstaten worden vertaald naar een Nationale Plattelandsstrategie. Het uiteindelijke Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP 2007-2013) moet de uitwerking zijn van deze nationale strategie.

Voor de structuurfondsen worden eveneens nieuwe verordeningen opgesteld voor de periode 2007-2013. Als uitwerking hiervan heeft het rijk een nationale strategie opgesteld die is gebaseerd op Europese Richtsnoeren. De programma's die vervolgens worden opgesteld, geven daaraan de uitwerking. In de structuurfondsen ligt de nadruk op economische ontwikkeling, ook voor het plattelandsonderdeel.

---

¹ Europese inkomenssteun aan landbouwers is gekoppeld aan het voldoen aan maatschappelijke randvoorwaarden op het terrein van milieu, voedselveiligheid, gezondheid en dierenwelzijn. Anders kort de EU op de inkomenssteun. Dit principe wordt cross-compliance genoemd.

Of en in welke mate plattelandsdoelen geld gaan ontvangen uit de structuurfondsen, hangt af van de uitwerking in de verschillende landsdelige programma's.

Dit geldt tevens voor LIFE+, een instrument voor natuur en milieu dat de mogelijkheid kan bieden om maatregelen gericht op Natura 2000 gebieden te cofinancieren.

Op dit moment overleggen rijk en provincies over de exacte koppeling van het ILG aan het gestelde in de nieuwe Europese plattelandsverordening, structuurfondsen en LIFE+. Dit ten behoeve van de EU cofinanciering van de te realiseren rijksdoelen.

3.5 Bestuursakkoord water

Momenteel wordt door het rijk, de provincies, de waterschappen en de gemeenten hard gewerkt aan de implementatie van het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) uit 2003. Het gaat daarbij om de uitvoering van Waterbeleid 21^e eeuw (WB'21) en de implementatie van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Dit traject is gericht op het vaststellen van stroomgebiedsbeheersplannen in de 4 stroomgebieden Rijn, Maas, Schelde en Eems in 2009. Middels zogenoemde decembernota's wordt in 2005, 2006 en 2007 de voortgang in dit traject gerapporteerd aan de Kamer.

In 2006 wordt het NBW geëvalueerd. Naar aanleiding hiervan besluiten partijen over bijstelling en of aanpassing van het huidige akkoord, dan wel het sluiten van een vervolgakkoord en de bijbehorende doelstellingen en middelen. De partijen stellen hierbij vast wat voor de periode 2007-2015 met een doorkijk naar 2050 de omvang is van de nader uitgewerkte wateropgave, de financiële gevolgen en de dekking daarvan alsmede eventuele consequenties voor de lastendruk.

Concrete taakstellingen en prestaties zijn in 2009 voorhanden met het vaststellen van stroomgebiedsbeheersplannen. Vanaf dat moment is tevens duidelijk wie wat financiert en zal worden gezien of aanvullende financiering vanuit het rijk noodzakelijk is.

3.6 Waterwet

Het rijk heeft in 2003 besloten om één integrale wet voor het waterbeheer in Nederland te maken. Deze wet komt in de plaats van de acht huidige wetten voor waterbeheer, te weten de Wet op de waterhuishouding, de Wet verontreiniging oppervlaktewateren, de Wet verontreiniging zeewater, de Grondwaterwet, de Wet droogmakerijen en indijkingen, de Wet op de waterkering, de Wet beheer rijkswaterstaatswerken en de Waterstaatswet 1900.

Er is behoefte aan een nieuwe wet, die aansluit bij actuele ontwikkelingen zoals Waterbeheer 21e eeuw (WB'21) en de invoering van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en die bijdraagt aan het verminderen en vereenvoudigen van regelgeving. Met deze wet wordt dan ook de regeldruk verminderd door het bundelen van verschillende vergunningstelsels. Zo is er in de toekomst nog maar één watervergunning nodig voor alle handelingen aan het watersysteem.

De Waterwet is gericht op het bereiken van doelstellingen om het watersysteem op orde te brengen via de zogenoemde stroomgebiedsbenadering, met een heldere verdeling van taken en verantwoordelijkheden tussen de betrokken overheden.

De Waterwet zal er onder andere toe leiden dat er meer samenhang ontstaat tussen het waterbeleid en de ruimtelijke ordening, omdat de waterplannen van rijk en provincies tevens structuurvisies zijn op basis van de nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening. Dit is vooral van belang omdat er extra bergingsruimte voor water nodig is.

De Ministerraad heeft eind 2005 ingestemd met het wetsvoorstel voor de Waterwet. De wet zal op zijn vroegst in 2008 in werking gaan treden.

3.7 Klimaatverandering

De klimaatverandering heeft steeds meer effecten op onze leefomgeving die overigens niet altijd direct zichtbaar zijn. Klimaatverandering geeft extra ‘stress’ op de natuur. Het tempo van de temperatuurstijging is voor veel planten en dieren waarschijnlijk te hoog om zich te kunnen aanpassen of te kunnen verhuizen. Algemeen voorkomende planten en dieren in Nederland zullen zich waarschijnlijk uitbreiden. Gevoelige soorten hebben een grote kans op uitsterven, met een mogelijk afnemende soortenrijkdom tot gevolg. In de komende periode zal een Nationaal Programma Adaptatie Ruimte en Klimaat (ARK) worden ontwikkeld (gereed in 2006) waarbij diverse thema’s zoals natuur, landbouw, water, gezondheid en recreatie aan de orde komen. Het ARK richt zich op bewustwording, strategie, instrumentontwikkeling en advisering ten aanzien van te nemen maatregelen om de gevolgen van de klimaatsveranderingen op te vangen. Dit kan eventueel leiden tot bijstelling van het rijksbeleid voor het landelijk gebied.

3.8 Toekomstagenda milieu

Het rijk werkt aan een nota voor het milieubeleid, de zogenoemde Toekomstagenda Milieu. Het betreft een vervolg op het vierde Nationaal Milieubeleidsplan (NMP4) uit 2001; overigens blijven de doelstellingen van het NMP4 gehandhaafd. De Toekomstagenda Milieu moet het milieubeleid een vernieuwende impuls geven, rekening houdend met veranderingen in de samenleving en de verschuiving van beleid op veel milieuterreinen van nationaal naar Europees niveau. De Toekomstagenda Milieu zal naar verwachting in maart 2006 aan de Tweede Kamer worden aangeboden.

De Toekomstagenda Milieu richt zich op de volgende doelen:

- de aanpak van het milieubeleid moderniseren en aanpassen aan nieuwe inzichten en veranderde omstandigheden;
- het realiseren van de reeds in het NMP4 afgesproken milieudoelen;
- het beleid beter op de toekomst richten.

3.9 Vermindering milieubelasting

In de ‘Koopmansbrief’ van de minister van LNV aan de Tweede Kamer (vergaderjaar 2004-2005, 29939, nr.2, onderdeel landschapsbehoud in (milieu-)probleemgebieden) is aangegeven dat het rijk in de kwetsbare zandgebieden de milieubelasting wil gaan verminderen door met melkveehouders (met een extensief bedrijf) beheersovereenkomsten af te sluiten over het nemen van milieumaatregelen. Hiervoor is vanuit het rijk een budget van € 50 mln. beschikbaar. Bij behandeling in de Tweede Kamer is over de invulling van de besteding van deze Koopmansmiddelen echter discussie ontstaan, waardoor opname in de in dit MJP2 gepresenteerde tabellen (koppeling van middelen aan prestaties) op dit moment niet mogelijk is. In de loop van 2006 zal het rijk helderheid verschaffen over de inzet van deze middelen, de koppeling ervan aan rijksdoelen en de opname ervan in het ILG.

Hoofdstuk 4: Rijksdoelen

4.1 Inleiding en toelichting

Dit hoofdstuk beschrijft de rijksdoelen voor de gebiedsgerichte inrichting van het landelijk gebied en geeft aan welk rijksbudget beschikbaar is om deze doelen te realiseren. De rijksdoelen zijn ondergebracht in acht thema's. Deze thema's zijn:

- Natuur
- Landbouw
- Recreatie
- Landschap
- Bodem
- Water
- Reconstructie Zandgebieden
- Sociaal-economische vitaliteit

Per thema (m.u.v. sociaal-economische vitaliteit) treft u in dit hoofdstuk een tekst, een doelen-middelen tabel en, waar van toepassing, een kaart. Tevens worden hier de relevante rijksacties beschreven. In de tabel is het rijksbeleid in detail uitgewerkt, terwijl de tekst de hoofdlijnen van het rijksbeleid kort weergeeft. Op de kaarten geeft het rijk zoekgebieden aan, waarbinnen de taakstellingen moeten worden gerealiseerd.

Het in het MJP1 opgenomen thema 'milieu' is in het MJP2 niet meer als apart thema opgenomen, maar geïntegreerd in de thema's natuur, landbouw, bodem, water en reconstructie zandgebieden.

Het geheel van de tekst op hoofdlijnen, de tabel en de kaart in dit hoofdstuk is sturend voor de uitvoering van het rijksbeleid.

In de tabellen zijn de onderdelen van het rijksbeleid, waarover het rijk prestatie-afspraken wil maken met de afzonderlijke provincies in het kader van het ILG, met een kleur gemarkeerd. Provincies programmeren deze rijksdoelen en –middelen mee in hun provinciale meerjarenprogramma's.

De opbouw van de doelen-middelen tabellen en de daarbij gehanteerde begrippen zijn gebaseerd op het begrippenkader dat in paragraaf 2.9 is gepresenteerd.

Voor elk thema is de **algemene beleidsdoelstelling** (zie tabel, kolom 1) geformuleerd. Dit is de doelstelling van het rijk voor de lange termijn, waarmee in kwalitatieve termen het maatschappelijk gebruik of het behoud en de ontwikkeling van waarden wordt omschreven. Voorbeelden hiervan zijn 'recreatief aantrekkelijk Nederland' en 'zekerstelling van biodiversiteit'.

De voortgang in de realisatie van de algemene beleidsdoelstelling (de zogenoemde 'outcome') wordt gemeten aan de hand van **effectindicatoren** (kolom 2). Bij de keuze van de effectindicatoren is aansluiting gezocht bij de rijksbegroting 2006. Deze indicatoren worden de komende jaren op basis van voortschrijdend inzicht verder ontwikkeld en worden tevens van streefwaarden voorzien. Door effectmonitoring zal het inzicht verbeteren en kunnen algemene beleidsdoelstellingen in de toekomst van streefwaarden worden voorzien.

De algemene beleidsdoelstelling is uitgewerkt in één of meer **operationele beleidsdoelstellingen**. Dit zijn afrekenbare doelstellingen waar het rijk daadwerkelijk op stuurt. De operationele beleidsdoelstellingen zijn zowel in kwalitatieve termen (**kwaliteitseis**; kolom 3) als in kwantitatieve termen (**kwantiteitseis, taakstelling**; kolom 4) geformuleerd. Een operationele doelstelling is gerealiseerd als zowel aan de kwalitatieve als aan de kwantitatieve eisen is voldaan.

Een belangrijk onderdeel van de kwantiteitseis is de weergave ervan op kaart. Op elke kaart geeft het rijk zoekgebieden aan, waarbinnen de taakstellingen moeten worden gerealiseerd; de provincies begrenzen deze zoekgebieden concreet.

In veel gevallen maakt het rijk over de realisatie van de operationele beleidsdoelstelling prestatieafspraken met de afzonderlijke provincies in de overeenkomsten voor de gebiedsgerichte inrichting van het landelijk gebied voor de periode 2007-2013. De met de provincies af te spreken **prestatie** (kolom 6) voor de periode 2007-2013 maakt onderdeel uit van de **prestatie totaal** (kolom 5), die over een langere periode (tot aan het realisatiejaar) moet worden gerealiseerd.

De landelijke restanttaakstellingen zijn per rijksdoel (uitgewerkt naar verwerving, inrichting en beheer) vastgesteld met peildatum 1 januari 2005. Een overzicht hiervan is opgenomen in bijlage 2. Rijk en provincies maken afspraken over de provinciale verdeling van de restanttaakstellingen, die wordt vastgelegd in de ILG-overeenkomst 2007-2013. In de overeenkomsten tussen rijk en de afzonderlijke provincies voor de perioden 2005-2006 (reeds ondertekend), 2007-2013 en 2014-2020 worden vervolgens afspraken gemaakt over de realisatie van de provinciale restanttaakstelling.

Een rijksvoorstel voor de provinciale verdeling van de per rijksdoel te realiseren prestaties en van de rijksbudgetten, die opgaan in het ILG, is opgenomen in bijlage 4.

De in kolom 6 opgenomen prestaties gelden tevens als prestatie-indicatoren voor de jaarlijkse rapportage van de provincies aan het rijk in het kader van de overeenkomsten 2007-2013. In een aantal gevallen (Nationaal Landschap, milieukwaliteit EHS/VHR, reconstructie zandgebieden) formuleren provincies zelf de prestaties in afrekenbare termen. Deze prestaties worden vastgelegd in de overeenkomsten 2007-2013 en maken hiermee eveneens onderdeel uit van de jaarlijkse rapportage.

Het rijk staat zelf ook aan de lat voor de realisatie van operationele doelstellingen. Deze **rijksopgaven** zijn voor de periode 2007-2013 weergegeven onder **prestatie rijk** (kolom 7). Voorbeelden hiervan zijn de realisatie van de NURG en de Maaswerken. In deze kolom zijn tevens de **rijksacties** weergegeven. Dit zijn acties, die het rijk zelf uitvoert of coördineert en die de komende jaren moeten leiden tot een nadere of nieuwe formulering van de betreffende operationele beleidsdoelstelling.

Per operationele beleidsdoelstelling stelt het rijk financiële middelen beschikbaar. Dit **rijksbudget** (kolom 8) betreft de periode 2007 t/m 2013 en geeft de financiële verplichtingenruimte aan, die in deze periode kan worden aangegaan en uitgefincierd. Het rijksbudget is inclusief proceskosten. Een belangrijk uitgangspunt bij het bepalen van het rijksbudget voor de periode 2007-2013 is dat alle financiële afspraken uit de overeenkomsten 2005-2006 volledig worden gerealiseerd. De rijksbudgetten voor de periode 2007-2013 zijn om deze reden gecorrigeerd voor onder andere terugbetaling van afgesproken voorfinanciering.

Aangezien in veel gevallen nog sprake is van lopende verplichtingen is het rijksbudget gesplitst in een budget voor nieuwe verplichtingen en een budget voor uitfinanciering van deze lopende verplichtingen.

Om een eenduidige relatie te leggen tussen het rijksbudget voor nieuwe verplichtingen en de af te spreken prestatie hanteert het rijk normkosten en normbijdragen (kolom 9). **Normkosten** zijn gemiddelde kosten voor de realisatie van bijvoorbeeld 1 ha of 1 km van een rijksdoel, waarbij wordt voldaan aan de kwaliteitseis voor dit rijksdoel.

De **normbijdrage** van het rijk is op deze normkosten gebaseerd. Indien de normbijdrage lager is dan de normkosten moet het restant gefincierd worden uit bijdragen van derden: EU, provincies, gemeenten, waterschappen en/of particulieren.

Voor een aantal rijksdoelen is een normbijdrage per ha of km niet van toepassing, omdat geen taakstelling in deze (of soortgelijke) eenheden geformuleerd is. Dit geldt onder andere voor Nationale Landschappen, milieukwaliteit EHS en reconstructie zandgebieden. In deze gevallen formuleren de provincies zelf de prestaties. De kosten voor deze prestaties worden bepaald voorzover medefinanciering van het rijk van toepassing is. In de meeste gevallen is de hierop gebaseerde rijksbijdrage aan een maximumpercentage gebonden.

Het realiseren van de geformuleerde operationele doelstellingen betekent niet automatisch dat daarmee de geformuleerde algemene beleidsdoelstelling wordt gehaald. Nieuwe ontwikkelingen kunnen tot aanpassing of aanvulling leiden van het in het MJP2 geformuleerde beleid. Het is dus goed denkbaar dat in bepaalde gevallen, na het uitvoeren van operationele doelstellingen in bijvoorbeeld de ILG periode 2007-2013, eventueel resterende operationele doelstellingen moeten worden geactualiseerd of nieuwe operationele doelstellingen moeten worden toegevoegd. Bijvoorbeeld bij Recreatie om de Stad is niet gegarandeerd dat in 2013, nadat alle geformuleerde operationele doelstellingen zijn gerealiseerd, de dagrecreatieve tekorten zijn weggenomen. Het MJP2 geeft een heldere basis voor betrokken partijen om te bespreken wat in de periode 2007-2013 wel en niet kan worden gerealiseerd en wat daarvan de consequenties zijn. Tevens biedt het MJP2 een basis om tijdig de aandacht te richten op de periode ná 2007-2013.

4.2 Veelzijdige natuur

4.2.1 Tekst op hoofdlijnen

Het aantal soorten planten en dieren in Nederland neemt nog steeds af. Het rijk wil daarom de afname van biodiversiteit een halt toe roepen en uiterlijk in 2020 duurzame condities garanderen voor het voortbestaan van alle in 1982 in Nederland voorkomende soorten en populaties. Daarvoor is het nodig om te werken aan behoud, herstel, ontwikkeling en duurzaam gebruik van de natuur.

In het natuurbeleid staan de vorming van 728.500 ha Ecologische Hoofdstructuur (EHS) in 2018 en de implementatie van de Vogel- en Habitatrictlijn centraal. De EHS is een samenhangend netwerk van kwalitatief hoogwaardige natuurgebieden op het land en in het water. Dit betekent dat 275.000 ha moet worden toegevoegd aan het huidige areaal natuurgebieden.

De EHS omvat belangrijke natuurgebieden in Nederland en robuuste verbindingen tussen deze gebieden. Robuuste verbindingen maken de EHS tot een samenhangend netwerk, waardoor soorten zich tussen de verschillende leefgebieden kunnen verplaatsen. Hierdoor wordt de biodiversiteit op de lange termijn gewaarborgd. Grote delen van de geplande EHS zijn momenteel nog in gebruik als landbouwgrond. De primaire functie van het overgrote deel van deze terreinen zal natuur moeten worden.

Voor de realisatie van de EHS koopt het rijk gronden en richt deze in. Van de taakstelling van 275.000 ha moet nog 45.090 ha worden verworven en 123.642 ha worden ingericht (stand van zaken per 1 januari 2005).

Na aankoop en inrichting worden de gronden overgedragen aan terreinbeherende organisaties, zoals Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en de Provinciale Landschappen. Naast beheer door de terreinbeherende organisaties hecht het rijk veel waarde aan het realiseren van de EHS via particulier en agrarisch beheer. Op alle te beheren gronden moet hierbij voldaan worden aan de condities voor ontwikkeling van de gewenste natuurkwaliteit. Van de totale taakstelling van 728.500 ha is ca. 580.000 ha in beheer (stand van zaken per 1 januari 2005).

Voor het realiseren van de gewenste kwaliteit stuurt het rijk op 27 natuurdoelen op basis van de Landelijke Natuurdoelenkaart (zie kaart 7). Deze kaart is overigens 'een instrument in beweging', waarin nieuwe (beleids)ontwikkelingen opgenomen kunnen worden. Met de provincies zijn afspraken gemaakt over de te realiseren oppervlakte per natuurdoel.

Het rijk wil daarnaast dat in 2018 de belangrijkste barrières in de EHS, die worden veroorzaakt door rijksinfrastructuur, zijn opgeheven. De invulling van dit beleid is beschreven in het Meerjarenprogramma Ontsnippering. Het rijksbudget voor het opheffen van 43 knelpunten bij de realisatie van de robuuste verbindingen vormt onderdeel van het ILG; het rijksbudget voor het opheffen van knelpunten, die geen relatie hebben met robuuste verbindingen wordt niet opgenomen in het ILG.

De rijksbudgetten voor EHS (verwerving, inrichting en/of beheer) vormen onderdeel van het ILG. Uitzondering hierop zijn de rijksbudgetten voor NURG, Maaswerken (Grensmaas en Zandmaas pakket 1), natte natuur IJsselmeer en rijkswateren en voor beheer door Staatsbosbeheer.

Binnen het rijk zijn afspraken gemaakt om bepaalde onderdelen van de EHS eerder en of in specifieke gebieden te realiseren. Voorbeelden hiervan zijn natte natuur, EHS in bufferzones en robuuste verbindingen. Het rijk kiest er desondanks voor om in de overeenkomst met de afzonderlijke provincies voor de periode 2007-2013 afspraken te maken over de in deze periode totaal te verwerven, in te richten en in beheer te nemen/houden oppervlakte EHS. Voorwaarden hierbij zijn dat elke provincie de EHS realiseert conform de operationele doelstelling, het haar toegewezen quotum en binnen de zoekgebieden op de kaart (zie kaart 1-4).

De EHS dient planologisch te worden beschermd. Indien sprake is van door de overheid vastgestelde bijzondere cultuurhistorische of landschappelijke kwaliteiten wordt de ontwikkeling van de betreffende natuurdoelen hierop afgestemd. De natuurterreinen worden opengesteld voor het publiek, tenzij bijzondere soorten of ecosystemen daardoor niet goed kunnen voortbestaan.

Om de ruimtelijke samenhang van de EHS te verbeteren en duurzaam in haar omgeving in te passen, kunnen provincies de huidige begrenzing van de EHS aanpassen, mits de taakstelling EHS van 728.500 ha wordt gerealiseerd. Uitgangspunten hierbij zijn dat de EHS qua omvang en kwaliteit robuust en voldoende aaneengesloten is en dat daar waar de EHS grenst aan landbouwgronden de lengte van deze grenzen zo kort mogelijk is. Het rijk maakt met de provincies afspraken over de wijze waarop herbegrenzing van de EHS plaatsvindt.

In Europees verband worden door de lidstaten van de EU natuurgebieden aangewezen, die onderdeel gaan uitmaken van de zogenoemde Natura-2000 gebieden. Dit zijn natuurgebieden, die voor het behoud van de biodiversiteit in Europa belangrijk zijn. De Nederlandse bijdrage hieraan betreft de Vogel- en Habitatrictlijngebieden, die zijn aangewezen op basis van de Natuurbeschermingswet. Voor deze gebieden, die voor een groot deel in de EHS zijn gelegen, worden door het rijk in aanwijzingsbesluiten concrete instandhoudingsdoelen geformuleerd en worden beheersplannen opgesteld. Voor de aangewezen gebieden, die rijkseigendom zijn nemen V&W, Defensie en Staatsbosbeheer het voortouw, voor de overig gebieden de provincies.

Het rijk wil in 2027 de gewenste milieukwaliteit realiseren in de EHS en in 2015 in de Vogel- en Habitatrictlijngebieden op basis van aan deze gebieden toegekende natuurdoeltypen, de instandhoudingsdoelstelling conform de VHR en de goede toestand conform de KRW. De huidige milieukwaliteit wordt door de provincies beschreven aan de hand van een nulsituatie. Tevens beschrijven provincies de gewenste vochttoestand, zuurgraad en voedselrijkdom volgens een tussen rijk en provincies afgesproken systematiek. Rijk en provincies hebben in de overeenkomst 2005-2006 reeds afspraken gemaakt om het milieukwaliteitstekort te bepalen en om het hiervoor benodigde maatregelenpakket op te stellen. Indien noodzakelijk kunnen hier tevens maatregelen worden opgenomen voor milieuthema's als verstoring (geluid, stank, licht), verspreiding (bestrijdingsmiddelen, zware metalen), verzilting en verzoeting.

In de periode 2007-2009 wordt de (chemische) waterkwaliteit bepaald op basis van de zogenoemde goede toestand (KRW).

Verdrogingsbestrijding maakt onderdeel uit van de doelstelling milieukwaliteit. Binnen deze doelstelling stuurt het rijk specifiek op verdrogingsbestrijding. De huidige taakstelling van het rijk is dat 40% van de verdroogde gebieden in 2010 is hersteld en dat de benodigde watercondities in de EHS in 2018 zijn gerealiseerd. Deze doelstelling wordt in 2006 herijkt en afgestemd op de KRW en Natura 2000.

Elke provincie stelt uiterlijk vóór mei 2006 een lijst op met gebieden, waarin op grond van Europese verplichtingen en het rijksbeleid voor de EHS verdrogingsbestrijding noodzakelijk is. Over deze lijst is overeenstemming nodig met het rijk, waarna rijk en de afzonderlijke provincies in de ILG-overeenkomst afspraken maken over de te realiseren rijksdoelen, de betreffende gebieden en de beschikbare middelen.

In de loop van 2006 doet de Taskforce Verdroging aanbevelingen om de uitvoering te verbeteren.

De ambitie voor de vochttoestand vormt het richtpunt voor antiverdrogingsmaatregelen en wordt uiterlijk in 2010 geformuleerd in de vorm van het Gewenste Grond- en Oppervlaktewater Regiem (GGOR). Voor natuurgebieden moet op grond van de VHR en de KRW in 2007 reeds een concept-GGOR zijn opgesteld. Vooruitlopend hierop formuleren de provincies in 2006 een voorlopige ambitie voor de gewenste vochttoestand.

Het rijk faciliteert de provincies bij het bepalen van de gewenste milieukwaliteit met een beoordelingskader, waarbij milieu, water en ruimtelijke aspecten in samenhang worden bekeken. De kern van dit beoordelingskader (zie ook onder 'rijksacties') is dat vanuit een knelpuntenanalyse van de biodiversiteit wordt bepaald welke maatregelen het meest kansrijk zijn voor verbetering van de milieucorndities.

Het rijk heeft Nationale Parken ingesteld, die grotendeels gelegen zijn binnen de EHS. Nationale Parken zijn grootschalige natuurgebieden, die (inter)nationaal waardevolle en voor Nederland representatieve belangrijke ecosystemen vertegenwoordigen. Het beleid van de Nationale Parken is gericht op natuur, recreatie, voorlichting/educatie en onderzoek; versterking van de samenwerking tussen beheerders, overheden en betrokken sectoren (zoals de recreatiesector) en samenwerking tussen de parken onderling (via het Samenwerkingsverband Nationale parken) is hierbij van belang. Het rijksbudget maakt, met uitzondering van parkoverstijgende zaken, onderdeel uit van het ILG.

Specifieke bescherming van soorten (binnen en buiten de EHS) vindt plaats op basis van de Beleidsstrategie soorten, die in 2007 uitkomt. Indien de Beleidsstrategie soorten in 2007 niet is vastgesteld, blijft het voortgezette Meerjarenprogramma 2000-2004 gelden.

Voor beschermde fauna worden in het kader van de Flora- en Faunawet door de provincies faunabeheerplannen opgesteld.

Voor behoud en herstel van het Vlaams-Nederlandse Schelde-estuarium zal in 2014 in het gebied rond de Westerschelde 600 ha natuur worden gerealiseerd.

Buiten de EHS zijn ook natuurgebieden in beheer. Het rijk wil dat in 2018 daar bovenop nog 20.000 ha via agrarisch natuurbeheer, 30.000 ha via ganzengedooogovereenkomsten en 1.000 ha via natuurbraak wordt gerealiseerd. De rijksbudgetten voor particulier beheer en agrarisch natuurbeheer van natuur buiten de EHS worden opgenomen in het ILG.

4.2.2 Tabel

Zie tabel 1.

4.2.3 Rijksacties

Vergroten ruimtelijke samenhang EHS

Het rijk wil op basis van een ruimtelijke knelpuntenanalyse en een analyse van milieu- en watercondities de mogelijkheden onderzoeken voor het vergroten en versterken van de ruimtelijke samenhang van de EHS. Belangrijke elementen hierbij zijn verdrogingsbestrijding, het tegengaan van versnippering en de realisatie van robuuste verbindingen tussen natuurgebieden.

Het rijk streeft ernaar om in overleg met de provincies afspraken te maken over het verbeteren van de kwaliteit en het vergroten van de samenhang in de EHS. Deze actie wordt uitgevoerd in de periode 2007-2013.

Beleidskader herbegrenzing EHS

De door de provincies begrensde EHS is groter dan de taakstelling van 728.500 ha. Om binnen de taakstelling te blijven en om de ruimtelijke samenhang van de EHS te verbeteren vraagt het rijk de provincies de huidige begrenzing van de EHS aan te passen.

In 2006 zal het rijk, in overleg met de provincies, een beleidskader voor herbegrenzing van de EHS opstellen. Het rijk vraagt de provincies de herbegrenzing af te ronden in 2009.

Landelijke Natuurdoelenkaart

Het rijk maakt, in overleg met provincies en beheerders, een kaart waarop de in 2018 te realiseren natuurkwaliteit is weergegeven. Het opstellen van de Landelijke Natuurdoelenkaart is gekoppeld aan het beleidstraject 'Vergroten ruimtelijke samenhang EHS'. In dit beleidstraject worden op basis van een ruimtelijke knelpuntenanalyse en een analyse van milieu- en watercondities de mogelijkheden onderzocht voor het vergroten en versterken van de samenhang van de EHS.

Bij het maken van de Landelijke Natuurdoelenkaart wordt bezien of de huidige verdeling van de natuurdoelen binnen de EHS nog voldoende aansluit bij de doelstellingen van het natuurbeleid. Hieruit volgt een lijst met hectaretaakstellingen voor elk van de 27 natuurdoelen (binnen de EHS) per provincie, waarop het rijk zal sturen.

De Landelijke Natuurdoelenkaart betreft een 'State of the Art'-kaart, omdat natuurdoelen beïnvloed blijven worden door nieuwe ontwikkelingen, zoals de Kaderrichtlijn Water, het vaststellen van de instandhoudingsdoelen VHR of wijzigingen als gevolg van klimaatverandering.

Bestemming militaire oefenterreinen

In het Structuurschema Militaire Terreinen is aangegeven dat een aanzienlijke oppervlakte militaire oefenterreinen buiten militair gebruik zal worden gesteld. Een aanzienlijk deel van deze terreinen is gelegen in de EHS. De militaire terreinen met een 'groene' ligging (niet in stedelijk gebied) zullen in de periode t/m 2011 worden herbestemd en voor het betreffende (natuur)doel worden ingericht.

Het rijk onderzoekt tevens de mogelijkheid om deze terreinen te benutten voor het uitplaatsen van recreatiebedrijven uit kwetsbare delen van de VHR-gebieden en van de EHS.

Hierbij is medewerking van de provincies van essentieel belang. Het rijk vraagt de provincies een stimulerende en faciliterende rol op zich te nemen bij het realiseren van functieveranderingen.

Vergroten deelname aan Programma Beheer (particulier beheer)

Na een bescheiden start is op dit moment sprake van een sterke toename van de deelname aan particulier natuurbeheer. Dit blijkt uit de sterke toename van het aantal aangegane verplichtingen voor de Subsidieregeling Natuurbeheer.

Om de deelnamebereidheid verder te vergroten zijn in november 2003 al een aantal wijzigingen in de Subsidieregeling Natuurbeheer doorgevoerd, waardoor de procedures rond de aanvraag van particulier natuurbeheer zijn vereenvoudigd. Begin 2004 is in samenwerking met de maatschappelijke organisaties een project gestart om de deelnamebereidheid van particulier natuurbeheer verder te verhogen.

Opties, die het rijk onderzoekt om de deelnamebereidheid verder te vergroten zijn onder andere:

- wijzigingen in de huidige regelgeving;
- uitbreiding inzet fiscale instrumenten;
- het beter informeren en voorlichten van gemeenten en provincies, speciaal op het terrein van planologische vastlegging;
- betere voorlichting en begeleiding van (potentiële) aanvragers;
- stroomlijnen van procedures, die met particulier natuurbeheer gepaard gaan (vergunningen, bestemmingsplanwijzigingen etc.).

Groene diensten

Groene diensten zijn prestaties van grondgebruikers om te voldoen aan een publieke vraag. Het gaat om diensten, die zonder vergoedingen niet tot stand komen en die verder of sneller gaan dan de wettelijke vereisten.

Rijk en provincies stellen gezamenlijk vóór 1 april 2006 een catalogus Groene Diensten op. In deze catalogus worden maatregelen opgenomen voor diensten op het gebied van beheer (inclusief de maatregelen Programma beheer) en ontwikkeling van natuur, landschap, cultuurhistorie, toegankelijkheid voor recreatief gebruik en waterbeheer. Tevens wordt in deze catalogus de maximale vergoeding opgenomen, die is toegestaan in verband met de Europese Staatssteuntoets.

In de Europese verordening voor plattelandontwikkeling zijn 4 voorwaarden gesteld aan het vergoeden van groene diensten:

- Vergoedingen mogen alleen worden verstrekt voor diensten, die bovenwettelijk zijn.
- Er is sprake van publieke diensten, die zonder vergoedingen niet tot stand komen.
- De te vergoeden maatregelen moeten verifieerbaar en controleerbaar zijn. De vergoeding moet in reële verhouding staan tot de gerealiseerde effecten.
- Vergoedingen mogen een maximum bedrag niet te boven gaan om oneigenlijke concurrentie binnen en tussen de Lidstaten te voorkomen.

De catalogus wordt door de provincies ten hoogste eenmaal per jaar gewijzigd. Wijzigingen worden beoordeeld door het rijk en voorgelegd aan de Europese Commissie.

Herstel en inrichting van rijkswateren

Het programma 'herstel en inrichting van rijkswateren' is van groot belang voor de verbetering van de ecologische kwaliteit van de rijkswateren. Met het huidige meerjarenprogramma 2005-2010 worden maatregelen uitgevoerd, die met name de ecologische doelen van de KRW dienen. De ecologische doelen zijn echter nog niet vastgesteld en daarom hebben de maatregelen een no-regret karakter. Het betreft maatregelen waarvan ook met de huidige kennis en informatie (vrijwel) zeker is dat ze een bijdrage leveren aan de KRW-doelen.

Normkosten inrichting EHS

In de overeenkomst tussen rijk en de afzonderlijke provincies worden afspraken gemaakt over de door de provincies in te richten oppervlakte EHS en de financiering ervan. Het rijk hanteert hierbij zogenoemde normkosten: de gemiddelde kosten om 1 ha EHS conform de kwaliteitseisen in te richten.

De normkosten voor de inrichting EHS worden gerelateerd aan de natuurdoelen en aan de nog in te richten oppervlakte per natuurdoel. Hiertoe moeten alle EHS-categorieën (concreet) zijn begrensd en moet de restant inrichtingsopgave per natuurdoel zijn bepaald. Hier is nog enige tijd voor nodig. Daarom zullen rijk en provincies in de overeenkomsten 2007-2013 voor inrichting EHS uitgaan van gemiddelde inrichtingskosten per ha, die per categorie verschillend zijn en die gebaseerd zijn op de inzet van inrichtingspakketten (zie tabel natuur paragraaf 4.2.2.).

Het rijk gaat in overleg met de provincies in de periode 2005-2008 de normkosten per natuurdoel bepalen. De 27 natuurdoelen zullen hierbij worden ondergebracht in een gering aantal klassen, waarbij voor elke klasse een bedrag aan normkosten wordt bepaald.

Taakstelling op kaart EHS

Het rijk is een project gestart om de taakstelling en de voortgang per EHS-categorie in beeld te brengen. Deze rijksactie wordt uitgevoerd in de periode 2005-2008. De kaarten zijn sturend voor de realisatie en hebben daarnaast een informatieve functie.

In het MJP2 zijn reeds kaarten opgenomen van alle categorieën, die tot de nieuwe EHS behoren (taakstelling 275.000 ha). Per categorie is het zoekgebied op kaart gezet, waarbinnen de taakstelling moet worden gerealiseerd. Tevens zijn de Nationale Parken op kaart gezet.

Beoordelingskader milieukwaliteit EHS en VHR-gebieden

In de periode 2004-2005 heeft het rijk een verkenning uitgevoerd van de milieukwaliteitstekorten in de EHS en VHR-gebieden. Deze rijksactie is gecombineerd met de rijksactie 'Beleidskader herbegrenzing EHS' en heeft geleid tot het rapport 'Optimalisatie Ecologische Hoofdstructuur: ruimte, milieu en watercondities voor duurzaam behoud van biodiversiteit' (Milieu en Natuur Planbureau, september 2005). Het rapport bevat een beoordelingskader dat gebaseerd is op een samenhangende analyse van milieu, water en ruimtelijke aspecten. De kern hiervan is dat vanuit een knelpuntanalyse van de biodiversiteit wordt bekeken wat de meest kansrijke aangrijpingspunten zijn voor verbetering van de abiotische condities. Zo kunnen bijvoorbeeld ruimtelijke maatregelen (functieverandering) een grote positieve invloed hebben op de condities voor milieu en water.

Het creëren van grote eenheden natuur of grote landschappelijke eenheden is het meest perspectiefrijk. Bij grotere eenheden is de beïnvloeding van buitenaf geringer en zijn herstelmaatregelen op het gebied van water en milieu vaak eenvoudiger te realiseren. Vanuit dit oogpunt moeten daarom de operationele doelstellingen ‘Realisatie EHS’ (verwerving, inrichting, beheer) en ‘Milieukwaliteit EHS en VHR’ in samenhang worden gezien. Er is ook synergie mogelijk met het beleid voor de Nationale Landschappen. Versterking van landschapsstructuren en het landschapsbeheer kunnen ertoe bijdragen dat gebieden als een grotere ecologische eenheid kunnen functioneren.

De tweede fase van deze rijksactie is gericht op ondersteuning van het IPO-project milieutekorten EHS. Binnen dit project geven provincies gezamenlijk invulling aan de afspraken in de overeenkomst 2005-2006 over het in beeld brengen van milieukwaliteitstekorten en het bepalen van de hiervoor noodzakelijke maatregelen. De IPO-werkgroep borduurt voort op het MNP-rapport en heeft een gezamenlijke werkwijze ontwikkeld. Deze werkwijze, het MNP-rapport en veel achtergrondmateriaal is online beschikbaar: <http://milieucondities.wur.nl> Uiterlijk in mei 2006 ronden de provincies hun werkzaamheden af. De resultaten worden gebruikt bij het formuleren van een maatregelenpakket ter vermindering van het milieukwaliteitstekort, waarover rijk en de afzonderlijke provincies afspraken maken in de overeenkomst 2007-2013.

Investeringsprogramma Nationale Parken

In de periode 2006-2010 wordt door de Stichting Samenwerkingsverband Nationale Parken (SNP) een investeringsprogramma opgezet en in uitvoering genomen, gericht op verhoging van de kwaliteit van de parken en verdere profilering van het stelsel van Nationale Parken, onder andere door versterking van de samenwerking binnen en tussen de parken. Het rijk cofinanciert het investeringsprogramma.

Beleidsstrategie soorten volgens de leefgebiedenbenadering

Nederland moet in 2010 de achteruitgang van de biodiversiteit hebben gestopt. De uitvoering van het huidige actieve soortenbeleid draagt hier echter onvoldoende aan bij en goede kansen voor versterking van soortenpopulaties worden te weinig benut; daarnaast sluit het actieve soortenbeleid onvoldoende aan op de soortenbescherming zoals geregeld in de Flora- en Faunawet.

Om het soortenbeleid selectiever en effectiever te maken heeft het rijk besloten tot een koerswijziging van het huidige soortenbeleid. Het rijk stapt af van de benadering die is gericht op maatregelen voor individuele soorten en kiest voor een soortenbeleid op basis van de zogenoemde ‘leefgebiedenbenadering’: een benadering gericht op het identificeren van groepen van soorten, waarvoor vergelijkbare maatregelen kunnen worden getroffen.

Rijk en provincies werken de leefgebiedenbenadering gezamenlijk uit in de Beleidsstrategie soorten, die uitkomt in 2007. De Beleidsstrategie wordt opgesteld in samenwerking met andere bij de soortenbescherming betrokken partijen.

Pilotprojecten soortenbescherming

In de Beleidsstrategie Soorten zal het rijk het beleid voor soortenbescherming voor de periode vanaf 2007 beschrijven. Ter voorbereiding hiervan worden in de periode 2006-2007 een aantal pilotprojecten uitgevoerd. Deze pilotprojecten zijn van belang voor de uitwerking en invoering van de zogenoemde leefgebiedenbenadering (die centraal staat in de Beleidsstrategie soorten) en moet knelpunten hierbij tijdig signaleren.

Actualisatie Rode Lijsten

Het opstellen van Rode Lijsten is een internationale verplichting, die door het rijk wordt uitgevoerd door opname in de Flora- en Faunawet. Rode Lijsten worden gemaakt om de aandacht te vestigen op problemen in de natuur. Ze geven op een objectieve manier aan hoe goed of slecht het met een bepaalde soortengroep gaat. Deze graadmeter kan enerzijds gebruikt worden om de effectiviteit van het soortenbeleid in brede zin vast te stellen en anderzijds om te bepalen waarop het soortenbeleid zich in het vervolg moet gaan richten.

De Rode Lijsten van 1 á 2 soortgroepen worden jaarlijks herzien en standaard worden de Rode Lijsten als geheel na 10 jaar herzien, mits voldoende onderzoeksgegevens beschikbaar zijn.

De actualisatie van de Rode Lijsten kan leiden tot aanpassing van de doelsoortenlijst conform de Beleidsstrategie soorten en daarmee tot (tussentijdse) aanpassing van de (inhoud en doelstelling van) de provinciale uitwerkingsprogramma's.

4.3 Vitale landbouw

4.3.1 Tekst op hoofdlijnen

Het rijk zet in op een landbouw, die op de lange termijn concurrerend en duurzaam kan blijven produceren. Om de internationale liberalisering van de landbouwmarkt het hoofd te kunnen bieden is voor de landbouw een duurzaam perspectief nodig. Landbouwbedrijven hebben daartoe behoefte aan schaalvergroting, nieuwe afzetmarkten en of verbreding van hun produktiemogelijkheden. De maatschappij stelt eisen ten aanzien van milieu, kwaliteit van de producten en dierenwelzijn. Daarnaast waardeert de maatschappij het agrarische landschap en heeft de landbouw een belangrijke rol bij het behoud, beheer en de ontwikkeling ervan.

Het rijksbeleid wordt voor een groot deel bepaald door wet- en regelgeving vanuit de EU. Het rijk richt zich op de verbetering van de ruimtelijke structuur voor de landbouw ten behoeve van de internationale concurrentiepositie.

Grondgebonden landbouw

Voor de grondgebonden landbouw is het uitgangspunt van het rijk hierbij vergroting en verbetering van de landbouwkavels waardoor landbouwbedrijven meer concurrerend (efficiënter) kunnen produceren.

Het huidige rijksbudget voor grondgebonden landbouw is de aankomende jaren belegd in de afronding van lopende (landinrichtings)projecten. In januari 2005 hebben rijk en provincies gezamenlijk afgesproken dat zij ieder in de periode 2007-2013 € 20 mln. extra ter beschikking stellen voor het verbeteren van de verkaveling van de grondgebonden landbouw. Dit bedrag kan oplopen tot € 80 mln. indien voor de uit te voeren maatregelen cofinanciering van de EU wordt gerealiseerd. De provincies zijn verantwoordelijk voor het realiseren van de EU-cofinanciering.

Tevens hebben rijk en provincies afgesproken nog eens ieder € 20 mln. ter beschikking te stellen voor grondgebonden landbouw indien succesvol de rijksdoelen voor grondgebonden landbouw worden gehaald, de budgetten worden uitgeput en de EU-cofinanciering (POP2) wordt gerealiseerd. In dat geval kan in de periode 2007-2013 dus maximaal € 160 mln. worden geprogrammeerd (€ 40 mln. rijk, € 40 mln. provincies en € 80 mln. EU-cofinanciering).

De rijksbudgetten voor grondgebonden landbouw maken onderdeel uit van het ILG. Provincies zetten, mede op initiatief van het agrarische bedrijfsleven, kavelruilplannen in gang. Het rijk stuurt hierbij niet op een taakstelling voor de periode na 2013.

Glastuinbouw

Voor de glastuinbouw heeft het rijk als doel de ontwikkeling van Greenport Nederland door een verdere versterking van de ruimtelijke structuur via herstructurering van verouderde gebieden, een goede logistieke infrastructuur, het stoppen van verspreid vestigen van glas en het bundelen van verspreid liggend glas. In de Nota Ruimte zijn daartoe naast de greenports, landbouwontwikkelingsgebieden glastuinbouw aangewezen als vestigingsgebied; provincies kunnen aanvullend nog (regionale) landbouwontwikkelingsgebieden aanwijzen indien daarvoor een aanwijsbare behoefte aanwezig is gekoppeld aan regionale herstructurering. Het rijk draagt bij aan de financiering van de inrichting van deze gebieden.

De glastuinbouw in de nieuwe vestigingsgebieden moet voldoen aan de eindnormen van de Integrale Milieutaakstelling van het Convenant Glastuinbouw en Milieu en aan de afspraken, die met LTO Nederland zijn gemaakt over lichtemissie. Tevens moet een goede landschappelijke inpassing worden gerealiseerd (waarbij de provincies zorgdragen voor de precieze invulling hiervan) en een goede logistieke ontsluiting naar de hoofdinfrastructuur (weg, water en/of spoor) zijn gegarandeerd.

Het rijk werkt in overleg met onder andere provincies en de glastuinbouwsector aan een nieuw bestuurlijk afsprakenkader voor de ruimtelijke ontwikkeling van Greenport Nederland. Het nog beschikbare rijksbudget voor inrichting wordt in de eerste plaats ingezet in de locaties Zuidplaspolder, Terneuzen en in de locatie ter vervanging van Moerdijkse Hoek. De prioritering voor het resterende rijksbudget komt tot stand in overleg met de provincies en de glastuinbouwsector.

Bloembollen- en boomteelt

Ten aanzien van de ruimtelijke ontwikkeling van de greenports Bollenstreek en Boskoop heeft de provincie Zuid-Holland de regierol. Het rijk wil herstructurering van deze gebieden faciliteren en voert hiertoe, op basis van een visie en een agenda, overleg met de provincie.

Vermindering gebruik gewasbeschermingsmiddelen, mineralen en energie

Het rijk wil een vitale landbouw tevens bevorderen door het verminderen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, mineralen en energie, bovenop wettelijke bepalingen. Hiertoe maakt het rijk onder andere afspraken met de sector, geeft voorlichting, laat demonstratieprojecten uitvoeren en ontwikkelt en verspreidt kennis.

Agrarische hulpbronnen

Het rijk zet in op duurzaam gebruik van agrobiodiversiteit om duurzame productie te bevorderen. Akkerranden kunnen bijvoorbeeld worden ingezet om de natuurlijke ziekten- en plaagonderdrukking te vergroten en daarmee een reductie in de benodigde hoeveelheid chemische gewasbeschermingsmiddelen te realiseren. Stimuleren van bodemleven draagt bij aan onder andere het vergroten van het watervasthoudend vermogen en voorkomt de uitspoeling van nutriënten.

Het rijk wil dat in 2013 landelijk 15.000 km akkerrand is aangelegd en dat op 5% van het landbouwareaal in het plangebied² maatregelen ter bevordering van agrobiodiversiteit zijn toegepast. Beide dragen tevens bij aan de ecologische doelen van de KRW.

Het rijk wil het duurzaam gebruik en beheer van natuurlijke hulpbronnen door de landbouw stimuleren. Om de kennis op dit gebied te vergroten zal het rijk samen met provincies en de landbouwsector een aantal pilots agrobiodiversiteit en een aantal pilots duurzaam bodemgebruik opzetten en uitvoeren. Hierover zijn reeds afspraken gemaakt tussen rijk en provincies in de overeenkomsten 2005-2006; in de overeenkomst 2007-2013 maken rijk en provincies afspraken over het uitvoeren van pilots 'duurzame productie'. Het rijk heeft criteria opgesteld waaraan deze pilots duurzame productie (pilots over agrobiodiversiteit of duurzaam bodemgebruik in de landbouw) moeten voldoen. Het rijksbudget voor het uitvoeren van de pilots maakt onderdeel uit van het ILG.

Als meer kennis en inzicht is verkregen over duurzame productie, zal deze kennis worden gebruikt voor het formuleren van operationele doelen voor een ecologisch duurzame landbouw.

4.3.2 Tabel

Zie tabel 2.

4.3.3 Rijksacties

Kennisontwikkeling en -verspreiding melkveehouderij

Het rijk voert projecten uit gericht op kennisontwikkeling en kennisverspreiding in de melkveehouderij. Het beoogde resultaat is melkveehouders in staat te stellen kennis op te doen en toe te passen voor de aanpassing van hun bedrijf aan de ontwikkelingen op de terreinen van de markt, het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en het milieubeleid.

---

² Gebied waarvoor de provincie een plan heeft opgesteld.

Zo financiert het rijk de Melkveeacademie, waarbij melkveehouders op een vraaggestuurde wijze en vooral met het principe 'boeren leren van boeren' kennis toepassen ter verdere ontwikkeling en aanpassing van het bedrijf.

Tevens financiert het rijk de praktijkprojecten weidegang, gericht op beweiding ook in de toekomst en onder technisch bezwarende omstandigheden. Andere projecten worden door het rijk ontwikkeld. De projecten worden uitgevoerd in de periode tot en met 2010.

Projecten melkveehouderij en milieu

Het rijk voert projecten uit, die zijn gericht op milieuverbetering en structuurversterking van de melkveehouderij. Deze projecten worden gefinancierd uit de zogenoemde Koopmansmiddelen, waarbij een tweeledige doelstelling (milieuverbetering door extensivering én structuurversterking) centraal staat. Meer projecten, met dezelfde focus, zijn in voorbereiding. Voorzien is dat deze projecten afgerond zijn in de periode 2009-2010.

Het rijk verwacht als resultaat van deze projecten dat in en rond voor het milieu kwetsbare gebieden een minder milieubelastende melkveehouderij met een goede structuur wordt gerealiseerd. Daarnaast verwacht het rijk dat met de uitvoering van deze projecten ervaring wordt opgedaan met het instrumentarium om de tweeledige doelstelling te bereiken, die kan worden gebruikt voor nadere formulering van het rijksbeleid.

Veenkoloniën

Het rijk geeft een impuls aan de herstructurering van de Veenkoloniën en stelt hiertoe in de periode 2005-2007 € 4 mln. ter beschikking. De inzet van deze (intensiverings)middelen is bedoeld voor initiatieven, die bijdragen aan een goede economische structuur van het platteland.

Bestuurlijk afsprakenkader ruimtelijke ontwikkeling Greenport Nederland

Tuinbouwbedrijfsleven, rijk, provincies, gemeenten en GLAMI³ stellen gezamenlijk en in samenwerking met de trekkers van het Manifest Greenports Nederland een bestuurlijk afsprakenkader op over de ruimtelijk-economische (en duurzame) ontwikkeling van Greenport Nederland. Partijen streven naar een gedeelde visie op Greenport Nederland met daaraan gekoppeld een gezamenlijke strategische agenda voor de realisatie daarvan.

De voortgang van het proces bepaalt op welke wijze en in hoeverre het afsprakenkader tijdens de tweede greenports-werkconferentie te Aalsmeer medio 2006 bestuurlijk kan worden vastgesteld.

Instrumentarium voor maatwerk bij inrichting

Onderdeel van het opstellen van het bestuurlijk afsprakenkader is de dialoog over het gewenste instrumentarium (inclusief financiële middelen) dat voor de realisatie van nieuwe glastuinbouwlocaties en herstructurering van glastuinbouwgebieden nodig is. Het rijk zal in 2006 bezien in hoeverre aan de motie van de Tweede Kamer, die vraagt om inzet van FES-middelen voor financiering van de herstructurering in de greenports uitvoering kan worden gegeven.

Versterken bundeling van 'glas' en tegengaan van verspreid 'glas'

Voor het versterken van de bundeling van 'glas' en het tegengaan van verspreid 'glas' worden twee acties uitgevoerd:

- Provincies geven aan waar zij wel en geen gebundelde glastuinbouwgebieden wensen ondermeer op basis van een inventarisatie per provincie van huidig 'glas'. Tevens stellen provincies een plan van aanpak op hoe tot bundeling op de gewenste plaatsen te komen.
- Provincies saneren of herbesteden met gemeenten 'papierglas'. Het rijk ondersteunt het opzetten van pilots hiertoe met financiële middelen en, indien noodzakelijk, aanvullend maatwerkinstrumentarium.

---

³ Glastuinbouw en Milieu: bestuurlijk overleg over gelijknamig milieuconvenant, waarin ook de waterschappen en de milieubeweging in zijn vertegenwoordigd.

Uitwerken ruimtelijke aspecten Greenport Nederland

Onderdeel van het bestuurlijk afsprakenkader is een infrastructuuragenda om de logistieke infrastructuur van Greenport Nederland te optimaliseren. Ter voorbereiding hiervan wordt onderzoek uitgevoerd om de infrastructurele knelpunten van Greenport Nederland in beeld te brengen.

Pilots agrologistiek

Het agrarische bedrijfsleven, de logistieke dienstverleners, verladers, overheden en kennisinstellingen hebben zich verenigd in het Platform Agrologistiek. Dit platform fungeert als springplank naar een groene logistiek, waarbij groen staat voor enerzijds agrarische producten en levensmiddelen, anderzijds voor duurzame ketens en netwerken. Het Platform Agrologistiek heeft de aanzet gegeven tot de Visie Agrologistiek.

De uitvoering van deze visie zal een andere manier van samenwerken kennen. Bij het realiseren van rijksdoelen is niet meer sprake van subsidies of het maken van nieuwe regels. Het gaat om het gezamenlijk ondersteunen van projecten, de ‘adoptie’ door topmensen uit het bedrijfsleven en de overheid.

Het rijk streeft, zowel binnen als buiten landbouwontwikkelingsgebieden, naar clusteren, verbinden en regisseren. Hierdoor wordt logistieke winst geboekt, bijvoorbeeld transportbesparing, en wordt tevens winst gehaald op het gebied van milieu, dierenwelzijn, ruimtelijke kwaliteit en voedselveiligheid. Het rijk stelt budget beschikbaar voor het faciliteren van 11 pilots, die door het bedrijfsleven worden uitgevoerd en in 2007 zijn gerealiseerd.

Transitie naar een duurzame landbouw

De transitie naar een duurzame landbouw is een gezamenlijke opgave voor overheden, bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties om een duurzaam evenwicht tussen de economie, ecologie en sociaal-culturele aspecten van de landbouw te bewerkstelligen. Economische duurzaamheid is een belangrijke pijler onder de transitie; de ruimte die stoppende boeren (wijkers) maken biedt kansen voor verdere ontwikkeling van economische perspectievolle landbouwbedrijven (blijvers).

De rol van het rijk in de transitie duurzame landbouw ligt vooral bij het ondersteunen van innovaties (direct door het rijk en indirect via het Innovatiewerk Groene Ruimte en Agrocluster). Daarnaast streeft het rijk ernaar om duidelijkheid te scheppen over de ecologische randvoorwaarden waarbinnen de transitie moet plaatsvinden en over de verwachtingen die het rijk heeft van de transitie, met name wat betreft de bijdragen van de landbouw aan het behouden en versterken van belangrijke maatschappelijke waarden in het landelijk gebied.

Activiteiten die hiertoe door het rijk in gang zijn gezet zijn onder andere:

- Aanpassen van rijksregelgeving om meer ruimte te bieden voor veranderingsprocessen in de landbouw. Daarbij gaat het om vereenvoudiging, bundelen van vergunningen en het bieden van experimenteerruimte (bijvoorbeeld t.a.v. mest- en ammoniakwetgeving).
- Ondersteunen van grensverleggende innovatieve projecten binnen de landbouw bijvoorbeeld via het Innovatienetwerk Groene Ruimte en Agrocluster.
- Ondersteunen van projecten gericht op samenwerking op gebiedsniveau (bijvoorbeeld in het project ‘Noordelijke Friese Wouden’ en ‘Duurzaam Texel’) en op samenwerking tussen organisaties en bedrijven.

Bevordering zelfredzaamheid

Het veranderingsproces om te komen tot een vitale en duurzame landbouw vraagt dat betrokken ondernemers keuzes maken. Het rijk faciliteert waar nodig dit keuzeprocess. Hiertoe worden onder meer voorlichtingsprojecten opgezet. Tevens is de Kaderregeling Kennis en Advies opengesteld, onder andere voor jonge boeren voor het maken van een ondernemingsplan en voor biologische ondernemers die willen over gaan naar de biologische productiemethode. Daarnaast is de regeling thans ook opengesteld voor ondernemers die al volgens de biologisch produktiemethode produceren, maar die willen uitbreiden of hun bedrijf willen aanpassen (onder andere verbreding).

4.4 Recreatief aantrekkelijk Nederland

4.4.1 Tekst op hoofdlijnen

Alle Nederlanders willen zich in hun vrije tijd ontspannen. Het aanbod van gebieden en plaatsen voor dagrecreatie is echter kleiner dan de vraag ernaar. De toegankelijkheid van het landelijk gebied voor recreatief gebruik is nog onvoldoende en staat bovendien onder grote druk. Daarom wil het rijk het landelijk gebied aantrekkelijk en toegankelijk maken voor dagrecreatie. Bestaande tekorten aan dagrecreatiemogelijkheden, met name in en om de grote steden, moeten worden opgeheven en nieuwe tekorten moeten worden voorkomen. Tevens is ruimte voor recreatief ondernemerschap noodzakelijk met name ter vergroting van het aanbod van recreatieve voorzieningen.

Het rijk wil 16.000 ha Recreatie om de Stad (RodS), grootschalig groen, realiseren in 2013 (afrondding bestaand programma). Daarbij is van belang dat deze gebieden intensief zijn te gebruiken, goed bereikbaar zijn vanuit de woonomgeving, met name via voetpaden en fietspaden, volledig opengesteld en gratis toegankelijk zijn.

Tevens wil het rijk 500 ha Recreatie om de Stad (RodS), regionaal groen gekoppeld aan grote woningbouwlocaties, realiseren in 2010. Daarbij is van belang dat deze gebieden volledig opengesteld en gratis toegankelijk zijn.

Het grootschalig groen en het regionaal groen worden voornamelijk gerealiseerd in de Randstad om de aanzienlijke tekorten daar aan dagrecreatiemogelijkheden op te heffen. Daarmee geeft het rijk aan waar zij haar prioriteit legt (bovenregionaal belang). Om het bestaande programma binnen de gestelde termijn te kunnen blijven uitvoeren, wordt door het rijk een financiële bijdrage aan andere partijen gevraagd.

Van de taakstelling van 15.942 ha RodS, grootschalig groen moet nog 6.413 ha worden verworven en 9.630 ha worden ingericht (stand van zaken per 1 januari 2005).

Het rijksbudget voor RodS, grootschalig groen (verwerving en inrichting), vormt onderdeel van het ILG. Het rijk stelt € 9 mln. extra beschikbaar voor inrichting van grootschalig groen in het Groene Hart. De rijksbudgetten voor beheer door Staatsbosbeheer en voor regionaal groen zijn niet opgenomen in het ILG.

Via de structuurfondsen is EU-cofinanciering mogelijk voor Recreatie om de Stad.

Binnen het rijk zijn afspraken gemaakt om delen van het grootschalig groen specifiek in rijksbufferzones te realiseren. Het rijk kiest er desondanks voor om in de overeenkomst met de afzonderlijke provincies voor de periode 2007-2013 afspraken te maken over de in deze periode totaal te verwerven en in te richten oppervlakte RodS. Voorwaarden hierbij zijn dat elke provincie RodS realiseert conform het hen toegewezen quotum (zie bijlage 3) en binnen de zoekgebieden op de kaart (zie kaart 9).

Alle recreatiegebieden die worden gerealiseerd behoeven een overeenkomstige planologische bestemming. Voor de rijksbufferzones worden provincies gevraagd om zorg te dragen voor adequate planologische bescherming.

Het realiseren van Groen in de Stad (openbaar grootschalig groen) loopt via convenanten die in het kader van het Grote Steden Beleid zijn afgesloten met de 31 grote steden (G31). Het rijksbudget voor Groen in de Stad maakt geen onderdeel uit van het ILG, maar van het ISV.

Met de huidige taakstellingen en instrumenten worden de tekorten van recreatiemogelijkheden om de stad niet volledig opgeheven. Het rijk verkent daarom andere mogelijkheden om in de behoefte te voorzien. Dit richt zich op een andere wijze van realisatie dan door middel van verwerven en inrichten, namelijk door een directe koppeling tussen 'rood' en 'groen' te stimuleren. Daarnaast gaat het rijk onderzoek doen naar de mogelijkheden om dagrecreatieve tekorten op te lossen door het realiseren van recreatieplaatsen in plaats van grote recreatiegebieden.

Ter voorkoming van nieuwe tekorten aan dagrecreatiemogelijkheden faciliteert en stimuleert het rijk andere overheden om bij het opstellen van ruimtelijke plannen voor het bouwen van woningen ('rood') te zorgen voor een balans met 'groen' en 'blauw'.

De toegankelijkheid van het landelijk gebied voor recreatief gebruik wordt onder andere versterkt door het realiseren en instandhouden van landelijke, aaneengesloten routenetwerken voor wandelen (4.750 km), fietsen (4.500 km) en varen (4.400 km) in 2013 en hier bekendheid aan te geven. Concreet gaat het om het kwalitatief verbeteren van de reeds bestaande Landelijke Routenetwerken (LR) voor wandelen, fietsen en varen door knelpunten in de routes op te lossen.

Van de taakstelling van 4.400 km LR-varen moet nog 2.306 km knelpuntvrij worden gemaakt (stand van zaken per 1 januari 2005). Voor LR-wandelen en LR-fietsen wordt de restantaakstelling bepaald op basis van een in 2005-2006 uit te voeren nulmeting (zie rijksacties). Het rijksbudget voor de Landelijke Routenetwerken wordt opgenomen in het ILG.

Het rijk financiert tevens de aanleg van recreatieve routes en voorzieningen in de EHS, natuurgebieden buiten de EHS en in Nationale Landschappen om de toegankelijkheid van deze gebieden voor recreatief gebruik te vergroten en te verbeteren. De betreffende rijksbudgetten maken onderdeel uit van het ILG, met uitzondering van het rijksbudget voor beheer door Staatsbosbeheer.

Tevens faciliteert en stimuleert het rijk andere overheden bij het vergroten van de toegankelijkheid van landbouwgronden onder andere door kennisontwikkeling en -verspreiding (zie rijksacties).

Tot slot wil het rijk onnodige belemmeringen opheffen bij ontwikkelingsmogelijkheden voor verblijfsrecreatie en van andersoortige recreatieve activiteiten op het platteland. Hierbij richt het rijk zich met name op het vereenvoudigen van wet- en regelgeving, het ontwikkelen en verspreiden van kennis en het stimuleren van andere overheden om in streek- en bestemmingsplannen ruimte te geven voor recreatief ondernemerschap.

4.4.2 Tabel

Zie tabel 3.

4.4.3 Rijksacties

Verbreden en vervlechten recreatie met andere rijksdoelen

Een recreatief aantrekkelijk Nederland met toegankelijk en bereikbaar groen dient vele doelen. Het rijk wil de rijksdoelen voor recreatie en landschap daarom verbreden en vervlechten met andere rijksdoelen, zodat een aantal knelpunten op een andere wijze kan worden aangepakt en nieuwe kansen worden benut ('6 halen, 1 betalen'). Het gaat hier met name om de koppeling van deze rijksdoelen aan rijksdoelen op het gebied van gezondheid, sport, welzijn, vestigingsklimaat, mobiliteit, milieu en fijnstof.

Het rijk ontwikkelt hiertoe een programma samen met andere overheden en organisaties (bijvoorbeeld de zorgverzekeraars).

Tevens neemt het rijk initiatief om samen met andere overheden, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven tot een uitvoeringsagenda te komen voor thema's als toegankelijkheid en duurzaam toerisme en recreatie.

Financiering bestaande dagrecreatieve tekorten in en om de stad

Het rijk onderzoekt de mogelijkheden voor een financiële impuls om tekorten aan groen in de stad en dagrecreatieve tekorten in de stedelijke omgeving terug te dringen. Hierbij wordt uitgegaan van het realiseren van openbaar groen in de stad, recreatiegebieden en een toename van het aantal recreatieplaatsen per ha.

Stimuleringspunt Groen

Het rijk faciliteert de realisatie van recreatiegroen in en om de stad door het oprichten van een Stimuleringspunt Groen. Het doel van dit Stimuleringspunt is dat recreatiegroen bij het maken van gebiedsgerichte plannen en het uitvoeren van ruimtelijke ingrepen een volwaardige plaats in het afwegingskader inneemt. Het Stimuleringspunt adviseert hiertoe overheden en stimuleert de uitvoering van pilots en de uitwisseling van kennis.

Jeugd en buitenruimte

Voor de mentale en fysieke ontwikkeling van kinderen is buiten spelen en zich zelfstandig buiten verplaatsen van groot belang. Dit stelt eisen aan de vormgeving van de dagelijkse leefomgeving. Behoud van parken en groenstructuren is daarom van groot belang, zodat minimaal een 'stand-still'-situatie ontstaat. Voor de herstructureringsopgave in steden en dorpen kan het echter noodzakelijk zijn een deel van een park of een andere groenstructuur te bebouwen. De verantwoordelijke overheden maken hiertoe zelf een afweging. Vermindering van het areaal groen in bebouwd gebied moet worden gecompenseerd buiten het bebouwd gebied of door een kwaliteitsimpuls in het resterende groen, waardoor de gebruikswaarde ten minste op het oude niveau blijft. Het is aan de provincie en de gemeente om in concrete gevallen deze afweging te maken.

Project Mainport Rotterdam

Het Project Mainport Rotterdam beoogt de versterking van de positie van de Mainport Rotterdam en het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving in Rijnmond. Onderdeel van het project is de realisatie van 750 ha natuur- en recreatiegebied, waarbij tevens een groene verbinding over de A15 wordt gerealiseerd. Het rijk heeft met de provincie Zuid-Holland afgesproken dat dit project in 2006 start en in 2021 is afgerond.

Groenakkoord ROM-Rijnmond

Het Groenakkoord ROM-Rijnmond beoogt de realisatie van 'groen' in de regio Rotterdam. De Stadsregio Rotterdam coördineert de projecten, die in 2010 moeten zijn uitgevoerd.

Bufferzones

Het rijk wil dat er binnen de nationale stedelijke netwerken voldoende recreatieve groenvoorzieningen zijn en dat duurzame recreatieve landschappen ontstaan en worden behouden. Bij de inzet van rijksmiddelen wordt prioriteit gegeven aan die nationale stedelijke netwerken waar sprake is van een achterstand in de mogelijkheden voor dagrecreatie. Provincies stellen voor de bufferzones een planologisch regime vast gericht op het vrijwaren van deze gebieden van verdere verstedelijking. Het rijk toetst of het regime overeenkomt met de planologische doelstellingen, waarbij de transformatieopgave voor bufferzones tot relatief grootschalige, groene gebieden met diverse mogelijkheden voor ontspanning en dagrecreatie centraal staat. Het rijk overlegt met de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht over de wijze waarop deze transformatieopgave wordt gerealiseerd.

Het rijk actualiseert in de periode 2005-2006 het huidige bufferzoneconvenant in overleg met de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht. De taakstellingen voor verwerving worden hierbij alleen gericht op het realiseren van EHS en RodS.

Bereikbaarheid van recreatiegebieden met openbaar vervoer

Het rijk wil meer aandacht voor bereikbaarheid van recreatiegebieden buiten de stad met het openbaar vervoer. Het rijk neemt het initiatief voor een onderzoek naar de huidige stand van zaken en de mogelijkheden tot verbetering.

Taakstelling op kaart RodS en LR

Het rijk is een project gestart om de taakstelling en de voortgang van Recreatie om de Stad en de Landelijke Routenetwerken in beeld te brengen. Deze rijksactie wordt uitgevoerd in de periode 2005-2006. De kaarten zijn sturend voor de realisatie en hebben daarnaast een informatieve functie. In het MJP2 zijn voor beide rijksdoelen reeds kaarten opgenomen met de zoekgebieden, waarbinnen de taakstelling moet worden gerealiseerd.

Nulmeting Landelijke Routenetwerken

Rijk en provincies voeren gezamenlijk een nulmeting uit voor de Landelijke Routenetwerken voor wandelen, fietsen en varen. Deze nulmeting is nodig, omdat onvoldoende bekend is in welke mate de LR knelpuntvrij zijn. Alleen voor varen is, uitgaande van alleen nautische kwaliteit, reeds bekend in hoeverre het landelijke routenetwerk knelpuntvrij is. Het onderzoek moet leiden tot een overzicht van de belangrijkste knelpunten per route, waarbij de provincies criteria opstellen voor de definitie van een knelpunt. Op basis hiervan wordt voor elk routenetwerk de definitieve restantaakstelling bepaald. De nulmeting is afgerond in 2006.

In verband met besluitvorming in de Tweede Kamer besteedt het rijk specifiek aandacht aan het met voorrang opheffen van knelpunten in het Pieterpad door het geven van een extra uitvoeringsimpuls.

Programma toegankelijkheid

Het rijk neemt het initiatief voor een Programma toegankelijkheid om te komen tot een samenhangende inzet van partijen. Het rijk organiseert en faciliteert hiertoe het opstellen van een gezamenlijke agenda gericht op de samenhangende inzet van rijk, andere overheden en organisaties (ANWB, terreinbeheerders, LTO etc.). Belangrijke thema's zijn toegankelijkheid van het landelijk gebied (natuurgebieden, landbouwgronden, oevers) ook vanuit de directe woonomgeving en het voorkomen van doorsnijding door infrastructuur.

Wandelen over boerenland

In de Tweede Kamer is eind 2005 besloten tot de realisatie van 1.000 km extra 'wandelen over boerenland'. Het rijk neemt het initiatief om samen met de provincies hier invulling aan te geven. De provincies zullen hierbij de regierol vervullen. Het rijk overweegt het rijksbudget voor de periode 2007-2013 (€ 1,5 mln.) op te nemen in het ILG.

Wenselijkheid watersportbijdrage

Het rijk onderzoekt de mogelijkheden van een watersportbijdrage (heffing of vergunning) om te mogen toervaren in Nederland. Met de watersportbijdrage wordt beoogd:

- brug-, sluis- en toegangsgelden voor het gebruik van vaargebieden af te kopen;
- de uitvoering van het basisrecreatietoerwaartnet te versterken door de ontwikkeling van een netwerk voor de kleine waterrecreatie (zoals roeien en kanoën) en door verbetering van de toegankelijkheid van oevers;
- milieumaatregelen met betrekking tot de pleziervaart te nemen;
- de veiligheid te vergroten.

Voorafgaand aan de te voeren discussie over de haalbaarheid van een watersportbijdrage heeft het rijk twee onderzoeken uitgevoerd:

- onderzoek naar het aantal pleziervaartuigen in Nederland (onderscheiden naar soort en grootte);
- onderzoek naar de bereidheid van beheerders om brug-, sluis- en toegangsgelden te laten afkopen uit de eventuele opbrengst van een watersportbijdrage.

Op basis van de onderzoeksresultaten zal de watersportsector in 2006 een voorstel formuleren over de haalbaarheid van een watersportbijdrage. Na overleg met de watersportsector en andere overheden zal het rijk een kabinetsstandpunt voorbereiden.

Ontwikkelingsmogelijkheden voor (verblijfs)recreatiebedrijven in beschermde natuurgebieden

In overleg tussen rijk en provincies worden in 2005-2006 zes pilots uitgevoerd, die betrekking hebben op de ontwikkelingsmogelijkheden voor (verblijfs)recreatiebedrijven in beschermde natuurgebieden. Bij de uitvoering van de pilots zullen de grenzen van de huidige wet- en regelgeving worden verkend. De geselecteerde pilotgebieden zijn Westerveld in Drenthe, de Friese IJsselmeerkust, de Veluwe, de Utrechtse Heuvelrug, de Noord-Brabantse Peel en Maasduinen in Noord-Limburg. Het rijk zal de landelijke verspreiding van de met de pilotprojecten opgedane ervaringen financieel ondersteunen.

Het rijk heeft in dit verband een studie verricht naar alternatieve financieringsmogelijkheden voor sanering en verplaatsing van recreatiebedrijven in beschermde natuurgebieden. De resultaten zullen als bouwsteen dienen voor de pilots.

Beleidskader saldobenadering EHS

Het rijk stelt in samenwerking met de provincies een beleidskader op voor de toepassing van de saldobenadering in de EHS. Naar verwachting zal dit beleidskader in de loop van 2006 beschikbaar komen en aan de Tweede Kamer worden voorgelegd. De provincies streven er naar voor dit beleidskader bouwstenen aan te dragen in hun rapportage over de zes pilots, die zijn gericht op ontwikkelingsmogelijkheden voor (verblijfs)recreatiebedrijven in beschermde natuurgebieden.

Beleidsagenda duurzaam toerisme en recreatie

Het rijk brengt in 2006 de Beleidsagenda duurzaam toerisme en recreatie uit. Hierin wordt de verduurzaming beschreven van de toeristisch-recreatieve sector, het toeristisch-recreatief product en de rol van producenten en consumenten daarbij. Hierbij worden zowel de dimensies van duurzaamheid (people, planet, profit, maar ook proces, ruimte en tijd) als de dimensies binnen recreatie en toerisme (vervoer, verblijf, vermaak) meegenomen. In de Beleidsagenda worden rollen en verantwoordelijkheden van de betrokken partijen beschreven en wordt aangegeven welke acties door het rijk zelf en door andere partijen worden genomen.

4.5 Landschap met kwaliteit

4.5.1 Tekst op hoofdlijnen

Het landschap heeft belangrijke waarden voor de samenleving. De verschillende landschappen hebben een eigen identiteit en kwaliteit en vertegenwoordigen belangrijke cultuurhistorische, architectonische en ecologische waarden. Het rijk wil het Nederlandse landschap in al zijn diversiteit voor de toekomst behouden en ontwikkelen.

Behoud en ontwikkeling van het landschap is vooral de verantwoordelijkheid van provincies en gemeenten. Het rijk heeft, naast haar specifieke verantwoordelijkheid voor bepaalde gebieden en objecten van bijzondere waarde, tevens een generieke verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het landschap. Provincies en gemeenten worden gevraagd om bij het maken van plannen en het uitvoeren van ruimtelijke ingrepen zodanige condities te scheppen dat ontwikkelingen gepaard gaan met behoud en toename van landschappelijke kwaliteit.

Het rijk faciliteert en stimuleert provincies en gemeenten bij de ontwikkeling van landschap met kwaliteit door de ontwerpqualität te stimuleren (ontwerpateliers), het voeren van debatten, het ontwikkelen en verspreiden van kennis en het verstrekken van subsidie voor landschapsontwikkelingsplannen. De Rijksadviseur voor het Landschap stimuleert de discussie over landschapskwaliteit en adviseert het rijk over het landschapsbeleid.

Om provincies en gemeenten verder te faciliteren en stimuleren ontwikkelt het rijk de Kwaliteitsagenda Landschap (zie rijksacties).

Voor behoud en versterking van (inter)nationaal waardevolle landschappen heeft het rijk een bijzondere verantwoordelijkheid. In de Nota Ruimte zijn hiertoe 20 Nationale Landschappen aangewezen. De belangrijkste Belvedere- en Unescogebieden liggen binnen deze landschappen.

Het rijk heeft in de Nota Ruimte voor elk Nationaal Landschap kernkwaliteiten geformuleerd, die het rijk wil behouden en, waar nodig, versterken. Het rijk maakt hierover afspraken met de afzonderlijke provincies in de overeenkomst voor de periode 2007-2013. De rijksbudgetten voor Nationaal Landschap vormen dan ook onderdeel van het ILG. Het rijk stelt € 9 mln. extra beschikbaar voor het Nationaal Landschap Groene Hart.

Met de provincies is in de overeenkomst voor de periode 2005-2006 reeds afgesproken dat zij in 2006 voor elk Nationaal Landschap een uitvoeringsprogramma hebben opgesteld (zie paragraaf 2.6). Deze uitvoeringsprogramma's zullen door het rijk worden beoordeeld. Uitgangspunt voor deze beoordeling zijn de in de Nota Ruimte aangegeven ruimtelijke kaders (migratiesaldo nul, ja-mits regime etc.) en de per Nationaal Landschap geformuleerde landschappelijke kernkwaliteiten. Daarnaast moet in de uitvoeringsprogramma's worden aangegeven op welke wijze een bijdrage wordt geleverd aan het versterken van cultuurhistorische waarden en het vergroten van de toegankelijkheid voor recreatief gebruik. Tot slot moet in de uitvoeringsprogramma's specifiek aandacht worden besteed aan grondgebonden landbouw, natuur, recreatieve en toeristische ontwikkeling en (indien van toepassing) aan de veenweideproblematiek.

Met de provincies is afgesproken dat de Nationale Landschappen in 2006 concreet zijn begrensd; de begrenzing zal door provincies worden vastgelegd in streekplannen.

Het rijksbudget voor de provinciale stichtingen landschapsbeheer maakt onderdeel uit van het ILG en zal vanaf 2007 prioritair worden ingezet in de Nationale Landschappen.

De transitie naar een duurzaam veenweidegebied in het westen van ons land is een opgave, die in samenhang met de aanwijzing als Nationaal Landschap verder zal worden vormgegeven. Ter ondersteuning van de landbouw in de natte gebieden is voor 40.000 ha van het veenweidegebied besloten om specifieke EU-gerelateerde steunmaatregelen voor landbouw met natuurlijke handicap ('less favoured areas') toe te passen (POP2). Dit naast de reeds beschikbare steun voor gebieden met een natuurlijke handicap (de zogenoemde probleemgebieden) in de vorm van beheerspakketten.

De door het rijk gewenste ontwikkelingen voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie (Nationaal Belvedereproject) zijn beschreven in het 'Linieperspectief'. In dit project werken rijk, provincies, gemeenten en waterschappen samen met bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en burgers om de waterlinie voor de toekomst te behouden en te ontwikkelen. Voor de uitvoering zijn taken en rollen van de betrokken partijen vastgelegd in een bestuursovereenkomst tussen het rijk en de 5 betrokken provincies. Voor de 7 deelgebieden zijn uitvoeringsprogramma's vastgesteld. Voor het Nationaal Landschap Nieuwe Hollandse Waterlinie zullen tussen rijk en de betrokken provincies prestatieafspraken worden gemaakt in het kader van het ILG.

Het rijk heeft bij de uitvoering van ruimtelijke plannen een specifieke verantwoordelijkheid ten aanzien van cultuurhistorie en architectuur. Hiertoe heeft het rijk het 'Actieprogramma Ruimte en Cultuur' opgesteld. Het rijk wil met dit programma de ruimtelijke kwaliteit van het landschap versterken. Het programma omvat een groot aantal acties, die zowel sturend als faciliterend van aard zijn. Een aantal acties is specifiek gericht op het landelijk gebied.

Een belangrijk onderdeel van het actieprogramma betreft de actie 'Cultuurimpuls ILG', met als doel het behoud en de versterking van cultuurhistorische waarden in Nationale Landschappen.

4.5.2 Tabel

Zie tabel 4.

4.5.3 Rijksacties

Kwaliteitsagenda Landschap

Om provincies en gemeenten te faciliteren en te stimuleren om landschap met kwaliteit te ontwikkelen stelt het rijk de Kwaliteitsagenda Landschap op. De Kwaliteitsagenda Landschap zal begin 2006 verschijnen. De agenda zal een inhoudelijke beschrijving bevatten van de kernkwaliteiten en van de wijze waarop kwaliteit kan worden ontwikkeld. Tevens maakt een werkprogramma onderdeel uit van de Kwaliteitsagenda met (mede door de provincies geselecteerde) onderwerpen, die moeten worden uitgevoerd.

Evaluatie Regeling Besluit Ontwikkeling Landschap

In de periode 2005-2006 vindt een evaluatie plaats van de Regeling Besluit Ontwikkeling Landschap, die is gericht op het opstellen van landschapsontwikkelingsplannen. Op basis van deze (proces)evaluatie neemt het rijk in 2006, in overleg met de provincies, een besluit over voortzetting van de regeling en de wijze waarop.

Kennisontwikkeling en -verspreiding via internet

Het vergaren en verspreiden van kennis op het gebied van landschapsontwikkeling via internet zal door het rijk worden uitgebouwd. De bestaande website 'landschap ontwikkelen met kwaliteit' wordt aangevuld met meer werkprocessen en voorbeelden, waaronder voorbeelden voor verschillende ingrepen in verschillende landschapstypen.

Visie paardenhouderij

Een recente ontwikkeling in het landelijk gebied betreft particulieren, die kleine stukken landbouwgrond aankopen om dit als weiland te gebruiken voor paarden, die uit recreatief oogpunt worden gehouden of met de bedoeling om commerciële activiteiten te ontplooiën (paardenfokkerij, het oprichten van een manege). Daarnaast komt het voor dat bestaande veehouderijbedrijven omschakelen tot paardenhouderijbedrijven (fokkerij, pension, training). Deze bedrijven hebben vaak een behoorlijke omvang waarbij tevens bestaande bedrijfsgebouwen worden aangepast en nieuwe gebouwen voor de paardenhouderij worden gerealiseerd.

Bovenstaande ontwikkelingen leiden tot een versnippering van het landelijk gebied en meestal ook tot een toename van het bouwvolume. De nieuwe gebouwen kunnen een aantasting vormen van de openheid van het landschap of anderszins afbreuk doen aan de aanwezige waarden. Het rijk stelt, ter bevordering van de nieuwe economische activiteiten en ter bescherming en ontwikkeling van aanwezige natuur en landschappelijke waarden in het landelijk gebied, een visie paardenhouderij op.

De afweging van het wel of niet toestaan van bepaalde activiteiten blijft uiteraard primair een verantwoordelijkheid van de gemeenten. Aanvragen zullen daarbij moeten worden getoetst aan het bestemmingsplan.

ROM Zuidoost-Fryslân

Het rijk stelt in de periode 2005-2007 € 2 mln. ter beschikking ten behoeve van het ROM-gebied Zuidoost-Fryslân. Deze middelen kunnen breed worden ingezet voor de realisatie van doelen in het landelijk gebied.

Implementatieprogramma Nationale Landschappen

Het rijk werkt in een implementatieprogramma Nationale Landschappen activiteiten uit voor rijkstaten, zoals het opstellen van een kader voor de rijkscofinanciering, de monitoring van de landschappelijke kwaliteiten en voor de beoordeling van streekplannen en uitvoeringsprogramma's op ruimtelijke kaders uit de Nota Ruimte. Verder bevat het implementatieprogramma faciliterende activiteiten voor de provincies, bestaande uit onder meer communicatie, voorlichting, onderzoek en het bevorderen van samenwerking en kennisuitwisseling tussen rijk en provincies.

Voortzetting Cultuurimpuls ILG

Een belangrijk onderdeel van het actieprogramma Ruimte en Cultuur betreft de actie 'Cultuurimpuls ILG'. Deze actie wordt uitgevoerd via de Nationale Landschappen. Het rijk neemt in 2006 een besluit over voortzetting van de cultuurimpuls, waarbij uitbreiding van cultuurhistorie naar een cultuurbrede agenda wordt overwogen.

4.6 Duurzaam bodemgebruik

4.6.1 Tekst op hoofdlijnen

Voor het gebruik van de bodem in het landelijk gebied is een goede bodemkwaliteit van groot belang. Het rijk wil dan ook dat de gebruikswaarde van de bodem behouden blijft of wordt hersteld. Hiertoe moet het gebruik van de bodem worden afgestemd op de gewenste (water)bodemkwaliteit, waarbij het noodzakelijk kan zijn verontreinigde (water)bodems te saneren of de verontreiniging te beheersen.

Om nieuwe verontreiniging en overige aantasting van de bodemkwaliteit te voorkomen vraagt het rijk aan de provincies om voor alle gebieden en gebruiksfuncties bodemambities (provinciale bodemvisie) te formuleren. Het rijk vraagt dit mede naar aanleiding van de uitwerking van de beleidsbrief Bodem en voortbordurend op de reeds in gang gezette initiatieven van enkele provincies en gemeenten. De provincies maken hierbij inzichtelijk op welke wijze de ondergrond is meegenomen als afwegingskader bij de planvorming.

Het rijk faciliteert hierin door referenties op te stellen, die richting geven aan het bevorderen van duurzaam bodemgebruik en inzicht geven in het bodemgebruik in relatie tot bodemgesteldheid. Tevens faciliteert het rijk bij de opzet van een informatiestructuur voor vraag en aanbod van bodemgegevens en een landsdekkend beeld van de bodemkwaliteit. Tot slot stelt het rijk in dit verband een handreiking 'plannen met de ondergrond' op (zie rijksacties).

In de overeenkomst voor de periode 2005-2006 hebben rijk en provincies afspraken gemaakt over de uitvoering van pilots, die zijn gericht op het gebruik en het beschikbaar komen van bodeminformatie. In de overeenkomst voor de periode 2007-2013 zal aan deze afspraak een vervolg worden gegeven. De pilots moeten voldoen aan een programma van eisen dat het zogenoemde project BIELLS opstelt. Het rijk stelt voor het uitvoeren van de pilots en voor het formuleren van beleidsambities procesgeld beschikbaar. Deze gelden maken onderdeel uit van het ILG.

Op een aantal plaatsten in het landelijk gebied is de bodem zo ernstig vervuild dat bodemsanering moet plaatsvinden. Het rijk wil dat alle ernstig verontreinigde locaties in het landelijk gebied met, bij continuering van het huidige gebruik onaanvaardbare humane, ecologische of verspreidingsrisico's, in 2015 zijn gesaneerd of beheerst.

Over bodemsanering in het landelijk gebied zijn reeds afspraken zijn gemaakt voor de periode t/m 2009 in het kader van de Wet Bodembescherming. In de overeenkomsten 2007-2013 maken rijk en de afzonderlijke provincies voorlopige afspraken over bodemsanering in het landelijk gebied voor de periode 2010-2013. Deze afspraken omvatten het totaal aantal saneringseenheden (uitgedrukt in bodemprestatie-eenheden, BPE), het aantal saneringen en het aantal onderzoeken.

De provincies stellen hiertoe in overleg met gemeenten meerjarenprogramma's op, waarbij de Wet Bodembescherming als kader dient. Het rijk faciliteert hierbij door criteria op te stellen voor de aanpak van bodemverontreiniging in relatie tot gebruik.

De huidige werkvoorraad voor bodemsanering wordt in de periode 2008-2009 geactualiseerd. Na actualisatie van de werkvoorraad worden de voorlopige afspraken in de overeenkomst 2007-2013 aangepast en definitief. Het rijk vraagt aan provincies en gemeenten de sanering van staatseigendommen en de zogenoemde beleidsgronden in het landelijk gebied (onder andere BBL en SBB) af te ronden in de lopende programmaperiode (Wbb 2005-2009). Het rijksbudget voor de financiering van de bodemsanering wordt in 2010 onderdeel van het ILG.

Rijk en de afzonderlijke provincies maken apart afspraken over de sanering van waterbodems in de overeenkomst 2007-2013. Ook het rijksbudget voor de financiering van het saneren van waterbodems wordt opgenomen in het ILG (zie onder 'water').

Voor de verspreiding van grond en bagger in relatie tot duurzaam bodemgebruik ontwikkelt het rijk een nieuw beleidskader (in werking begin 2007).

4.6.2 Tabel

Zie tabel 5.

4.6.3 Rijksacties

Bevorderen toegankelijkheid bodemgegevens (BIELLS)

Om duurzaam bodemgebruik te realiseren is inzicht in de bodemkwaliteit (chemisch, fysisch en biologisch) noodzakelijk. Als instrument voor het grond- en baggerbeleid zullen chemische bodemkwaliteitskaarten worden ontwikkeld onder het project BIELLS (Bodeminformatie Essentieel voor Landelijke en Lokale Sturing). Het streven is om een landsdekkend beeld bodemkwaliteit (bodemkwaliteitskaart per gemeente) vast te stellen. Daarnaast is inzicht in de fysische en biologische bodemkwaliteit noodzakelijk.

Tussen rijk en provincies zijn in de overeenkomst 2005-2006 reeds afspraken gemaakt om in de periode 2005-2009 een landsdekkend beeld van de kwaliteit van de bodem te maken ten dienste van ruimtelijke ordening en beheer van bodem en water. Bij het opstellen van het landsdekkend beeld bodemkwaliteit zal niet worden uitgaan van een uniforme opzet, maar van een vraaggestuurd, flexibel en ondersteunend informatiesysteem, omdat zowel de bodem als de ordenings- en inrichtingsbehoeften regionaal variëren.

In het kader van het project BIELLS worden in de periode 2005-2006 vijf pilots uitgevoerd, die zijn gericht op:

- Bodemgeschiktheid in relatie tot ruimtelijke functie wonen;
- Bodemgeschiktheid in relatie tot natuurontwikkeling;
- Inzicht in bodemkwaliteit in relatie tot fosfaatuitspoeling en realisatie doelstellingen;
- Bodeminformatie voor het in beeld brengen van de risico's van aantasting van de kwaliteit van het grondwater ten behoeve van drinkwater;
- Bodemgeschiktheid verontreinigde grond en bagger in relatie tot (her)inrichting.

In de overeenkomst 2007-2013 zullen met de provincies afspraken worden gemaakt om pilots uit te voeren gericht op het gebruik en beschikbaar komen van bodeminformatie in landbouwgebieden en in gebieden voor natuurontwikkeling.

Referenties duurzaam bodemgebruik

In de Beleidsbrief Bodem heeft het kabinet aangegeven dat het gebruik van de bodem meer centraal zal komen te staan in het bodembeleid. Bovendien moet het bodemgebruik worden ingepast in ruimtelijke ontwikkelingen. De (toekomstige) bodemkwaliteit en de functie van die bodem moeten optimaal op elkaar worden afgestemd. Om deze omslag te ondersteunen heeft het rijk met de andere overheden en doelgroepen kwaliteitsreferenties (chemisch, fysisch, biologisch) opgesteld, die de geschiktheid aangeven van de bodem voor het gebruik.

Het betreft referenties gericht op duurzaam bodemgebruik in de landbouw en in natuurontwikkelingsgebieden, en referenties voor chemische bodemkwaliteit in relatie tot functies. De kwaliteitsreferenties bieden de provincies, gemeenten en andere partijen houvast bij het vaststellen van ambities voor lokale bodemkwaliteit.

Saneringscriterium

Het rijk ontwikkelt samen met de betrokken overheden een systematiek waarmee locatie- en gebieds-specifiek de risico's bij bepaald gebruik van de bodem kunnen worden vastgesteld ('het saneringscriterium'). Bij onacceptabel risico voor mens en milieu moet de bodem worden gesaneerd.

Beleidskader voor toepassen grond en bagger

Voor het toepassen van grond en bagger ontwikkelt het rijk een nieuw beleidskader. Het beleidskader bevat landelijke normen voor het toepassen van grond en bagger en zal op regionale schaal flexibiliteit geven voor het oplossen van gebiedsspecifieke knelpunten.

Bij de normstelling voor het toepassen van grond en bagger zal het motto ‘nuchter omgaan met risico’s’ worden gehanteerd. Dit betekent dat ook (licht) verontreinigde grond en bagger kan worden hergebruikt als dat geen onaanvaardbare risico’s oplevert.

In het landelijk gebied regelt het beleidskader het op de kant zetten van onderhoudsbagger uit regionale wateren. Onder het huidige beleidskader stagneert het baggeren van regionale wateren, waardoor een goede waterhuishouding in gevaar komt. In het nieuwe beleidskader zullen oplossingen worden geboden, waarbij rekening wordt gehouden met de situatie dat een deel van de vrijkomende bagger is verontreinigd. Daarom bevat het nieuwe beleidskader regels voor het op de kant zetten van onderhoudsbagger, zodat enerzijds de bodemkwaliteit wordt beschermd en anderzijds voldoende ruimte wordt geboden voor de afzet van de regionale onderhoudsbagger.

Het beleidskader is begin 2007 in werking.

Handreiking plannen met de ondergrond

In de Beleidsbrief Bodem staat dat het rijk in samenwerking met alle betrokken overheden op korte termijn een handreiking zal ontwikkelen die bevordert dat de relevante aspecten van de ondergrond (bodem-, water en biotisch systeem) op adequate wijze in de planvoorbereiding worden opgenomen. Daarmee kan duurzaam gebruik van de grondlaag op alle ruimtelijke niveaus worden bevorderd en kunnen nadelige effecten van ingrepen worden voorkomen of verminderd. In de handreiking wordt de relatie gelegd met de implementatie van de EU-regelgeving: de milieueffectrapportage (m.e.r.) en de strategische milieubeoordeling (SMB).

4.7 Waterbeheer op orde

4.7.1 Tekst op hoofdlijnen

In het landelijk gebied is nog te vaak sprake van knelpunten tussen waterhuishouding en gebruiksfuncties. Water moet dan ook, meer dan nu het geval is, leidend zijn voor de bestemming, de inrichting en het gebruik van het landelijk gebied, mede in het licht van verwachte klimaatveranderingen.

Het rijk heeft zich daarom samen met provincies, waterschappen en VNG tot doel gesteld om het watersysteem kwantitatief en kwalitatief op orde te brengen en te houden. Dat vindt plaats in de uitwerking van het Waterbeleid 21ste eeuw en de Kaderrichtlijn Water.

In 2003 hebben rijk, provincies, waterschappen en gemeenten het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) gesloten. Doelstelling van het NBW is het watersysteem in kwantitatief en kwalitatief opzicht op orde te krijgen in 2015 en daarna op orde te houden door te anticiperen op veranderende omstandigheden, zoals onder andere de verwachte klimaatverandering, zeespiegelstijging, bodemdaling en toename van verhard oppervlak. Onderwerpen uit het NBW zijn regionale wateroverlast/-tekort, grondwaterstanden en waterkwaliteit.

- Regionale wateroverlast
Het waterschap draagt er zorg voor dat het watersysteem is ingericht volgens de huidige normen. Indien het watersysteem niet volgens de normen is ingericht of naar verwachting ingericht zal zijn, treft het waterschap adequate voorzieningen voor het vasthouden, bergen en het afvoeren van het oppervlaktewater door het watersysteem. Daarbij wordt ten minste uitgegaan van de volgens het middenscenario voor klimaatverandering in de toekomst te verwachten neerslaghoeveelheden.
- Regionale watertekort
Naast het voorkómen van wateroverlast is het voorkómen van watertekort een wezenlijk onderdeel van het op orde krijgen van de watersystemen in Nederland. In de landelijke droogtestudie (2005) is vastgesteld dat het hoofdwatersysteem op orde is. De provincies zullen verder, in samenwerking met de waterschappen en de gemeenten, onderzoeken of er in het landelijk gebied/het regionale watersysteem watertekorten bestaan en beziën welke maatregelen daartegen genomen zouden kunnen worden. De uitkomsten daarvan zullen in 2006-2007 bekend worden.
- Grondwaterstanden
Waterschappen bepalen, op basis van provinciale kaders, uiterlijk in 2010 de gewenste grondwaterstanden in het Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regiem (GGOR). Voor bepaalde natuurgebieden moet op grond van de VHR en de KRW in 2007 reeds een concept-GGOR zijn opgesteld. Het GGOR wordt locatiespecifiek bepaald, waarbij een afweging gemaakt wordt tussen de verschillende gebruiksfuncties. Het GGOR betreft een afgesproken regiem van grondwaterstanden (t.o.v. maaiveld of N.A.P.) en oppervlaktewaterpeilen (meestal t.o.v. N.A.P.), waarbij eisen van natuur, landbouw en bebouwing goed op elkaar zijn afgestemd. Voor verdrogingsbestrijding: zie onder 'natuur'.
- Waterkwaliteit
Het doel van de Europese Kaderrichtlijn Water is een goede ecologische en chemische kwaliteit in de stroomgebieden van de Rijn, Maas, Schelde en Eems, en in de Noordzee. Het rijk stelt hiertoe in overleg met provincies, waterschappen en gemeenten, stroomgebiedsbeheersplannen op. Het GGOR maakt hier onderdeel van uit. Deze zijn uiterlijk in 2009 gereed. De op basis hiervan uit te voeren maatregelenpakketten (door het rijk, provincies, waterschappen en gemeenten) moeten leiden tot het realiseren van de maatschappelijke gewenste ecologische en chemische toestand van wateren. De KRW omvat specifieke normen onder andere ten behoeve van drinkwater, zwembadwater en Vogel- en Habitatrichtlijngebieden.

Over de sanering van waterbodems in het landelijk gebied zijn reeds afspraken zijn gemaakt voor de periode t/m 2009 in het kader van de Wet Bodembescherming. In de overeenkomst 2007-2013 maken rijk en de afzonderlijke provincies afspraken over het saneren van waterbodems in de periode 2010-2013 op grond van de Waterwet. De sanering moet bijdragen aan het bereiken van de goede toestand conform de KRW. Het rijksbudget voor het saneren van waterbodems in het landelijk gebied maakt vanaf 2010 onderdeel uit van het ILG.

Het rijk verwacht dat provincies samen met gemeenten en waterschappen zorgdragen voor een zodanige gebiedsgerichte realisatie van rijksdoelen dat bij de concrete uitvoering de rijksdoelen optimaal aan elkaar worden gekoppeld zowel fysiek als financieel.

De financiering van het regionaal watersysteem verloopt voor een belangrijk deel via de waterschappen. De waterschapsbudgetten maken geen onderdeel uit van het ILG. Rijksdoelen voor het thema 'water' kunnen echter worden medegefinancierd uit het ILG indien sprake is van meekoppeling met andere rijksdoelen. Bij het opstellen, de uitvoering en de financiering van integrale plannen is een nauwe samenwerking tussen provincies, gemeenten en waterschappen daarom van groot belang.

Indien in de toekomst, in navolging van de eenmalige € 100 mln. voor cofinanciering van bestrijding van regionale wateroverlast, wederom rijksbudget beschikbaar zal komen voor regionaal waterbeheer, zal dit geld in principe worden opgenomen in het ILG. Het beschikbaar stellen van rijksbudget wordt mede bepaald op basis van toetsing van de effecten op de lokale lastendruk (onder andere waterschapslasten).

Het rijk wil meer ruimte bieden aan de rivieren om aan de wettelijke veiligheidsnormen te voldoen en om bedreigende waterstanden, ook met het oog op de verwachte klimaatverandering, zoveel mogelijk te voorkomen. In de Ontwerp PKB Ruimte voor de Rivier zijn voor de Rijn en het benedenstrooms bedijkte deel van de Maas maatregelen opgenomen om in 2015 te voldoen aan het wettelijk vereiste veiligheidsniveau. Bij de keuze van maatregelen heeft de doelstelling om een bijdrage te leveren aan de ruimtelijke kwaliteit van het rivierengebied een belangrijke rol gespeeld. Een aantal projecten wordt daarom uitgevoerd in combinatie met natuurontwikkeling (NURG). De combinatie van veiligheid en natuurontwikkeling komt ook in andere projecten voor, zoals de Maaswerken en de Westerschelde.

In de PKB Ruimte voor de Rivier worden tevens enkele gebieden gereserveerd, die na 2015 nodig kunnen zijn voor rivierverruimende maatregelen. Verwacht wordt dat de PKB Ruimte voor de Rivier in 2006 van kracht wordt.

4.7.2 Tabel

Zie tabel 6.

4.7.3 Rijksacties

Volkerak-Zoommeer

Het rijk laat samen met de provincies Noord-Brabant, Zeeland en Zuid-Holland en de betrokken waterschappen een planstudie/MER uitvoeren naar de verbetering van de waterkwaliteit in het Volkerak-Zoommeer. Het Bestuurlijk Overleg Krammer-Volkerak, waarin ondermeer deze partijen zitting hebben, fungeert als gedelegeerd opdrachtgever. De studie is er op gericht de blauwalgenoverlast zo snel mogelijk aan te pakken en de ecologische waterkwaliteit van het Volkerak-Zoommeer te verbeteren. De studie richt zich op de periode tot 2015 en onderzoekt maatregelen die op korte termijn genomen kunnen worden. Er zullen in ieder geval twee varianten onderzocht worden, een 'zoete' en een 'zoute' doorspoelvariant. De studie is medio 2006 gereed.

Noodoverloopgebieden

Ondanks structurele maatregelen (onder andere Ruimte voor de Rivier en de Maaswerken) blijft de kans op overstromingen bestaan. Het Kabinetsstandpunt Rampenbeheersingsstrategie Overstromingen Rijn en Maas noemt vijf mogelijke maatregelen om de kansen en gevolgen van overstromingen in het bovenrivierengebied te beperken: internationale afstemming, noodoverloopgebieden, compartimenteren, verhogen van veiligheidsnormen en organisatorische maatregelen. Begin 2006 neemt het kabinet een besluit over de rampenbeheersingsstrategie bij overstromingen. Hiertoe is een onderzoeksprogramma opgezet. In het voorjaar van 2005 heeft het kabinet al een tussenbesluit genomen over één van de vijf opties: noodoverloopgebieden. Twee van de drie voorgestelde noodoverloopgebieden zijn bij dat besluit vervallen, te weten Rijnstrangen en de Ooipolder. Een eventueel noodoverloopgebied in de Beerse Overlaat in Noord-Brabant is nog in onderzoek en zal begin 2006 worden afgewogen tegen de effectiviteit van de andere opties.

Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium 2010

De Vlaamse en de Nederlandse regering hebben op 11 maart 2005 een Ontwikkelingsschets 2010 voor het Schelde-estuarium vastgesteld. Deze ontwikkelingsschets geeft op strategisch niveau aan, welke projecten en maatregelen moeten worden gerealiseerd om ervoor te zorgen dat de Schelde in 2010 veilig, toegankelijk en natuurlijk is.

Op basis van de Ontwikkelingsschets worden in samenwerking tussen Vlaanderen, het rijk en de provincie Zeeland de in de Ontwikkelingsschets vervatte projecten nader uitgewerkt met behulp van planprocedures. Voor drie ecologische zones in de Westerschelde (het mondingsgebied, de zone Vlissingen-Hansweert en de zone Hansweert-grens) worden concrete natuurontwikkelingsprojecten aangewezen.

Op 21 december 2005 hebben Vlaanderen en Nederland een Verdrag inzake de Ontwikkelingsschets ondertekend, waarmee de afspraken een verdragsrechtelijke status krijgen. Ratificatie van de verdragen wordt in 2007 verwacht.

4.8 Impuls aan aandachtsgebieden Reconstructie Zandgebieden

4.8.1. Tekst op hoofdlijnen

De thema's van het MJP2 hebben tot dusverre een sectorale ingang. Het rijk kiest er echter nadrukkelijk voor om in bepaalde, uitzonderlijke gevallen de gebiedsingang te kiezen om de realisatie van diverse rijksdoelen 'vlot te trekken'. Zo werden in het verleden de Waardevolle Cultuurlandschappen ingesteld onder meer om de samenwerking tussen actoren in de landbouw, natuur en recreatie bij het uitvoeren van projecten te stimuleren. Op deze wijze konden diverse rijksdoelen met draagvlak in de regio worden gerealiseerd.

Doelstelling van 'het gebied als thema' is om een impuls te geven aan aandachtsgebieden om specifieke problemen in het betreffende gebied op te lossen en hiermee de realisatie van rijksdoelen te versnellen.

In dit verband geeft het rijk de komende jaren prioriteit aan de reconstructie van de zandgebieden in Zuid- en Oost-Nederland. Het doel van deze reconstructie is het realiseren van een aantrekkelijk woon-, werk- en leefklimaat in de zandgebieden. Het rijk wil hiertoe de ruimtelijke structuur in deze gebieden verbeteren, in het bijzonder ten behoeve van de landbouw, de natuur, het milieu en de waterhuishouding.

De 5 betrokken provincies hebben voor de in hun provincie gelegen reconstructiegebieden reconstructieplannen opgesteld met bijbehorende uitvoeringsprogramma's. De reconstructieplannen zijn inmiddels goedgekeurd door het rijk en moeten in 2015 zijn uitgevoerd.

Het rijk heeft, additioneel aan reguliere middelen, extra middelen beschikbaar gesteld voor de reconstructie van de zandgebieden. Het rijk financiert de in de uitvoeringsprogramma's opgenomen rijksdoelen zowel met reguliere middelen (die in het MJP2 zijn ondergebracht bij de desbetreffende thema's) als met de extra middelen (die in het MJP2 zijn opgenomen onder het thema 'reconstructie zandgebieden'). Het merendeel van de reguliere rijksmiddelen en alle extra rijksmiddelen voor de reconstructie zandgebieden vormen onderdeel van het ILG.

Via de structuurfondsen is EU-cofinanciering mogelijk voor innovatie in het kader van reconstructie zandgebieden.

De extra rijksmiddelen zijn bedoeld voor realisatie van de rijksdoelen EHS (flankerend beleid)⁴, duurzame landbouw, duurzaam waterbeheer en, voor een klein deel, beschikbaar voor het realiseren van overige rijksdoelen uit het MJP2. Dit is inclusief proceskosten en kosten van maatregelen voor het creëren van draagvlak, dat eventueel nodig is voor het realiseren van deze rijksdoelen. De verdeling van de extra rijksmiddelen over deze rijksdoelen is indicatief om de flexibiliteit in de uitvoering te bevorderen.

Ten aanzien van de te nemen maatregelen in reconstructiegebieden hebben rijk en provincies afgesproken terughoudend om te gaan met het instrument bedrijfsverplaatsing.

4.8.2. Tabel

Zie tabel 7.

---

⁴ Een deel van de extra rijksmiddelen voor EHS-flankerend beleid zijn voor ontsnippering van robuuste verbindingen en verdrogingsbestrijding buiten reconstructiegebieden.

4.8.3. Rijksacties

Project architectuur

In samenwerking met de Rijksadviseur voor de landschapsarchitectuur en het ontwerpbureau DLG zal voorjaar 2006 een audit van de reconstructieplannen worden uitgevoerd. Op basis hiervan zal een publiek debat worden georganiseerd over de meerwaarde van de inbreng van ontwerpen in de planvorming.

Het rijk faciliteert de provincies bij het ontwikkelen van ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit bij de uitvoering van de reconstructieplannen door middel van het aanbieden van 6 tot 8 ontwerpateliers.

4.9 Sociaal-economische vitaliteit

4.9.1. Tekst op hoofdlijnen

Een ‘vitaal platteland’ betekent een platteland waar het in de ogen van bewoners goed werken, wonen en leven is; waar sprake is van een gezonde economische en sociale basis en van een voorzieningenniveau dat is toegesneden op hun behoeften. Het is in de eerste plaats aan mensen zelf om hun platteland tot een leefbare en beleefbare plek te maken en aan ondernemers om te ondernemen. Dit betekent dat, anders dan in de in paragraaf 4.2 t/m 4.8 opgenomen rijksdoelen, vooralsnog geen afgebakende rijksdoelen nodig zijn, waarbij aan de provincies meerjarige budgetten worden toegekend voor overeengekomen prestaties.

Het fundamentele uitgangspunt dat initiatiefnemers en ondernemers zelf aan zet zijn, laat onverlet dat zij waar nodig en mogelijk daartoe wél in staat gesteld moeten worden. Het is aan de verschillende overheden om de randvoorwaarden te creëren waarbinnen burgers hun verantwoordelijkheid kunnen nemen. Het rijk ziet daarbij een eerste beleidsverantwoordelijkheid weggelegd voor provincies (regierol) en gemeenten.

Naast reguliere en generieke beleidstrajecten (zoals bijvoorbeeld landbouwbeleid, arbeidsmarktbeleid en welzijnsbeleid) en het wegnemen van belemmeringen voor vernieuwing kiest de rijksoverheid zelf een faciliterende rol om behoud en versterking van de sociaal-economische vitaliteit te realiseren. Het rijk houdt voorts de vinger aan de pols voor wat betreft de ontwikkeling van de sociaal-economische vitaliteit in plattelandsgebieden om de eigen rol te kunnen toetsen en waar nodig bij te stellen.

Recente inzichten laten zien dat mensen op het platteland in het algemeen goed in staat zijn om het platteland vitaal te houden. De belangrijkste beleidsopgaven hebben derhalve niet zozeer te maken met het wegwerken van grote problemen of achterstanden, maar eerder met het benutten van kansen die het platteland biedt:

- a) Het ondersteunen en waar nodig versterken van de sociale en culturele infrastructuur met name door het uitwisselen van kennis.
- b) Het versterken van een brede economische basis door onder andere stimuleren van ‘passende’ economische ontwikkelingen en het bevorderen van gebiedsgerichte innovaties met economische meerwaarde.
- c) Het versterken van burgerbetrokkenheid en deelname van burgers bij opstellen en uitvoering van beleid.

Het rijk geeft door middel van rijksacties (zie paragraaf 4.9.3) invulling aan haar rol.

4.9.2. Effectindicatoren

Het is van belang ontwikkelingen op het platteland te volgen om de mate van de sociaal-economische vitaliteit te bepalen. De veelzijdigheid van dit thema noodzaakt tot het formuleren van naar verhouding meer effectindicatoren dan bij andere thema’s het geval is. Onderstaand zijn de effectindicatoren weergegeven. De meeste daarvan zijn uit bestaande monitoringsprogramma’s afgeleid.

- Voorzieningenniveau plattelandsgemeenten.
- Tevredenheid/beleving van bewoners m.b.t. het voorzieningenniveau in de eigen plattelandsgemeente.
- Woningaanbod in plattelandsgemeenten.
- Vraag naar woningen in plattelandsgemeenten.
- Structuur van de bedrijvigheid in minder verstedelijkte arbeidsregio’s (diversiteit bedrijven inclusief verbrede landbouw, aantal bedrijven, werkgelegenheid e.d.).
- Arbeidsparticipatie/werkeloosheid in minder verstedelijkte arbeidsregio’s.

- Inkomen van plattelandsbewoners t.o.v. inkomen alle inwoners/per hoofd van de bevolking.
- Tevredenheid plattelandsondernemers (inclusief verbrede landbouw en recreatie) omtrent ruimte voor ontwikkeling in de eigen gemeente (ervaren knelpunten milieu, ruimtelijke ordening e.d.).

4.9.3. Rijksacties

a1) Versterken sociale infrastructuur

Tijdelijke stimuleringsregeling Buurt, Onderwijs en Sport

In 2005 heeft het rijk een begin gemaakt met de zogenoemde BOS-impuls. Deze tijdelijke regeling is bedoeld om gemeenten te ondersteunen bij de aanpak van achterstanden van jeugdigen van 4 tot 19 jaar. Via samenwerking tussen lokale partijen op het gebied van welzijn, sport, en onderwijs wordt gewerkt aan gezond gedrag, maar bijvoorbeeld ook aan het bestrijden van overlast door jeugdigen. Het rijk financiert maximaal 50% van de projectkosten; het resterende deel is voor rekening van de gemeente. Na afloop van de projectperiode en bij gebleken succes dienen nieuwe initiatieven volledig door de gemeenten te worden gefinancierd. Het rijk wil op deze wijze bevorderen dat met de BOS-impuls een duurzaam effect wordt bereikt. Zie ook www.bosimpuls.nl.

Voor de jaren 2005 t/m 2011 heeft het rijk in totaal € 80 mln. beschikbaar gesteld. Het BOS-ondersteuningsnetwerk geeft gratis advies en ondersteuning aan gemeenten bij het opstellen en opstarten van projecten.

Dagindeling

In 2005 is de vierde ronde van het subsidieprogramma ‘Dagindeling’ van start gegaan. De komende jaren richt dit programma zich vooral op het verruimen van voorzieningen rond arbeid en zorg van `7 tot 7`. Thema’s zijn flexibele werktijden, lokale tijdinitiatieven, kleinschalig ondernemerschap en het implementeren van succesvolle resultaten uit eerdere projecten. Tevens bestaat de mogelijkheid voor gemeenten om via de programmalijn ‘versterken van de sociale infrastructuur’ van het programma ‘Dagarrangementen en Combinatiefuncties’ een intensieve samenwerking te regisseren tussen onderwijs, opvang- en vrijetijdsvoorzieningen en nieuwe vormen van dienstverlening op buurt-, wijk- of dorpsniveau. Lokaal maatwerk is hierbij het uitgangspunt.

Ondersteunen van projecten Sociale Infrastructuur Landelijk Gebied

Het rijk stelt in de jaren 2006 en 2007 € 1,5 mln. ter beschikking voor het ondersteunen van een beperkt aantal inspirerende projecten, die bijdragen aan de sociale cohesie en de werkgelegenheid in het landelijk gebied. De rijksbijdrage is met name gericht op het verspreiden en toegankelijk maken van de kennis, die met deze projecten wordt opgedaan. Een en ander zal nader worden vormgegeven in nauwe samenwerking met de provincies.

Sociale Staat van het Platteland

In het kader van de verdere uitwerking van de Agenda Vitaal Platteland is het Sociaal en Cultureel Planbureau verzocht een tweejaarlijkse rapportage uit te brengen waarin de stand van zaken rond de ‘sociale staat van het platteland’ wordt beschreven. De eerste rapportage, ‘Thuis op het platteland’, is begin 2006 uitgebracht. Hieruit blijkt dat ‘de leefsituatie op het platteland beter is dan in de stad, maar niet overal en niet voor iedereen’. Op basis van deze analyse wordt door rijk en provincies nagegaan welke acties nodig zijn.

Wet Maatschappelijke Ondersteuning

Per 1 januari 2007 zal de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) in werking treden. Vanuit de filosofie dat het mensen mogelijk moet worden gemaakt volwaardig deel te nemen aan de samenleving en dat de regie van dit proces thuishoort op lokaal niveau, worden gemeenten verantwoordelijk voor maatschappelijke ondersteuning.

Maatschappelijke ondersteuning omvat activiteiten die gericht zijn op vrijwilligerswerk en mantelzorg, maar ook op goede informatie en advies, opvoedingsondersteuning en huishoudelijke hulp. Op lokaal niveau zal een samenhangend beleid moeten worden gevoerd op het terrein van wonen, zorg, welzijn en aanpalende gebieden. In de WMO worden de Wet voorziening gehandicapten, de Welzijnswet en delen van de AWBZ gebundeld. De WMO kent een aantal prestatievelden voor gemeenten waaronder het versterken van de leefbaarheid in dorpen, buurten en wijken. Kleine gemeenten worden aangemoedigd samenwerkingstrajecten op te zetten voor uitvoering van de WMO. Via lokale loketten kan advies aan en communicatie met cliënten plaatsvinden.

De komende jaren zullen voor uitvoering van de WMO middelen worden toegevoegd aan het Gemeentefonds. Voor de invoeringskosten van de wet ontvangen gemeenten eenmalig een vergoeding van € 45 mln. Tevens worden gemeenten ondersteund door middel van door het rijk en de VNG opgestelde handreikingen.

a2) Versterken culturele infrastructuur

Programma Bibliotheken en Vitaal Platteland

In het kader van het proces van bibliotheekvernieuwing wordt specifiek aandacht besteed aan de rol die de bibliotheek als brede maatschappelijke instelling kan spelen in het versterken van de leefbaarheid van kernen in het landelijk gebied. Daarbij wordt aansluiting gezocht bij ontwikkelingen op het gebied van plattelandsvernieuwing, welzijnsbeleid, nieuwe organisatie en financieringsvormen van voorzieningen. Hiertoe is een ondersteunings- en kennisuitwisselingsprogramma Bibliotheken en Vitaal Platteland opgezet, waarbij ook aansprekende praktijkvoorbeelden toegankelijk worden gemaakt. Daarnaast heeft het rijk in 2006-2007 € 1,5 mln. beschikbaar gesteld voor een Innovatiestimulans bibliotheekvernieuwing. Uit deze stimulans kunnen lokale vernieuwende initiatieven in steden en dorpen worden bekostigd. De organisatie van het programma is in handen van het projectbureau Bibliotheekvernieuwing.

Versterken van de rol van kasteel Groeneveld als future centrum.

Kasteel Groeneveld zal worden ontwikkeld tot een Nationaal Centrum voor Landschap en Platteland. De programmering van tentoonstellingen en debatten zal hierop worden toegesneden. Kasteel Groeneveld staat voor een inspirerende omgeving waar ruimte wordt gecreëerd voor een innovatieve aanpak van maatschappelijke dilemma's zowel in directe, fysieke als ook in indirecte, geestelijke zin. Steeds wordt daarbij de verbinding gelegd tussen mensen, het landschap en het beleid.

Versterken van de rol van kunst en verbeelding in beleid.

De sociale en culturele kant van het beleid gaat over het (weer) centraal zetten van mensen. Het vereist dat beleidsmakers gevoelig zijn voor de vele betekenissen die verschillende groepen in de samenleving aan de beleidsonderwerpen op het platteland geven. Het rijk wil de rol van de kunst en verbeelding in het beleid versterken en vraagt aandacht voor nieuwe manieren van werken waarin omgaan met verbeelding, het tonen van ontvankelijkheid en aandacht voor draagvlak thuishoren.

b) Versterken van een brede economische basis

Het rijk wil, mede gebaseerd op het advies van de Sociaal Economische Raad 'Kansen voor het Platteland', ondersteuning bieden aan initiatiefnemers, ondernemers en decentrale overheden aan projecten en initiatieven, die zijn gericht op een 'passende' economische ontwikkeling van het platteland en op de totstandkoming van gebiedsgerichte innovaties met economische meerwaarde.

- Het rijk steunt provincies en gemeenten waar mogelijk om functies en belangen op regionaal en lokaal niveau af te wegen door belemmeringen voor economische bedrijvigheid weg te nemen. Hiertoe beziet het rijk welke wet- en regelgeving van het rijk dat in de weg staat.
- Het rijk stimuleert het vrij maken van EU-middelen voor de economische ontwikkeling van het platteland.
- Het rijk faciliteert door kennisontwikkeling en - verspreiding rond *best practices* van rendabele combinaties van functies op het platteland.

- Het rijk ondersteunt pilots om een beter inzicht te krijgen in de haalbaarheid en rentabiliteit van nieuwe rendabele combinaties van functies op het platteland.

c) Versterken van burgerbetrokkenheid

Programma Andere Overheid

Het rijk gaat de werkwijze van de overheid zodanig veranderen dat de samenleving centraal wordt gesteld. De overheid gaat zich beperken tot kerntaken en zal deze taken beter uitvoeren: eenvoudiger, efficiënter, effectiever. Tegelijkertijd krijgen burgers meer mogelijkheden om naar eigen inzicht en met minder directe overheidsinmenging hun leven in te richten. Ook zullen burgers, individueel en georganiseerd, meer zelf moeten doen en minder op de overheid kunnen leunen. Deze vernieuwing van het openbaar bestuur en het verbeteren van de publieke prestaties is een verantwoordelijkheid van rijk, uitvoeringsorganisaties, provincies, gemeenten en andere overheden samen.

Het rijk heeft hiertoe een actieprogramma opgesteld dat is gericht op een betere dienstverlening aan burgers en bedrijven, minder bureaucratie, minder regelzucht en een efficiëntere organisatie, zodat de overheid als geheel effectief kan optreden. In dit kader heeft het rijk de Wet Openlucht recreatie (WOR) ingetrokken en wordt de relatie tussen recreatie en toerisme versterkt.

Leadernetwerk/Nationaal netwerk plattelandsontwikkeling

Vanuit het Europese Leaderprogramma is in ons land sinds 2001 het Nationaal Netwerk Plattelandsontwikkeling (voorheen leader+ netwerk) actief. Vanuit de filosofie dat de dynamiek van lokale initiatieven en die van overheidsprocessen beter op elkaar dienen aan te sluiten en gebiedsverantwoordelijkheid versterkt dient te worden, is dit netwerk er vooral op gericht initiatiefnemers én overheden die betrokken zijn bij plattelandsontwikkeling te ondersteunen. Kennisuitwisseling en het ontwikkelen van specifieke competenties voor het versterken van gebiedsverantwoordelijkheid zijn daarbij speerpunten. Het netwerk wordt gefinancierd vanuit het Leaderprogramma, rijksoverheid en provincies. In het kader van de implementatie van de Europese verordening voor plattelandsontwikkeling 2007-2013 wordt gewerkt aan voorstellen om het nationale netwerk de komende jaren vorm te geven.

Plattelandsparlement

In het najaar van 2005 is voor de eerste maal in Nederland een plattelandsparlement georganiseerd. De initiatiefnemers, het Nationaal Netwerk Plattelandsontwikkeling en de Landelijke Vereniging van kleine Kernen, beogen in een rechtstreekse ontmoeting tussen burgers, politici en bestuurders actuele knelpunten én mogelijke oplossingsrichtingen op de politieke en beleidsagenda's te plaatsen. Op basis van de ervaringen met het eerste parlement zal de komende jaren dit concept verder worden uitgewerkt. Het plattelandsparlement is nadrukkelijk een initiatief 'van onderop', maar wordt financieel en met denkkracht ondersteund door het rijk.

Countryside exchange

De methodiek van de countryside exchange is er op gericht om oplossingen te zoeken voor vastgelopen processen in een bepaalde regio. Kern van de methodiek is het inzetten van een team van externe deskundigen die zich op vrijwillige basis intensief verdiepen in de problematiek en proberen op basis van gesprekken met betrokkenen met voorstellen te komen om de problematiek aan te pakken. In 2004 heeft in Nederland een eerste pilot plaatsgevonden. De resultaten daarvan zijn hoopgevend. Besloten is de komende jaren een aantal exchanges vanuit het rijk te faciliteren. Het rijk streeft ernaar om ook andere partijen te interesseren in deelname.

Strategische dialoog en burgerpanels

Teneinde een meer structurele manier te vinden om externe partijen te consulteren over actuele maatschappelijke kwesties, en de belangen van burgers zwaarder te laten wegen in de beleidsvorming worden verschillende instrumenten in gezet. Zo levert het Consumentenplatform adviezen voor de verdere beleidsontwikkeling op het gebied van voedselkwaliteit en voedselveiligheid. Daarnaast wordt de komende jaren gewerkt met de zogenoemde Strategische Dialoog. Voor 2006 zal deze worden georganiseerd rondom het thema paardenhouderij.

Hoofdstuk 5: Monitoring, verantwoording en evaluatie

Dit hoofdstuk beschrijft het nut en de noodzaak van monitoring⁵ en wie wat monitort. Voor centrale opslag en bewerking van gegevens wordt een Monitoring en Evaluatiesysteem Agenda Vitaal Platteland ontwikkeld (ME AVP). Een belangrijk deel van de uitvoering van het MJP2 loopt via het ILG. De concrete uitwerking van monitoring vindt plaats in het kader van de implementatie van het ILG (project PEIL) waarover rijk en provincies vervolgens in 2006 nadere afspraken maken.

5.1 Doelrealisatie en monitoring

Het credo van de nieuwe sturingsfilosofie voor het landelijk gebied is ‘doelgericht werken’. Hiervoor is het nodig dat een verband is te leggen tussen het leveren van prestaties (de uitvoering) en de realisatie van geformuleerde operationele rijksdoelen.

In de eerste plaats moet de voortgang van de uitvoering worden gevolgd om te kunnen bijsturen en verantwoording te kunnen afleggen aan Provinciale Staten, Tweede Kamer en de EU, mede vanwege de rechtmatigheid van de bestedingen. Hierbij kan de verantwoording over de besteding van EU-cofinanciering leiden tot aanvullende voorwaarden.

In de tweede plaats is het van belang om de ontwikkelingen ‘buiten’ te volgen ten einde tijdig de vraag aan de orde te kunnen stellen of er aanleiding is om te komen tot aanpassingen van MJP2 of provinciaal beleid. De Natuurbalans is een voorbeeld van een dergelijke signalering, maar er is meer en samen met de provincies wil het rijk de vraag onder ogen zien wat ‘de moeite van het volgen waard is’ en hoe dat kan worden georganiseerd.

Ten minste eenmaal per jaar zal een bestuurlijke gedachtewisseling plaats vinden tussen provincies en betrokken bewindspersonen (LNV, VROM, V&W) over de vraag of gebeurtenissen buiten aanleiding zijn voor aanpassingen. De vormgeving van dit overleg zal nader worden uitgewerkt door rijk en provincies. De betrokkenheid van gemeenten, waterschappen en maatschappelijke organisaties zal daarbij ook aan de orde komen.

5.2 Verschillende monitors

De doelen-middelentabellen van het MJP2 zijn volgens een doelenboomstructuur opgezet. Daarmee wordt samenhang aangebracht tussen te realiseren rijksdoelen en daarvoor te leveren prestaties. De ontwikkelingen op alle ‘niveaus’ in de doelenbomen kunnen worden gevolgd aan de hand van eigen indicator(en) en een bijbehorende monitor. De verdeling van de verantwoordelijkheid verschilt per type monitor.

Doelenboom	Monitor	Verantwoordelijkheid
algemene beleidsdoelstelling	effectmonitor	rijk
operationele doelstelling	resultaatmonitor	rijk en provincies
Prestatie	prestatie-monitor	provincies
budget	budgetmonitor	provincies

Figuur 2: Doelenboomstructuur

⁵ Monitoren is het met een vooropgezet doel en op systematische wijze verzamelen, analyseren, bewerken en verstrekken van feitelijke gegevens over de toestand van een relevant geacht object of proces. Er hoeft niet altijd daadwerkelijk te worden gemeten. Monitoring kan ook plaatsvinden op basis van berekeningen of inschatting door deskundigen, of door gebruik te maken van door anderen verzamelde gegevens in gegevensbestanden.

Effecten en resultaten

De ontwikkelingen in de algemene beleidsdoelstellingen worden door het rijk gevolgd aan de hand van effectindicatoren. Evaluatie van de algemene beleidsdoelstellingen is pas goed mogelijk als er streefwaarden en daaraan verbonden realisatietermijnen zijn geformuleerd en de nulsituatie bekend is. Op dit moment is dat nog niet overal het geval.

De wijze waarop het rijk de algemene beleidsdoelstellingen wil realiseren komt tot uitdrukking in de operationele doelstellingen. Daar waar het rijk concrete afspraken heeft gemaakt met de Tweede Kamer over de realisatie van operationele doelen – in de rijksbegroting of in beleidsnota's – legt het rijk verantwoording af over behaalde resultaten. In het kader van ILG leggen provincies in dit verband verantwoording af aan het rijk over de gerealiseerde prestaties en geven tevens aan in welke mate hiermee de operationele doelen zijn gerealiseerd. Rijk en provincies zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de resultaatmonitoring.

Prestaties en budgetten

In het kader van ILG rapporteren provincies jaarlijks aan het rijk over de voortgang van de prestaties en de besteding van de (rijks)middelen. Aan het eind van de investeringsperiode leggen provincies daarover verantwoording af. Het monitoren van prestaties en budgetten helpt provincies bij het sturen van de uitvoering. Het rijk gebruikt de provinciale informatie over geleverde prestaties en daaraan besteedde budgetten voor de verantwoording aan de Tweede Kamer en bij de ontwikkeling van rijksbeleid.

Het rijk levert tevens prestaties, in de vorm van rijksacties. Het rijk zal de Tweede Kamer periodiek informeren over de voortgang van de rijksacties.

Proces

Een vorm van monitoring die niet in de eerder vermelde doelen-middelen tabellen is opgenomen is procesmonitoring. Dit is met name een sturingsinstrument voor provincies en de betrokken partijen in de regio zelf. Door het proces te volgen kan bekeken worden of de uitvoering volgens plan verloopt en kunnen eventuele stagnaties en knelpunten worden gesignaleerd. Procesinformatie kan tevens gebruikt worden bij de evaluatie van beleid. Provincies geven op eigen wijze invulling aan procesmonitoring. Het rijk geeft geen specificaties ten aanzien van de inhoud of werkwijze.

De procesevaluatie zoals in 2005 uitgevoerd door de Visitatiecommissie ILG onder leiding van Thom de Graaf, zal worden herhaald voorafgaand aan de midterm review.

Grondprijsmonitor

De minister van LNV moet jaarlijks de Tweede Kamer op de hoogte stellen van de ontwikkeling van de agrarische grondprijzen. Provincies moeten daartoe het rijk jaarlijks gegevens rapporteren over het grondprijsbeleid. Hierbij gaat het per rijksdoel om de betaalde grondprijzen en de bijkomende kosten. Het rijk gebruikt deze rapportage tevens voor het bepalen van de noodzaak tot grondprijscompensatie.

5.3 Praktische uitwerking in het kader van ILG

In het kader van het ILG is in een aantal rapportages van provincies aan het rijk voorzien:

- de jaarlijkse voortgangsrapportage;
- de midterm review;
- de eindverantwoording.

In deze paragraaf wordt ingegaan op de vereisten die het rijk daaraan stelt. In het kader van de implementatie van het ILG wordt de monitoring en gegevensverstrekking meer in detail uitgewerkt.

Jaarlijkse voortgangsrapportage

Provincies rapporteren jaarlijks aan het rijk over de voortgang van de prestaties en de aan die prestaties besteedde (rijks)middelen. De voortgang wordt beschreven aan de hand van de indicatoren die in het MJP2 zijn opgenomen.

De voortgangsrapportages worden door provincies ingediend bij het Rijkscoördinatieteam. Rijk en provincies voeren jaarlijks overleg over de voortgang. Provincies zijn in dit kader verantwoordelijk voor en adequate projectadministratie.

Conform de WILG geven de provincies in het voorlaatste jaar van de ILG-periode in de voortgangsrapportage ook een inschatting van de haalbaarheid van de overeengekomen prestaties.

Midterm review

In 2010 maken rijk en provincies de tussenbalans op en wordt bezien of wijziging van de bestuurs-overeenkomst noodzakelijk of wenselijk is.

De voortgangsrapportage over de periode 2007-2009 heeft daarom een uitgebreider karakter. Provincies rapporteren in hoofdlijnen over het verloop van het proces, zowel terugkijkend als vooruitkijkend. Ze geven een inschatting van de haalbaarheid van de afgesproken prestaties.

Ten behoeve van de midterm review brengen rijk en provincies in beeld in welke mate de prestaties hebben bijgedragen aan de realisatie van de operationele doelstellingen. Dit gebeurt aan de hand van resultaatindicatoren. Voor veel doelen zijn de resultaatindicatoren gelijk aan de prestatie-indicatoren maar soms ook niet. In dat laatste geval is extra informatie nodig. Waar nodig maken rijk en provincies in de bestuursovereenkomst afspraken over door provincies te leveren informatie.

Om een ruimtelijk beeld te kunnen maken is GIS-informatie nodig. Het moet duidelijk zijn waar de prestaties zijn geleverd. Het leveren van GIS-informatie door provincies is onderdeel van de rapportage voor de midterm review.

Eindverantwoording

In 2014 leggen provincies verantwoording af over de geleverde prestaties in de periode 2007-2013 en het daaraan besteedde (rijks)middelen. Daarbij geven provincies aan in hoeverre deze prestaties hebben bijgedragen aan de realisatie van operationele rijksdoelstellingen. Een prestatie is pas geleverd als deze voldoet aan de kwaliteitseisen en de kwantiteitseisen zoals die geformuleerd zijn bij de operationele doelstellingen. Het verloop van het proces wordt in hoofdlijnen beschreven.

Provincies worden 'afgerekend' op de in de ILG-overeenkomsten opgenomen prestaties. Provincies worden niet afgerekend op de bijdrage aan de algemene beleidsdoelstellingen.

Provincies leveren bij de eindverantwoording eveneens GIS-informatie en waar nodig aanvullende informatie voor de resultaatmonitor.

5.4 Evaluatie

Evaluatie is het beoordelen van deze monitoring-informatie in het licht van gestelde doelen of gemaakte afspraken. Het is bedoeld om inzicht te verkrijgen in het verloop van ontwikkelingen, om ervan te leren en om het beleid bij te kunnen stellen. Dit heeft betrekking op alle niveaus van de doelenboom. Evalueren kun je vooraf op basis van veronderstellingen of inschattingen (ex ante evaluatie), tussentijds of achteraf op basis van feitelijke ontwikkelingen (ex post evaluatie).

Wanneer provincies op basis van dit MJP2 een bod doen voor te leveren prestaties, dan geven ze daarbij een inschatting van de mate waarin deze prestaties bijdragen aan de operationele rijksdoelen. Ook dit is een ex ante evaluatie. Specifiek voor de operationele doelstelling 'Milieukwaliteit EHS en VHR' worden hieraan een aantal specifiek eisen gesteld (zie hiervoor de doelen-middelentabel natuur).

In 2014 zal een eindevaluatie van het MJP2 plaatsvinden. Het rijk gebruikt hiervoor de informatie van de door provincies aangeleverde eindverantwoording. Tevens zal getracht worden inzicht te geven in de ontwikkeling van de algemene beleidsdoelstellingen (effect).

5.5 Organisatie en financiering

De monitoring en evaluatieactiviteiten van het rijk zullen worden ondersteund met een centrale gegevensbeheerder. Voor centrale opslag en bewerking van gegevens wordt een Monitoring en Evaluatiesysteem Agenda Vitaal Platteland ontwikkeld (ME AVP). Het rijk draagt zorg voor de financiering hiervan.

Provinciale monitoring- en evaluatieactiviteiten kunnen worden medegefinancierd uit het ILG. Provincies nemen dit mee in hun meerjarenprogrammering. Hierover worden afspraken gemaakt in de bestuursovereenkomst ILG.

Hoofdstuk 6: Aan de slag

Er wordt hard gewerkt aan de ontwikkeling en implementatie van het nieuwe sturingsmodel ILG om dit op 1 januari 2007 in werking te laten treden. Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen trekken in dit proces samen op. Het MJP2 is een essentieel onderdeel hierin. Immers met het MJP2 geeft het rijk aan welke doelen gerealiseerd moeten worden en welke middelen én welke capaciteit van zijn uitvoerende diensten het rijk daarvoor beschikbaar stelt.

Nu het MJP2 gereed is hebben rijk en provincies het rijksbeleidskader voor het opstellen van de provinciale meerjarenprogramma's en de ILG-overeenkomsten. Eind 2006 moeten deze overeenkomsten zijn gesloten om vanaf 2007 voortvarend van start te kunnen gaan. Het ILG moet op dat moment volledig zijn ingevoerd. Vanaf nu is het motto dan ook **'aan de slag'**.

Om te weten wat er de komende 7 jaar precies zal worden uitgevoerd en waar dit zal plaatsvinden moet men zich in hoofdzaak tot de provincies richten. De provincie voert immers de regie over de uitvoering van de ILG-overeenkomsten, met als basis de door hen opgestelde provinciale meerjarenprogramma's. Rijk en provincies bespreken periodiek de voortgang.

De provincies doen dit niet alleen, maar samen met gemeenten, waterschappen, maatschappelijke organisaties en anderen. Iedere provincie bepaalt zelf zijn eigen gebiedsprocessen met bijbehorende uitvoeringsorganisaties om zo maatwerk te kunnen leveren.

Het rijk staat aan de lat voor de realisatie van een beperkt aantal doelen uit dit MJP2, die geen onderdeel uitmaken van de ILG-overeenkomsten. Verder heeft het rijk een taak in het faciliteren van de provincies bij de uitvoering, het nader uitwerken en verbeteren van het huidige beleid en het formuleren van nieuw beleid. Het rijk heeft hiertoe diverse concrete acties voor zichzelf geformuleerd.

Om per 1 januari 2007 daadwerkelijk aan de slag te kunnen moeten er nog een aantal hobbels worden genomen. Tijdens de werkconferentie 'ILG in Zicht' op 14 september 2005 hebben de minister van LNV en de aanwezige gedeputeerden uitgesproken dat de enige basis waarop alle afspraken ook daadwerkelijk tot uitvoering zullen leiden **vertrouwen en daadwerkelijke samenwerking** is.

'SAMEN WERKEN'

TABELLEN

1. *Natuur*
2. *Landbouw*
3. *Recreatie*
4. *Landschap*
5. *Bodem*
6. *Water*
7. *Reconstructie zandgebieden*

TABEL 1: NATUUR

Versie Ministerraad 17-02-2006

algemene beleidsdoelstelling		operationele doelstelling		prestatie totaal	prestatie 2007-2013					budget														
doelomschrijving	effectindicator	doelomschrijving/kwaliteitseis	resultaat/kwantiteitseis		prestatie provincie 2007-2013					rijksbudget 2007-2013	normkosten / normbijdragen													
BIODIVERSITEIT Zekerstelling van de biodiversiteit door behoud, herstel, ontwikkeling en duurzaam gebruik van de natuur. In 2020 zijn er duurzame condities voor het voortbestaan voor alle in 1982 voorkomende soorten en populaties.	Biodiversiteit, met name: * Aantal soorten, waaronder rode lijstsoorten en soorten in bijlage IV van de Habitat-richtlijn * Omvang populaties * Kwaliteit en kwantiteit van de hoofdecosystemen	REALISATIE EHS Realisatie van een samenhangend netwerk van natuurgebieden, waarbij * inrichting en beheer wordt gerealiseerd conform natuurdoelen, die voortvloeien uit de Landelijke Natuurdoelenkaart (zie kaart 7). * verwerving, inrichting, particulier beheer en agrarisch natuurbeheer wordt gerealiseerd conform de door rijk en provincies overeengekomen restantaakstellingen per provincie. * de gebieden volledig zijn opengesteld voor recreatief gebruik, behoudens daar waar sprake is van maatregelen in verband met specifieke beschermingsdoelstellingen. * bijzondere cultuurhistorische of landschappelijke kwaliteiten leidend zijn voor de realisatie van de EHS. * planologische bescherming plaats vindt.	Taakstelling: 275.000 ha nieuwe EHS Opbouw van de taakstelling van 275.000 ha * 151.500 ha nieuwe natuur (aankoop 2015 en inrichting 2018); waarvan 7.000 ha NURG (2015), 570 ha Zandmaas pakket 1 (2015), 750 ha Grensmaas (2017), 2.827 ha EHS in bufferzones (aankoop 2013; inrichting 2018). * 27.000 ha robuuste verbindingen (aankoop 2018, afronding inrichting na 2018); tevens oplossen 43 knelpunten. <i>Van de taakstelling voor nieuwe natuur en robuuste verbindingen wordt 42.800 ha gerealiseerd via inrichting en particulier beheer (geen verwerving; SN-functiewijziging) en 7.700 ha via agrarisch natuurbeheer (geen verwerving; SAN).</i> <i>Deze taakstellingen zijn de invulling van de zogenoemde omslag van verwerving naar beheer.</i> * 6.500 ha natte natuur (2010); dit betreft Zuid-hollandse Delta (2.400 ha), Zandmaas-pakket 2 (460 ha), Noord-Nederland, IJsselmeer en rijkswateren. * 90.000 ha beheersgebied via agrarisch natuurbeheer (2018). <i>De taakstelling van 275.000 ha nieuwe EHS is inclusief 35.000 ha ganzenfoeragegebieden via ganzengedoofovereenkomsten (2018).</i> De taakstelling wordt gerealiseerd in de op de kaart aangegeven gebieden (zie kaarten 1-4). De verworven gronden voor nieuwe EHS zijn uiterlijk in 2018 ingericht en overgedragen aan de eind-beheerder. Van de verworven gronden wordt 50% overgedragen aan Staatsbosbeheer en 50% aan particuliere, terreinbeherende natuurbeschermings-organisaties. De oppervlakte bestaande EHS (op het land) wordt op 453.500 ha geschat. Taakstelling EHS (op het land): 728.500 ha (2018). Onderstaande EHS-categorieën en bijbehorende rijksbudgetten maken geen onderdeel uit van het ILG : * NURG (7.000 ha); * Zandmaas pakket 1 (570 ha); * Grensmaas (750 ha); * natte natuur - IJsselmeer en rijkswateren; * beheer door Staatsbosbeheer.	Restantaakstelling (per 1-1-05) Nieuwe EHS: * Te verwerven: 45.090 ha * In te richten: 126.499 ha * Staatsbosbeheer: 16.147 ha * Beheer door pnb's: 29.497 ha * Beheer functiewijziging: 38.081 ha * Agrarisch natuurbeheer: 63.095 ha Bestaande EHS: * Staatsbosbeheer: 0 ha * Particulier beheer (SN): 0 ha In beheer te houden (per 1-1-05) Nieuwe EHS: * Staatsbosbeheer: 51.125 ha * Beheer door pnb's: 37.775 ha * Agrarisch natuurbeheer: 34.590 ha Bestaande EHS: * Staatsbosbeheer: 130.168 ha * Particulier beheer (SN): 178.053 ha <i>De oppervlakte 'in beheer te houden' van 178.053 ha via particulier beheer is inclusief 15.000 ha ganzenfoeragegebieden via ganzengedoofovereenkomsten.</i> * Op te lossen knelpunten robuuste verbindingen: 43	Prestatie nieuwe verplichtingen <table border="1"> <tr> <th>EHS</th> <th>verwerven</th> <th>inrichten</th> <th>in beheer</th> <th>knelpunten robuust</th> </tr> <tr> <td>TOTAAL</td> <td>19.281 ha</td> <td>32.006 ha</td> <td>364.640 ha</td> <td>31</td> </tr> </table> De provincies programmeren tevens het rijksbudget voor verwerving EHS d.m.v. pnb-leningen (exclusief Maaswerken). De provincies programmeren het oplossen van knelpunten robuuste verbindingen in samenspraak met het rijk en andere betrokkenen op basis van de in het kader van het MJPO afgesproken procedures en kwaliteitseisen. Het rijksbudget voor ontsnippering kan pas worden aangewend na goedkeuring door het Landelijk Afstemmings-team MJPO (hierin zijn vertegenwoordigd het rijk, de provincies, Rijkswaterstaat, DLG en Prorail). De taakstellingen voor particulier beheer en agrarisch natuurbeheer als gevolg van de omslag van verwerving naar beheer betreffen voor de provincies een inspanningsverplichting. De provincies rapporteren, naast het bovenstaande, jaarlijks: * de verworven oppervlakte in bufferzones. * de verworven oppervlakte natte natuur, uitgesplitst naar Zuidhollandse Delta, Noord-Nederland en Zandmaas pakket 2. * de verworven oppervlakte robuuste verbindingen. * de oppervlakte in beheer, uitgesplitst naar particulier beheer (SN en SN-functiewijziging) en agrarisch natuurbeheer (SAN). * de oppervlakte, waarover ganzengedoofovereenkomsten zijn afgesloten. Prestatie lopende verplichtingen Uitfinanciering 34.865 ha lopende verplichtingen EHS in landinrichtingsprojecten.	EHS	verwerven	inrichten	in beheer	knelpunten robuust	TOTAAL	19.281 ha	32.006 ha	364.640 ha	31	Rijksopgave NURG Verwerven: 1.580 ha Inrichten: 2.855 ha Rijksopgave Maaswerken Verwerven: 927 ha Inrichten: 581 ha Rijksopgave IJsselmeer Inrichten: 1.150 ha Rijksopgave Staatsbosbeheer In beheer: 61.505 ha Rijksacties * Vergroten ruimtelijke samenhang EHS * Beleidskader herbegrenzing EHS * Landelijke Natuurdoelenkaart * Bestemming militaire oefenterreinen * Vergroten deelname aan Programma Beheer * Uitwerken groene diensten * Herstel/inrichting van rijkswateren * Normkosten inrichting EHS * Taakstelling op kaart	Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) Nieuwe verplichtingen EHS-TOTAAL RIJKSBUDGET <table border="1"> <tr> <th>Verwerving</th> <th>Inrichting</th> <th>Beheer</th> </tr> <tr> <td>€ 244,0 mln</td> <td>€ 347,9 mln</td> <td>€ 614,6 mln</td> </tr> </table> Het rijksbudget voor verwerving is incl. € 24,4 mln. exploitatiewinsten. Rijk en provincies maken in het kader van het ILG nadere afspraken over de wijze van beschikbaar stellen van deze rijksmiddelen. Het rijksbudget voor verwerving is inclusief € 0,2 mln. voor bodemsanering BBL-gronden. Het rijksbudget voor beheer is zowel voor het 'in beheer nemen' van gronden (nieuwe verplichtingen) als voor het 'in beheer houden' van gronden (lopende verplichtingen). Oplossen knelpunten robuuste verbindingen (zie onder EHS-flankerend beleid bij 'reconstructie'; indicatief € 106 mln) Uitfinancieren lopende verplichtingen inrichting EHS: € 95,5 mln Uitfinancieren lopende verplichtingen natte natuur: € 9,2 mln	Verwerving	Inrichting	Beheer	€ 244,0 mln	€ 347,9 mln	€ 614,6 mln	De normbijdrage van het rijk is bij verwerving en inrichting EHS gelijk aan de normkosten. * normbijdrage verwerving nieuwe natuur/robuuste verbindingen € 31.339,- / ha <i>(normbijdrage is in 2007 € 35.000,- / ha)</i> * normbijdrage verwerving natte natuur € 38.000,- / ha * normbijdrage inrichting nieuwe natuur € 9.600,- / ha * normkosten inrichting robuuste verbindingen € 13.341,- / ha * normkosten inrichting natte natuur € 23.571,- / ha * rijksbijdrage beheer: SN: € 80,- / ha SN-f: € 1.799,- / ha SAN € 800,- / ha SAN-ganzenpakket € 160,- / ha
		EHS	verwerven	inrichten	in beheer	knelpunten robuust																		
		TOTAAL	19.281 ha	32.006 ha	364.640 ha	31																		
Verwerving	Inrichting	Beheer																						
€ 244,0 mln	€ 347,9 mln	€ 614,6 mln																						
NATURA 2000 Gunstige staat van instandhouding van de voor Nederland relevante soorten en habitattypen genoemd in de bijlagen van de Vogel- en Habitatrichtlijn.	Beheersplannen voor de Natura 2000 gebieden (VHR-gebieden) uiterlijk medio 2009.	* Uitvoeren vergunningverlening. * Opstellen beheersplannen.	Prestatie Uitvoeren vergunningverlening niet-rijks eigendommen Opstellen beheersplannen voor niet-rijks eigendommen (uiterlijk medio 2009)	Rijksopgave Uitvoeren vergunningverlening en opstellen beheersplannen voor rijks eigendommen.	Uitvoering Natuurbeschermingswet (buiten ILG) € 28,0 mln	Uitvoering Natuurbeschermingswet (buiten ILG) € 28,0 mln	<i>niet van toepassing</i>																	
MILIEUKWALITEIT EHS en VHR Realisatie van de gewenste milieukwaliteit (inclusief watercondities) in de EHS en VHR-gebieden, waartoe moet worden voldaan aan: * de gewenste vochttoestand * de gewenste zuurgraad/-depositie * de gewenste voedselrijkdom * de gewenste (chemische) waterkwaliteit De ambities voor de gewenste milieukwaliteit worden vastgesteld door de provincie op basis van: * de aan het betreffende gebied toegekende natuurdoeltype, gered in 2006 * de instandhoudingsdoelstelling conform de VHR, gered in 2006 * de goede toestand conform de KRW, gered in 2009. Op basis van een vergelijking van de huidige milieukwaliteit met de gewenste milieukwaliteit bepaalt de provincie het milieukwaliteitstekort per natuurgebied, uitgedrukt in kwaliteitsklassen, gered in 2006. Hiervoor wordt een door de gezamenlijke provincies geaccordeerde systematiek gehanteerd.	Taakstelling milieukwaliteit EHS: 728.500 ha in 2027 VHR: ... ha in 2015 <i>De oppervlakte EHS en VHR-gebieden (zie kaart 8) overlappen grotendeels.</i> De taakstelling voor VHR-gebieden is afhankelijk van de concrete begrenzing in de beheersplannen (zie operationeel doel 'Natura 2000'). Binnen deze taakstelling stuurt het rijk specifiek op verdrogingsbestrijding. Van het areaal verdroogd gebied is 40% hersteld in 2010; de benodigde watercondities in de EHS zijn in 2018 gerealiseerd. Deze taakstelling wordt in 2006 herijkt en afgestemd op KRW en Natura 2000. Door de provincies wordt een lijst opgesteld met gebieden, waar verdrogingsbestrijding noodzakelijk is. Over deze lijst is overeenstemming nodig met het rijk, waarna rijk en de afzonderlijke provincies in de ILG-overeenkomst afspraken maken over de te realiseren rijksdoelen, de betreffende gebieden en de beschikbare middelen.	Realisatie van het totale maatregelenpakket ter opheffing van het milieukwaliteitstekort in de periode tot 2027.	Prestatie Realisatie van het door de provincie geformuleerde maatregelenpakket ter vermindering van het milieukwaliteitstekort. Bij de beschrijving van het maatregelenpakket wordt een uitsplitsing gemaakt naar EHS en VHR-gebieden, met vermelding van het aantal ha waarop de maatregelen betrekking hebben. De maatregelen kunnen binnen de EHS en VHR-gebieden en in de beïnvloedingsgebieden worden uitgevoerd. De provincie voert een ex ante evaluatie uit waarin opgenomen: * een beschrijving van het huidige milieukwaliteitstekort, uitgedrukt in kwaliteitsklassen, waarbij wordt ingegaan op de vochttoestand, zuurgraad/-depositie en voedselrijkdom; * de te verwachten vermindering van het milieukwaliteitstekort als gevolg van uitvoering van het voorgenomen maatregelenpakket; * een inschatting van de haalbaarheid van totale realisatie van de operationele doelstelling. Het rijk maakt met de gezamenlijke provincies afspraken over de wijze waarop de ex ante evaluatie wordt uitgevoerd. In de overeenkomst met de provincies zullen afspraken worden gemaakt over door de provincies te leveren gegevens voor de landelijke monitoring en evaluatie.	Rijksacties * Beleidskader herbegrenzing EHS * Landelijke Natuurdoelenkaart * Beoordelingskader milieukwaliteit EHS en VHR	Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) MILIEUKWALITEIT-TOTAAL RIJKSBUDGET € 109,4 mln Dit rijksbudget is inclusief € 75,6 mln. voor verdrogingsbestrijding. Tevens is rijksbudget voor verdrogingsbestrijding beschikbaar onder het thema reconstructie. (zie onder EHS-flankerend beleid bij 'reconstructie'; indicatief € 87 mln) Terugdringen ammoniakemissie (zie onder EHS-flankerend beleid bij 'reconstructie'; € 51,2 mln) Uitfinancieren lopende verplichtingen milieukwaliteit: € 41,9 mln	Kosten en rijksbijdrage De kosten worden bepaald o.b.v. het maatregelenpakket. De rijksbijdrage bedraagt maximaal 50% van de kosten per provincie.																		

TABEL 1: NATUUR (vervolg)

algemene beleidsdoelstelling		operationele doelstelling		prestatie totaal	prestatie 2007-2013		budget	
doelomschrijving	effectindicator	doelomschrijving/kwaliteitseis	resultaat/kwantiteitseis		prestatie provincie 2007-2013	prestatie rijk 2007-2013	rijksbudget 2007-2013	normkosten / normbijdragen
BIODIVERSITEIT Zekerstelling van de biodiversiteit door behoud, herstel, ontwikkeling en duurzaam gebruik van de natuur. In 2020 zijn er duurzame condities voor het voortbestaan voor alle in 1982 voorkomende soorten en populaties.		NATIONALE PARKEN Realisatie van grootschalige (> 1.000 ha) natuurgebieden met voor Nederland representatieve ecosystemen en landschappen, gericht op natuur, recreatie, voorlichting/educatie en onderzoek.	* Taakstelling: 18 nationale Parken in 2006. * Realisatie van de beheers- en inrichtingsplannen. Het beheers- en inrichtingsplan wordt opgesteld door een overlegorgaan, waaraan beheerders, overheden en betrokken sectoren deelnemen en behoeft goedkeuring van de provincie. Zie kaart 5.	Uitvoeren van de jaarplannen.	Prestatie Uitvoeren van jaarplannen op basis van voortschrijdende 3-jarige programma's. De 3-jarige programma's zijn opgesteld op basis van de beheers- en inrichtingsplannen. De jaarplannen en de 3-jarige programma's worden evenals het beheers- en inrichtingsplan opgesteld door het overlegorgaan en goedgekeurd door de provincies.	Rijksopgave Nationale Parken Diverse parkoverstijgende zaken Rijksacties * Investeringsprogramma Nationale Parken * Taakstelling op kaart	Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) Nieuwe verplichtingen NATIONALE PARKEN-TOTAAL RIJKSBUDGET € 25,4 mln Het rijksbudget per Nationaal Park ligt jaarlijks vast. De verdeling van het totaal rijksbudget voor eenmalige investeringen over de Nationale Parken ligt eveneens vast. Uitfinancien lopende verplichtingen € 1,5 mln	niet van toepassing
		SOORTENBESCHERMING Realiseren van duurzame populaties van (groepen van) soorten in hun (potentieel) leefgebied, zoals in de nog op te stellen 'Beleidsstrategie soorten' wordt beschreven. Deze beleidsstrategie wordt gezamenlijk opgesteld door rijk en provincies in samenwerking met andere betrokken partijen.	* Uitvoeren van soortenbeschermingsplannen cf. het Meerjarenprogramma Uitvoering Soortenbeleid 2000-2004 (tot de 'Beleidsstrategie soorten' van kracht wordt). Realisatie: 2020	Uitvoeren soortenbeschermingsplannen.	Prestatie * Uitvoeren soortenbeschermingsplannen. Specifieke bescherming van soorten vindt plaats op basis van de Beleidsstrategie soorten, die in 2007 uitkomt. Indien de Beleidsstrategie soorten in 2007 niet is vastgesteld, blijft het voortgezette Meerjarenprogramma 2000-2004 gelden. Provincies voeren maatregelen uit op basis van een door de klankbordgroep soortenbeleid (rijk, provincies, beheerders en soortenorganisaties) op te stellen jaarplan. In de overeenkomst met de provincies zullen afspraken worden gemaakt over door de provincies te leveren gegevens voor de jaarlijkse rapportage. Basis hiervoor zijn onder andere de internationale verplichtingen en verdragen (VHR, Bonn-Bern).	Rijksopgave Uitvoeren van urgente, actuele knelpunten soortenbescherming Rijksacties * Beleidsstrategie soorten volgens de leefgebiedenbenadering * Pilotprojecten soortenbescherming * Actualisatie rode lijsten	Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) SOORTENBESCHERMING-TOTAAL RIJKSBUDGET € 8,4 mln	niet van toepassing
		FLORA- EN FAUNAWET Populatiebeheer van beschermde fauna en beperken van schade veroorzaakt door deze fauna binnen de randvoorwaarden van de Flora- en Faunawet.	Faunabeheerplannen voor de 16 faunabeheereenheden met een looptijd van 5 jaar (gereed in 2010). De faunabeheerplannen worden goedgekeurd door de provincie.	* Goedgekeurde faunabeheerplannen * Uitvoeren ontheffingverlening	Prestatie * Goedkeuren faunabeheerplannen Daarnaast voeren provincies nog een aantal andere activiteiten uit, zoals het uitvoeren van bevoegdheden op grond van de Flora- en Faunawet, het verlenen van een tegemoetkoming in door beschermde fauna veroorzaakte schade etc.		Uitvoering Flora en Faunawet (buiten ILG) € 8,4 mln	
		WESTERSCHELDE Behoud en herstel van het Nederlands-Vlaams Schelde-estuarium.	Taakstelling 600 ha estuariene natuur te realiseren in 2014. De taakstelling wordt gerealiseerd in de op de kaart aangegeven gebieden (zie kaart 6).	Restantaakstelling (per 1-1-05) Te verwerven: 600 ha In te richten: 600 ha	Prestatie Verwerven 600 ha Inrichten 467 ha		Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) Het rijksbudget voor de periode 2006-2014 bedraagt € 160 mln. Hiervan komt € 140 mln ter beschikking in de periode 2007-2013.	niet van toepassing
		NATUUR BUITEN DE EHS Realisatie beheersgebieden via agrarisch natuurbeheer en beheer van bestaande natuurgebieden.	Taakstelling * Beheersgebied via agrarisch natuurbeheer 20.000 ha in 2018. Opbouw van de taakstelling: 10.000 ha weidevogels 10.000 ha overig agrarisch natuurbeheer * 30.000 ha ganzenfoeragegebieden * 1.000 ha natuurbraak * Beheer bestaande natuur De oppervlakte bestaande natuur buiten EHS bedraagt 77.055 ha .	Restantaakstelling (per 1-1-05) * Agrarisch natuurbeheer: 2.705 ha * Ganzenfoeragegebied: 30.000 ha * Natuurbraak: 117 ha In beheer te houden (per 1-1-05) * Staatsbosbeheer: 32.542 ha * Particulier beheer (SN): 44.513 ha * Agrarisch natuurbeheer: 17.295 ha	Prestatie Beheer buiten EHS 16.006 ha Ganzenfoeragegebieden 19.286 ha Natuurbraak 1.000 ha De provincies rapporteren, naast het bovenstaande, jaarlijks: * de oppervlakte in beheer uitgesplitst naar weidevogels, overig agrarisch natuurbeheer en particulier beheer.	Rijksacties * Vergroten deelname aan Programma Beheer * Uitwerken groene diensten Rijksopgave Staatsbosbeheer In beheer: 32.542 ha	Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) NATUURBEHEER BUITEN EHS-TOTAAL RIJKSBUDGET € 63,5 mln NATUURBRAAK-TOTAAL RIJKSBUDGET € 0,7 mln	rijksbijdrage beheer: SN: € 80,- / ha SAN € 800,- / ha SAN-ganzenpakket € 160,- / ha Natuurbraak: € 100,-/ha
						Beheer buiten EHS door Staatsbosbeheer (buiten ILG) € 82,5 mln		

TABEL 2: LANDBOUW

Versie Ministerraad 17-02-2006

algemene beleidsdoelstelling		operationele doelstelling		prestatie totaal	prestatie 2007-2013		budget																	
doelomschrijving	effectindicator	doelomschrijving/kwaliteitseis	resultaat/kwantiteitseis		prestatie provincie 2007-2013	prestatie rijk 2007-2013	rijksbudget 2007-2013	normkosten / normbijdragen																
AGRARISCHE RUIMTE Een toekomstgerichte, concurrerende landbouw als economische drager in het landelijk gebied.	in ontwikkeling * Marktaandeel landbouw-productgroepen op de EU- en wereldmarkt	GRONDGEBONDEN LANDBOUW Verbetering van de ruimtelijke structuur van de grondgebonden landbouw door: * vergroting van de landbouwkavels met ten minste 10% t.o.v. de uitgangssituatie in het plangebied; * verbetering van de betreffende landbouwkavels.	niet gekwantificeerd	Grondgebonden Landbouw In te richten: 129.000 ha Uitfinanciering lopende verplichtingen Grondgebonden Landbouw in landinrichtingsprojecten Grondvoorraad Te verwerven: 1.422 ha	Prestatie nieuwe verplichtingen GRONDGEBONDEN LANDBOUW In te richten TOTAAL 129.000 ha Prestatie lopende verplichtingen Uitfinanciering lopende verplichtingen Grondgebonden Landbouw in landinrichtingsprojecten. De provincies rapporteren jaarlijks de uitgaven voor het op peil houden van de grondvoorraad.	Rijksacties * Kennisontwikkeling en -verspreiding melkveehouderij (financiering uit 'Koopmans') * Projecten melkveehouderij en milieu (financiering uit 'Koopmans') * Veenkoloniën Zie ook paragraaf 2.8 ('Kiezen voor landbouw', 'Ondernemersprogramma')	Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) Nieuwe verplichtingen GRONDGEBONDEN LANDBOUW-TOTAAL RIJKSBUDGET max. € 40 mln. (€ 20 mln. uit 'Koopmans') Uitfinanciering lopende verplichtingen € 56,2 mln. (incl. landinrichtingsrente) (inclusief € 30 mln. uit 'Koopmans') Grondvoorraad (onderbedeling) € 40,1 mln.	normkosten inrichting: € 1.240,-/ ha normbijdrage inrichting: € 279,-/ ha																
		GLASTUINBOUW Ontwikkeling van Greenport Nederland door: * verdere versterking van de ruimtelijke structuur door herstructurering van verouderde gebieden. * een goede logistieke infrastructuur. * het stoppen van verspreid vestigen van glas. * het bundelen van verspreid liggend glas. Hiertoe zijn greenports en landbouwontwikkelingsgebieden glastuinbouw aangewezen (zie kaart 15). De provincies kunnen aanvullend (regionale) landbouwontwikkelingsgebieden aanwijzen, indien daarvoor een aanwijsbare behoefte is gekoppeld aan regionale herstructurering. De glastuinbouw in deze vestigingsgebieden moet voldoen aan: * de eindnormen van de Integrale Milieutaakstelling van het Covenant Glastuinbouw en Milieu. * de afspraken over de lichtemissie, die zijn gemaakt tussen Stichting Natuur en Milieu en LTO-Nederland. * een goede landschappelijke inpassing, waarbij de provincies zorgdragen voor de precieze invulling hiervan. * een goede logistieke ontsluiting naar de hoofdinfrastructuur voor weg, water en spoor.	Taakstelling: Nieuwe vestigingsgebieden: 2.082 ha in 2010	Restanttaakstelling (per 1-1-05) Nieuwe vestigingsgebieden: 1.801 ha	VESTIGINGSGEBIED <table border="1"> <thead> <tr> <th>provincie</th> <th>Locatie-ontwikkeling</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>* Zuidplaspolder</td> <td>Zuid-Holland 200 ha</td> </tr> <tr> <td>* Terneuzen</td> <td>Zeeland 250 ha</td> </tr> <tr> <td>* locatie ter vervanging van Moerdijkse Hoek</td> <td>Noord-Brabant 250 ha</td> </tr> </tbody> </table> UITFINANCIERING <table border="1"> <tbody> <tr> <td>* Emmen</td> <td>Drenthe 300 ha</td> </tr> <tr> <td>* IJsselmuiden</td> <td>Overijssel 220 ha</td> </tr> <tr> <td>* Bergerden</td> <td>Gelderland 215 ha</td> </tr> <tr> <td>* Grootslag</td> <td>Noord-Holland 297 ha</td> </tr> <tr> <td>* Californië/Siberië</td> <td>Limburg 266 ha</td> </tr> </tbody> </table>	provincie	Locatie-ontwikkeling	* Zuidplaspolder	Zuid-Holland 200 ha	* Terneuzen	Zeeland 250 ha	* locatie ter vervanging van Moerdijkse Hoek	Noord-Brabant 250 ha	* Emmen	Drenthe 300 ha	* IJsselmuiden	Overijssel 220 ha	* Bergerden	Gelderland 215 ha	* Grootslag	Noord-Holland 297 ha	* Californië/Siberië	Limburg 266 ha	Rijksacties * Bestuurlijk afsprakenkader ruimtelijke ontwikkeling van Greenport Nederland * Instrumentarium voor maatwerk bij inrichting * Versterken bundeling van glas en tegengaan verspreid glas * Uitwerken ruimtelijke aspecten Greenport Nederland * Pilots agrobiologie
provincie	Locatie-ontwikkeling																							
* Zuidplaspolder	Zuid-Holland 200 ha																							
* Terneuzen	Zeeland 250 ha																							
* locatie ter vervanging van Moerdijkse Hoek	Noord-Brabant 250 ha																							
* Emmen	Drenthe 300 ha																							
* IJsselmuiden	Overijssel 220 ha																							
* Bergerden	Gelderland 215 ha																							
* Grootslag	Noord-Holland 297 ha																							
* Californië/Siberië	Limburg 266 ha																							
AGRARISCHE HULPBRONNEN De landbouw maakt duurzaam gebruik van bodem, water, lucht en overige natuurlijke hulpbronnen.	in ontwikkeling	DUURZAAM ONDERNEMEN Bevorderen van een duurzame productie door de land- en tuinbouw door: * verminderen gebruik gewasbeschermingsmiddelen, mineralen en energie. * het sluiten van kringlopen van mineralen. * bevorderen duurzaam bodemgebruik. * het gebruik van duurzaam geproduceerde grondstoffen. * hergebruik van reststoffen. * bijdragen aan een vergroening van de economie (biobased economy).	Taakstelling Realisatie van 15.000 km akkerrand in 2013 ondermeer t.b.v. natuurlijke ziekten- en plaagonderdrukking. De akkerranden zijn minimaal 3 meter breed. Agrobiodiversiteitsmaatregelen zijn toegepast op 5% van het landbouwareaal in het plangebied. Realisatie in 2013. Op basis van de resultaten van de pilots wordt de taakstelling verder aangevuld.	niet gekwantificeerd	Prestatie aantal pilots duurzame productie De provincie doet projectvoorstellen voor pilots duurzame productie, waaronder duurzaam gebruik agrobiodiversiteit (bijvoorbeeld functionele akkerranden) en duurzaam bodemgebruik in de landbouw (bijvoorbeeld stimulering bodemleven). De pilots worden door het rijk beoordeeld op de volgende criteria: * de projectvoorstellen bevatten een heldere omschrijving van de te behalen milieukwaliteit, waarbij wordt aangegeven op welke wijze agrobiodiversiteitsmaatregelen hierbij worden ingezet. * de pilots moeten vernieuwend zijn t.o.v. voorgaande pilots en zijn bottom-up opgezet. * monitoring van de te realiseren milieukwaliteit, waarbij tevens inzicht wordt gegeven in de maatschappelijke kosten en baten.	Rijksacties * Transitie duurzame landbouw * Bevordering zelfredzaamheid	Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) PILOTS DUURZAME PRODUCTIE-TOTAAL RIJKSBUDGET € 10,0 mln.	rijksbijdrage: maximaal 50% van de pilotkosten																

TABEL 3: RECREATIE

Versie Ministerraad 17-02-2006

algemene beleidsdoelstelling		operationele doelstelling		prestatie totaal	prestatie 2007-2013		budget																			
doelomschrijving	effectindicator	doelomschrijving/kwaliteitseis	resultaat/kwantiteitseis		prestatie provincie 2007-2013	prestatie rijk 2007-2013	rijksbudget 2007-2013	normkosten / normbijdragen																		
RECREATIEF AANTREKKELIJK NEDERLAND Ontwikkelen en behouden van een recreatief aantrekkelijk Nederland door: * een gezond en wervend woon- en werkklimaat; * behoud en versterking van de ruimtelijke variatie tussen stad en land; * versterken van de verbinding en samenhang tussen stad en land; * opheffing van de nog bestaande tekorten aan dagrecreatiemogelijkheden en het voorkómen van nieuwe tekorten; * ontwikkelen en versterken van de toegankelijkheid van de groene ruimte voor recreatief gebruik; * ruimte voor recreatief ondernemerschap.	* Recreatief gebruik van groen in de stad en de stedelijke uitloopgebieden (G31): aantal gebruikers per stedelijk gebied (G31) en voor alle stedelijke gebieden samen. * Tevredenheid stedelijke bevolking over kwantiteit, kwaliteit en bereikbaarheid van dagrecreatiegebieden en grootschalig groen in de stad en de stedelijke uitloopgebieden.	RECREATIE OM DE STAD (RodS): GROOTSCHALIG GROEN Realisatie van een dagrecreatiegebied in de stedelijke omgeving: * met een gemiddelde opvangcapaciteit van ten minste 20 personen per dag per ha; * dat volledig is opengesteld en zonder betaling toegankelijk voor het publiek; * bereikbaar via met name wandel- en fietspaden vanuit de woonomgeving. Het betreft hier realisatie van een bestaand programma (zie bijlage 3). Relevante afspraak hierbij: * Bufferzoneconvenant	Taakstelling: 15.942 ha in 2013 waarvan 6.661 ha in bufferzones. De taakstelling wordt gerealiseerd in de op de kaart aangegeven gebieden (zie kaart 9). De verworven gronden zijn uiterlijk in 2013 ingericht en overgedragen aan de eindbeheerder.	Restanttaakstelling (per 1-1-05) Te verwerven: 6.413 ha In te richten: 9.630 ha Uitfinanciering lopende verplichtingen in landinrichtingsprojecten Restanttaakstelling (per 1-1-05) Groene verbindingen In te richten: 23 km	Prestatie nieuwe verplichtingen <table border="1"> <thead> <tr> <th>RodS</th> <th>verwerven</th> <th>inrichten</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>TOTAAL</td> <td>4.096 ha</td> <td>1.739 ha</td> </tr> <tr> <td>Gelderland</td> <td>... ha</td> <td>... ha</td> </tr> <tr> <td>Utrecht</td> <td>... ha</td> <td>... ha</td> </tr> <tr> <td>Noord-Holland</td> <td>... ha</td> <td>... ha</td> </tr> <tr> <td>Zuid-Holland</td> <td>... ha</td> <td>... ha</td> </tr> </tbody> </table> De provincies rapporteren, naast het bovenstaande, jaarlijks * de verworven oppervlakte in bufferzones. Prestatie lopende verplichtingen Uitfinanciering 3.913 ha lopende verplichtingen Recreatie om de Stad en 23 km groene verbindingen in landinrichtingsprojecten.	RodS	verwerven	inrichten	TOTAAL	4.096 ha	1.739 ha	Gelderland	... ha	... ha	Utrecht	... ha	... ha	Noord-Holland	... ha	... ha	Zuid-Holland	... ha	... ha	Rijksopgave beheer Beheer recreatiegebieden, waarbij het rijk de door Staatsbosbeheer te beheren oppervlakte financiert. Rijksopgave Regionaal groen Realiseren: 492 ha Rijksopgave Groen in de Stad Uitvoeren afspraken convenanten (regie uitvoering bij provincies en gemeenten) Rijksopgave Rood Groen Blauw balans Faciliteren via voorbeeldprojecten en kennisverspreiding Rijksacties * Verbreden en vervlechten recreatie met andere rijksdoelen * Financiering bestaande dagrecreatieve tekorten in en om de stad * Stimuleringspunt Groen * Jeugd en buitenruimte * Project Mainport Rotterdam Groenakkoord ROM-Rijnmond * Bufferzones (inclusief herziening convenant) * Bereikbaarheid van recreatiegebieden met openbaar vervoer * Taakstelling op kaart	Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) Nieuwe verplichtingen RodS-TOTAAL RIJKSBUDGET Verwerving € 218,0 mln Inrichting € 37,8 mln Het rijksbudget voor inrichting is incl. € 9 mln. additionele middelen voor RodS-projecten in het Groene Hart. Uitfinanciering lopende verplichtingen € 89,7 mln	normkosten verwerving: € 81.550,- / ha normbijdrage verwerving: € 81.550,- / ha normkosten inrichting: € 43.500,- / ha normbijdrage inrichting: € 21.750,- / ha
		RodS	verwerven	inrichten																						
		TOTAAL	4.096 ha	1.739 ha																						
		Gelderland	... ha	... ha																						
		Utrecht	... ha	... ha																						
Noord-Holland	... ha	... ha																								
Zuid-Holland	... ha	... ha																								
REGIONAAL GROEN Realisatie van een dagrecreatiegebied in de stedelijke omgeving: * dat volledig is opengesteld en zonder betaling toegankelijk voor het publiek.	Taakstelling: 492 ha in 2010	Restanttaakstelling (per 1-1-05) Te realiseren: 492 ha	Uitvoeren afspraken convenanten Grote Steden Beleid.	* Verbredening en vervlechten recreatie met andere rijksdoelen * Financiering bestaande dagrecreatieve tekorten in en om de stad * Stimuleringspunt Groen * Jeugd en buitenruimte * Project Mainport Rotterdam Groenakkoord ROM-Rijnmond * Bufferzones (inclusief herziening convenant) * Bereikbaarheid van recreatiegebieden met openbaar vervoer * Taakstelling op kaart	Financiering RodS door verkoop BBL-bezit (buiten ILG) € 91,6 mln	Regionaal groen (buiten ILG) € 10,9 mln	<i>niet van toepassing</i>																			
GROEN IN DE STAD Realisatie van openbaar grootschalig groen in de stad conform de afspraken in de convenanten Grote Steden Beleid 2005-2009.	Taakstelling: zie convenanten Grote Steden Beleid 2005-2009.	Uitvoeren van voorbeeldprojecten en het verspreiden van kennis.	* Verbredening en vervlechten recreatie met andere rijksdoelen * Financiering bestaande dagrecreatieve tekorten in en om de stad * Stimuleringspunt Groen * Jeugd en buitenruimte * Project Mainport Rotterdam Groenakkoord ROM-Rijnmond * Bufferzones (inclusief herziening convenant) * Bereikbaarheid van recreatiegebieden met openbaar vervoer * Taakstelling op kaart	Groen in de stad (buiten ILG) € 15,0 mln	<i>niet van toepassing</i>																					
ROOD GROEN BLAUW BALANS Realisatie van dagrecreatiegebieden en -plaatsen door implementeren van de balans tussen bebouwing (rood), groen en blauw in ruimtelijke plannen van provincies en gemeenten, zoals omschreven in de Nota Ruimte.	niet gekwantificeerd	Uitvoeren van voorbeeldprojecten en het verspreiden van kennis.	* Verbredening en vervlechten recreatie met andere rijksdoelen * Financiering bestaande dagrecreatieve tekorten in en om de stad * Stimuleringspunt Groen * Jeugd en buitenruimte * Project Mainport Rotterdam Groenakkoord ROM-Rijnmond * Bufferzones (inclusief herziening convenant) * Bereikbaarheid van recreatiegebieden met openbaar vervoer * Taakstelling op kaart	Rood Groen Blauw Balans (buiten ILG) € 2,6 mln	<i>niet van toepassing</i>																					

TABEL 3: RECREATIE (vervolg)

algemene beleidsdoelstelling		operationele doelstelling		prestatie totaal	prestatie 2007-2013				budget	
doelomschrijving	effectindicator	doelomschrijving/kwaliteitseis	resultaat/kwantiteitseis		prestatie provincie 2007-2013		prestatie rijk 2007-2013		rijksbudget 2007-2013	normkosten / normbijdragen
RECREATIEF AANTREKKELIJK NEDERLAND Ontwikkelen en behouden van een recreatief aantrekkelijk Nederland door: * een gezond en wervend woon- en werkklimaat; * behoud en versterking van de ruimtelijke variatie tussen stad en land; * versterken van de verbinding en samenhang tussen stad en land; * opheffing van de nog bestaande tekorten aan dagrecreatiemogelijkheden en het voorkomen van nieuwe tekorten; * ontwikkelen en versterken van de toegankelijkheid van de groene ruimte voor recreatief gebruik; * ruimte voor recreatief ondernemerschap.	* Recreatief gebruik van het platteland (toegankelijkheid) * Tevredenheid van bezoekers over kwantiteit, kwaliteit en bereikbaarheid platteland vanuit de stad * Structuur recreatie- en toeristische bedrijven (aantal en werkgelegenheid), uitgesplitst naar type bedrijf en type gebied (ook bij sociaal-economische vitaliteit) * Tevredenheid recreatie en toeristische ondernemers omtrent ruimte voor ontwikkeling op het platteland (ervaren knelpunten milieu, ruimtelijke ordening e.d.; ook bij sociaal- economische vitaliteit)	LANDELIJKE ROUTENETWERKEN * Ontwikkelen en onderhouden van een landelijk aaneengesloten routenetwerk voor wandelen, fietsen en varen. * Bekendheid geven aan de drie routenetwerken. Relevante afspraak hierbij: * Convenant uitvoering beleidsvisie Recreatietoervaart.	Taakstelling: * Wandelen: 4.750 km knelpuntvrij in 2013. * Fietsen: 4.500 km knelpuntvrij in 2013. * Varen: 4.400 km knelpuntvrij in 2013. De taakstelling wordt gerealiseerd in de op de kaart aangegeven gebieden (zie kaarten 10-12).	Restantaakstelling (per 1-1-05) Nog knelpuntvrij te maken: * Varen: 2.306 km De routelengte voor wandelen en fietsen, die nog knelpuntvrij moet worden gemaakt, wordt bepaald op basis van een in 2005-2006 uit te voeren nulmeting. Wel is de routelengte bekend, die per 1-1-2005 een kwaliteitsimpuls heeft ondergaan. Dit betreft aanpassing van de tracering en herziening van routepublicaties. Voor wandelen heeft 3.624 km een kwaliteitsimpuls ondergaan; voor fietsen is dit 1.374 km.	LR wandelen fietsen varen TOTAAL pm pm 1.794 km Groningen ... km ... km ... km Friesland ... km ... km ... km Drenthe ... km ... km ... km Overijssel ... km ... km ... km Flevoland ... km ... km ... km Gelderland ... km ... km ... km Utrecht ... km ... km ... km Noord-Holland ... km ... km ... km Zuid-Holland ... km ... km ... km Zeeland ... km ... km ... km Noord-Brabant ... km ... km ... km Limburg ... km ... km ... km	Rijksacties * Nulmeting LR * Programma toegankelijkheid * Wandelen over boerenland * Wenselijkheid watersportbijdrage * Taakstelling op kaart	Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) Nieuwe verplichtingen LR-TOTAAL RIJKSBUDGET € 30,6 mln Het rijksbudget omvat de kosten voor het knelpuntvrij maken, kwaliteitsbewaking en onderhoud. Indien het routenetwerk, na knelpuntvrij te zijn gemaakt, wordt verstoord, geldt het principe dat de 'vervuiler' betaalt. Uitfinanciering lopende verplichtingen € 6,8 mln	normkosten kwaliteitsimpuls: * wandelen: € 769,- per km * fietsen: € 4.334,- per km * varen: € 165.912,- per km normbijdrage kwaliteitsimpuls: * wandelen: € 231,- per km * fietsen: € 1.300,- per km * varen: € 16.591,- per km normkosten kwaliteitsbewaking wandelen en fietsen: € 86,- per km normbijdrage kwaliteitsbewaking wandelen en fietsen: € 26,- per km		
		ONTWIKKELEN EN VERSTERKEN VAN DE TOEGANKELIJKHEID Verbeteren en vergroten toegankelijkheid voor recreatief medegebruik in: * natuurgebieden (zie ook onder 'natuur') * Nationale Landschappen (zie onder 'landschap') * op landbouwgronden	Uitfinanciering lopende verplichtingen in landinrichtingsprojecten Restantaakstelling (per 1-1-05) Recreatie: * Te verwerven: 0 ha * In te richten: 295 ha * In te richten: 445 km In beheer te houden (per 1-1-05) EHS: * Staatsbosbeheer: 181.296 ha * Particulier beheer: 106.974 ha (betreft recreatiepakketten Programma beheer) Buiten EHS: * Staatsbosbeheer: 32.542 ha * Particulier beheer: 26.744 ha (betreft recreatiepakketten Programma beheer) Overig * Staatsbosbeheer: 1.437 ha	Prestatie Uitfinanciering 295 ha en 445 km lopende verplichtingen recreatie in landinrichtingsprojecten. De provincies stimuleren een toename van het aantal recreatiepakketten bij het afsluiten van beheersovereenkomsten in het kader van het Programma Beheer. Zie verder onder EHS en natuur buiten de EHS	Rijksopgave Faciliteren van andere overheden via onderzoek, kennisontwikkeling en -verspreiding t.b.v. toegankelijkheid op landbouwgronden.	Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) INRICHTING RECREATIE-TOTAAL RIJKSBUDGET Uitfinanciering lopende verplichtingen * inrichting recreatie € 12,0 mln * Groene Hart € 27,8 mln RECREATIEPAKKETTEN PROGRAMMA BEHEER Zie onder EHS.	rijksbijdrage beheer: € 30,- / ha			
		RUIMTE VOOR RECREATIEF ONDERNEMERSCHAP Ruimte voor recreatief ondernemerschap door het opheffen van belemmeringen: via: * verminderen van regelgeving * vergroten en verspreiden van kennis * streekplannen en bestemmingsplannen (zie ook hoofdstuk 4.9 (sociaal-economische vitaliteit)						Rijksacties * Ontwikkelingsmogelijkheden (verblijfs)recreatiebedrijven in beschermde natuurgebieden * Beleidskader saldobenadering EHS * Beleidskader duurzaam toerisme en recreatie		

TABEL 4: LANDSCHAP

Versie Ministerraad 17-02-2006

algemene beleidsdoelstelling		operationele doelstelling		prestatie totaal	prestatie 2007-2013		budget			
doelomschrijving	effectindicator	doelomschrijving/kwaliteitseis	resultaat/kwantiteitseis		prestatie provincie 2007-2013	prestatie rijk 2007-2013	rijksbudget 2007-2013	normkosten / normbijdragen		
BEHOUD EN VERSTERKING LANDSCHAP * Behoud en versterking van de identiteit, diversiteit en belevingswaarde van het landschap. * Behoud en versterking van cultuurhistorische en ecologische waarden van het landschap. * Behoud en ontwikkeling van internationaal unieke en nationaal kenmerkende landschappen. * Versterking van de ruimtelijke kwaliteit van gebouwen, dorpen, steden en landschappen.	* Algemene kernkwaliteiten: natuurlijke, culturele, gebruiks- en belevingskwaliteit * De gebiedsspecifieke kernkwaliteiten per Nationaal Landschap (zie Nota Ruimte) * Ruimtelijke kwaliteit van gebouwen, dorpen, steden en landschappen (in ontwikkeling)	LANDSCHAP (GENERIEK) * Provincies en gemeenten ontwikkelen landschap met kwaliteit. * Provincies en gemeenten scheppen condities om ruimtelijke ontwikkelingen gepaard te laten gaan met een toename van landschappelijke kwaliteit. * Onderstaande landschapskwaliteiten worden hierbij uitgewerkt: a) natuurlijke kwaliteit; b) culturele kwaliteit; c) gebruikskwaliteit; d) belevingskwaliteit.	In alle streekplannen is landschappelijke kwaliteit expliciet meegenomen bij ruimtelijke afwegingen (zie Nota Ruimte).	Landschap(generiek) Faciliteren en stimuleren van provincies en gemeenten bij het ontwikkelen met kwaliteit. Uitfinanciering lopende verplichtingen 'ruimtelijke structuur' in landinrichtingsprojecten		Rijksopgave landschap (generiek) Faciliteren via ontwerpateliers (stimuleren ontwerpkwaliteit), Rijksadviseur voor het Landschap, kasteel Groeneveld (debat en educatie), countryside exchange (expertise uit het buitenland), website landschap (www.mininv.nl/landschap) en subsidie voor landschapsontwikkelingsplannen. Rijksacties * Kwaliteitsagenda Landschap * Evaluatie Regeling Besluit Ontwikkeling Landschap * Kennisontwikkeling-/verspreiding via internet * Visie paardenhouderij * ROM-Zuidoost Fryslân	Rijksadviseur voor het landschap (buiten ILG) € 0,4 mln.			
		NATIONALE LANDSCHAPPEN * Behoud, beheer en versterking van de landschappelijke, cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten. De belangrijkste kwaliteiten, de kernkwaliteiten, zijn omschreven in paragraaf 3.4.3. van de Nota Ruimte (zie bijlage ...). * Toename van de recreatief-toeristische betekenis. * Versterken van de cultuurhistorische waarden. * Gebieden, die met rijksfinanciering zijn ingericht, zijn zonder betaling toegankelijk voor het publiek t.b.v. recreatief gebruik. * Ontwikkelingen vinden plaats binnen de ruimtelijke kaders, die als pkb-tekst zijn opgenomen in de Nota Ruimte.	Taakstelling: * Behoud, beheer en versterking van 20 Nationale Landschappen conform de in uitvoeringsprogramma's opgenomen ambities. * In de streekplannen zijn de Nationale Landschappen concreet begreemd.	* Realisatie van de 20 uitvoeringsprogramma's. * In de streekplannen zijn de Nationale Landschappen concreet begreemd en de kernkwaliteiten nader uitgewerkt.	Prestatie Uitvoeren uitvoeringsprogramma Die onderdelen van het uitvoeringsprogramma, die worden medegefinancierd door het rijk, worden door het rijk aan de 5 kwaliteitseisen beoordeeld. In de uitvoeringsprogramma's wordt specifiek aandacht gegeven aan grondgebonden landbouw, natuur, recreatieve en toeristische ontwikkeling en aan de veenweideproblematiek. De provincies benoemen zelf de prestaties in afrekenbare termen. De prestaties maken expliciet onderdeel uit van de ILG-overeenkomsten. Planologische vastlegging in streekplan In de streekplannen zijn de Nationale Landschappen concreet begreemd en de kernkwaliteiten nader uitgewerkt.	Prestatie Uitvoeren uitvoeringsprogramma voor Nationale Landschappen	Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) Nieuwe verplichtingen NATIONAAL LANDSCHAP-TOTAAL RIJKSBUDGET Ontwikkeling Cultuurhistorie € 45,1 mln. € 6,8 mln. Het rijksbudget is incl. € 9 mln. additionele middelen voor het Nationale Landschap Groene Hart. Budget cultuurhistorie onder voorbehoud van besluitvorming rijk in 2006. Uitfinanciering lopende verplichtingen € 0 mln. PROVINCIALE STICHTINGEN LANDSCHAPSBEHEER- TOTAAL RIJKSBUDGET € 31,4 mln. Dit rijksbudget wordt met prioriteit ingezet in de Nationale Landschappen. De provinciale stichtingen ontvangen in de periode 2007-2010 een vaste jaarlijkse bijdrage.	Kosten en rijksbijdrage De kosten en rijksbijdrage worden per Nationaal Landschap bepaald op basis van het uitvoeringsprogramma. De rijksbijdrage bedraagt maximaal 50% van de kosten per provincie.		
				Uitfinanciering lopende verplichtingen in landinrichtingsprojecten Restantaakstelling (per 1-1-05) Bos en landschap * Te verwerven: 665 ha * In te richten: 2.946 ha * In te richten: 2.403 km		Prestatie Uitfinanciering 2.946 ha en 2.403 km lopende verplichtingen bos en landschap in landinrichtingsprojecten.		BOS EN LANDSCHAP-TOTAAL RIJKSBUDGET Uitfinanciering verwerving € 19,5 mln. Uitfinanciering inrichting € 31,3 mln.	niet van toepassing	
				In beheer te houden (per 1-1-05) Landschap * Particulier beheer: 1.743 ha * Agrarisch natuurbeheer: 6.167 ha		Prestatie Zie 'uitvoeren Uitvoeringsprogramma'.		PROGRAMMA BEHEER Zie onder EHS. Een substantieel deel van dit rijksbudget voor uitfinanciering wordt weggezet buiten Nationale Landschappen!	rijksbijdrage beheer: € 80,- / ha	
				ARCHITECTUUR EN CULTUURHISTORIE IN RUIMTELIJK BELEID Bij het formuleren van ambities en het opstellen van plannen voor de inrichting van een gebied zijn architectuurbeleid en cultuurhistorie uitdrukkelijk zichtbaar gemaakt.	Taakstelling: Realisatie van de actie 'Cultuurimpuls ILG' uit het Actieprogramma Ruimte en Cultuur 2005-2008 (actie C2). Realisatie van de actie 'Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) uit het Actieprogramma Ruimte en Cultuur 2005-2008 (actie A2). Realisatie van de overige acties uit het Actieprogramma Ruimte en Cultuur 2005-2008, waaronder Belvedere (actie D5).	Realisatie van de acties, die zijn opgenomen in het Actieprogramma Ruimte en Cultuur 2005-2008.	Prestatie Uitvoeren Uitvoeringsprogramma's Nationale Landschappen (zie onder 'Nationale Landschappen').	Rijksactie Voortzetting Cultuurimpuls ILG. Rijksopgave Nieuwe Hollandse Waterlinie Faciliteren uitvoering via projectbureau en informatiecentrum Hollandse Waterlinie. Rijksopgave overige onderdelen Actieprogramma Uitvoeren actieprogramma	Rijksbudget 'Cultuurimpuls ILG' en Nieuwe Hollandse Waterlinie' maken onderdeel uit van het rijksbudget (ILG) voor 'Nationale Landschappen'. Nieuwe Hollandse Waterlinie (buiten ILG) € 4,0 mln. Overige onderdelen Actieprogramma (buiten ILG) Zie Actieprogramma	niet van toepassing

In het Actieprogramma Ruimte en Cultuur zijn tevens acties opgenomen, die betrekking hebben op het stedelijk gebied. Voorbeelden hiervan zijn 'Het nieuwe rijksmuseum' (actie A1) en 'Ambassadegebouwen' (actie A6).

Een aantal acties uit het Actieprogramma worden (gedeeltelijk) gefinancierd uit reguliere middelen, die zijn ondergebracht bij andere thema's. Voorbeelden hiervan zijn 'Ontwerpogave rijksprogramma Groene Hart' (actie A10) en 'ruimtelijk ontwerpen met water' (actie A12).

TABEL 5: BODEM

Versie Ministerraad 17-02-2006

algemene beleidsdoelstelling		operationele doelstelling		prestatie totaal	prestatie 2007-2013		budget	
doelomschrijving	effectindicator	doelomschrijving/kwaliteitseis	resultaat/kwantiteitseis		prestatie provincie 2007-2013	prestatie rijk 2007-2013	rijksbudget 2007-2013	normkosten / normbijdragen
VEILIGSTELLEN GEBRUIKS-MOGELIJKHEDEN De (gebruiks)waarde van de bodem moet behouden blijven of worden hersteld.	in ontwikkeling	DUURZAAM BODEMGEBRUIK Het bodemgebruik en de (water)bodemkwaliteit zijn op elkaar afgestemd. Realisatie vindt plaats binnen de kaders van o.a. de Beleidsbrief Bodem en de Kaderrichtlijn Water.	* Duurzaam bodemgebruik conform de door de provincies geformuleerde bodemambities.	* Bodeminformatiesysteem, gereed in 2009. * Bodemvisies voor alle provincies, gereed in 2009.	Prestatie 1. Aantal pilots gebruik bodeminformatie De provincie dient voorstellen in voor pilots, gericht op het gebruik en het beschikbaar komen van bodeminformatie. De projecten moeten voldoen aan het programma van eisen dat het project BIELLS opstelt. 2. Opstellen provinciale bodemvisie Deze bodemvisie moet voldoen aan onderstaande criteria: * De bodemvisie wordt opgesteld op basis van de diverse bodemambities. * De bodemambities voor gebieden en voor alle gebruiksfuncties worden opgesteld mede op basis van de pilots en de rijksacties. * De bodemambities dienen als input voor brede afwegingskaders.	Rijksacties * Bevorderen toegankelijkheid bodemgegevens (BIELLS) * Referenties duurzaam bodemgebruik * Saneringscriterium * Handreiking plannen met de ondergrond * Beleidskader voor toepassen grond en bagger	Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) PILOTS GEBRUIK BODEMINFORMATIE EN OPSTELLEN PROVINCIALE BODEMVISIE-TOTAAL RIJKSBUDGET € 5,4 mln.	De rijksbijdrage bedraagt maximaal 50% van de kosten per provincie.
		BODEMSANERING Realiseren van de gewenste bodemkwaliteit in het landelijk gebied door sanering. Realisatie vindt plaats binnen de kaders van o.a. de Beleidsbrief Bodem. Voor saneren waterbodems: zie onder 'water'.	Alle ernstig verontreinigde locaties in het landelijk gebied met, bij continuering van het huidige gebruik, onaanvaardbare humane, ecologische of verspreidingsrisico's, zijn in 2015 gesaneerd of beheerst.	Werkvoorraad aantal verontreinigde lokaties aantal spoedeisende gevallen De werkvoorraad wordt in 2008-2009 geactualiseerd. De werkvoorraad is inclusief bodemsanering in de EHS.	Prestatie * aantal bodemsaneringsprestatie-eenheden (BPE) De provincie stelt hiertoe een meerjarenprogramma bodemsanering op ondermeer op basis van interventiewaarden en criteria voor bodemsanering. De provincies rapporteren jaarlijks: * aantal saneringen * aantal onderzoeken * aantal m2 verontreinigd oppervlak * aantal m3 verontreinigde grond * aantal m3 verontreinigd grondwater * aantal bodemsanering prestatie eenheden (BPE)		Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) BODEMSANERING-TOTAAL RIJKSBUDGET voor de periode 2010-2013 € 68,0 mln. De verdeling van het rijksbudget over de provincies zal aangepast worden op basis van de geactualiseerde werkvoorraad in 2008-2009	De normkosten bedragen € 20 per BPE. De normbijdrage bedraagt eveneens € 20 per BPE, afhankelijk van de begroting.
					Voor de periode 2007-2009 zijn in het kader van ISV en Wbb reeds afspraken gemaakt met provincies en gemeenten over bodemsanering. Deze afspraken strekken verder dan de gebiedsgerichte aanpak van bodemsanering in het landelijk gebied; een uitsplitsing naar prestaties en rijksbudget tussen landelijk gebied en stedelijk gebied is dan ook pas vanaf 2010 van toepassing.			Bodemsanering 2007-2009 (buiten ILG) niet van toepassing

TABEL 6: WATER

Versie Ministerraad 17-02-2006

algemene beleidsdoelstelling		operationele doelstelling		prestatie totaal	prestatie 2007-2013		budget		
doelomschrijving	effectindicator	doelomschrijving/kwaliteitseis	resultaat/kwantiteitseis		prestatie provincie 2007-2013	prestatie rijk 2007-2013	rijksbudget 2007-2013	normkosten / normbijdragen	
Het op orde krijgen en houden van een duurzaam watersysteem tegen aanvaardbare maatschappelijke kosten.	in ontwikkeling	WATERKWANTITEIT Het hebben van de juiste hoeveelheid water op het juiste moment op de juiste plaats voor de vereiste gebruiksfuncties. ZIE ONDER HET THEMA NATUUR (watercondities EHS/VHR-gebieden, verdrogingsbestrijding, natte natuur)	Taakstelling <i>a) Wateroverlast beheersen</i> Taakstelling (ha inrichting) in ontwikkeling (waterschappen voeren inventarisatie uit i.s.m. provincies en gemeenten) <i>b) Watertekort beheersen</i> Het hoofdwatersysteem is op orde. Taakstelling (ha inrichting) in ontwikkeling (waterschappen voeren inventarisatie uit i.s.m. provincies en gemeenten) <i>c) Optimaal waterbeheer t.b.v. gebruiksfuncties</i> Het actuele grond- en oppervlaktewaterregiem (AGOR) bevindt zich binnen de marges van het gewenste grond- en oppervlaktewaterregiem (GGOR). Het GGOR wordt door de waterschappen uiterlijk in 2010 vastgesteld; voor bepaalde natuurgebieden een concept-GGOR in 2007 op grond van de VHR en de KRW. De provincies stellen de kaders op voor het GGOR en keuren de waterbeheersplannen, waarin het GGOR is opgenomen, goed. Realisatie taakstelling: 2015	Uitvoeren van de maatregelenpakketten zoals vastgelegd in de stroomgebiedsbeheersplannen.	Te realiseren Uitvoeren van de voor de provincie relevante delen van het maatregelenpakket, zoals vastgelegd in de stroomgebiedsbeheersplannen.		Financiering van de maatregelen ten behoeve van het regionale watersysteem vindt hoofdzakelijk plaats vanuit de waterschapslasten. Indien sprake is van meekoppeling met andere rijksdoelen is medefinanciering vanuit het ILG mogelijk. De eenmalig door het rijk beschikbaar gestelde € 100 mln. voor bestrijding van regionale wateroverlast is reeds verplicht door de waterschappen.	niet van toepassing	
		WATERKWALITEIT Het bereiken van een goede ecologische en chemische kwaliteit in het Nederlandse deel van de stroomgebieden van de Rijn, Maas, Schelde en Eems, en in de Noordzee. Zie ook kaart 16. ZIE ONDER HET THEMA NATUUR (watercondities EHS/VHR-gebieden, verdrogingsbestrijding, natte natuur)	Taakstelling Taakstelling in ontwikkeling De gemeten waarden van het water voldoen in 2015 aan de in de stroomgebiedsbeheersplannen opgenomen gewenste waarden. Het rijk stelt in overleg met provincies, gemeenten en waterschappen de stroomgebiedsbeheersplannen op. Afronding uiterlijk in 2009. De actuele waterkwaliteit van het waterlichaam (oppervlaktewater en/of grondwater) voldoet aan de geldende norm conform de Kaderrichtlijn Water (KRW).	Uitvoeren van de maatregelenpakketten zoals vastgelegd in de stroomgebiedsbeheersplannen.	Te realiseren Uitvoeren van de voor de provincie relevante delen van het maatregelenpakket, zoals vastgelegd in de stroomgebiedsbeheersplannen.	Rijksopgave Uitvoering van het rijksdeel van de maatregelenpakketten, zoals vastgelegd in de stroomgebiedsbeheersplannen. Rijksactie * Volkerak-Zoommeer		Financiering van de maatregelen ten behoeve van het regionale watersysteem vindt hoofdzakelijk plaats vanuit de waterschapslasten. Indien sprake is van meekoppeling met andere rijksdoelen is medefinanciering vanuit het ILG mogelijk.	niet van toepassing
						Prestatie Saneren van waterbodems in het regionale watersysteem conform het gestelde in de KRW.		Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) WATERBODEMSANERING-TOTAAL RIJKSBUDGET voor de periode 2010-2013 € 36,3 mln.	
		VEILIGHEID <i>in combinatie met natuurontwikkeling</i> Bescherming tegen overstromingen, waarbij een aantal projecten wordt uitgevoerd in combinatie met natuurontwikkeling. ZIE ONDER HET THEMA NATUUR (NURG, Maaswerken, Westerschelde)				Rijksopgave Ruimte voor de rivier Rijksacties * Noodoverloopgebieden * Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium 2010			

TABEL 7: RECONSTRUCTIE ZANDGEBIEDEN

Versie Ministerraad 17-02-2006

algemene beleidsdoelstelling		operationele doelstelling		prestatie totaal	prestatie 2007-2013		budget	
doelomschrijving	effectindicator	doelomschrijving/kwaliteitseis	resultaat/kwantiteitseis		prestatie provincie 2007-2013	prestatie rijk 2007-2013	rijksbudget 2007-2013 (alleen additionele middelen)	normkosten / normbijdragen
RECONSTRUCTIE ZANDGEBIEDEN Het geven van een impuls aan de zandgebieden in Zuid- en Oost-Nederland ter oplossing van specifieke problemen in het betreffende gebied en ter versnelling van de realisatie van rijksdoelen.	<ul style="list-style-type: none"> * Ontwikkeling van de structuur van de landbouw in de extensiverings-, verwevings- en landbouwtwikkelingsgebieden * Structuur bedrijvigheid in reconstructiegebieden, zowel binnen als buiten de landbouw (ook bij sociaal-economische vitaliteit) * Tevredenheid/ beleving van de bewoners m.b.t. het voorzieningsniveau in de eigen plattelandsgemeente (ook bij sociaal-economische vitaliteit) 	RECONSTRUCTIE ZANDGEBIEDEN Realiseren van een aantrekkelijk woon-, werk- en leefklimaat door het verbeteren van de ruimtelijke structuur van de concentratiegebieden, in het bijzonder t.b.v. landbouw, natuur, milieu en water. Additioneel op regulier rijksbeleid wordt hiertoe ingezet op: <ul style="list-style-type: none"> * flankerend natuurbeleid binnen en buiten de EHS; betreft terugdringen ammoniakemissie, ontsnippering robuuste verbindingen en verdrogingsbestrijding. * duurzaam waterbeheer. * realiseren van een duurzame landbouw. * overige rijksdoelen. 	Taakstelling: Realisatie van de in de reconstructieplannen opgenomen ambities voor de verschillende rijksdoelen. De reconstructieplannen moeten worden goedgekeurd door het rijk en in 2015 zijn gerealiseerd. De taakstelling wordt gerealiseerd in de op de kaart aangegeven gebieden (zie kaart 14).	Realisatie van de reconstructieplannen.	Prestatie Uitvoeren Uitvoeringsprogramma conform het door het rijk goedgekeurde reconstructieplan Rijk en provincies hebben in het Bestuurlijk Overleg van 2 november 2004 afgesproken om terughoudend om te gaan met de inzet van het instrument bedrijfsverplaatsing. De provincies geven in elk uitvoeringsprogramma de prestaties aan conform de omschrijving onder de thema's uit de overige tabellen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de prestaties, die met additionele rijksmiddelen worden gerealiseerd en de prestaties, die met reguliere rijksmiddelen worden gerealiseerd. In de overeenkomst met de provincies zullen afspraken worden gemaakt over door de provincies te leveren gegevens voor de monitoring en evaluatie. De met de additionele rijksmiddelen te realiseren doelen maken hier in ieder geval onderdeel vanuit.	Rijksopgave Faciliteren via ontwerpateliers (stimuleren ontwerpkwaliteit) Rijksactie Project architectuur	Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) Nieuwe verplichtingen RECONSTRUCTIE-ADDITIONEEL RIJKSBUDGET € 446,5 mln. Indicatieve verdeling * EHS-flankerend beleid € 131,2 mln. * EHS-flankerend beleid (buiten reconstructie) € 113,0 mln. * Duurzaam waterbeheer € 66,0 mln. * Duurzame landbouw € 109,2 mln. * Overige rijksdoelen € 27,2 mln. Uitfinancieren lopende verplichtingen reconstructie: € 42,7 mln.	Rijksbijdrage De additionele rijksbijdrage is in overleg met de provincies vastgesteld door het rijk voor de periode t/m 2015 en is indicatief verdeeld over de betreffende rijksdoelen.

KAARTEN

Basiskaart natuur

- 1. Nieuwe EHS, onderdeel nieuwe natuur*
- 2. Nieuwe EHS, onderdeel robuuste verbindingen*
- 3. Nieuwe EHS, onderdeel natte natuur*
- 4. Beheersgebieden EHS en buiten EHS*
- 5. Nationale Parken*
- 6. Westerschelde*
- 7. Landelijke Natuurdoelen*
- 8. Vogel- en Habitatrichtlijngebieden*
- 9. Recreatie om de Stad, onderdeel Grootchalig groen*
- 10. Landelijke Routenetwerken, onderdeel wandelen*
- 11. Landelijke Routenetwerken, onderdeel fietsen*
- 12. Landelijke Routenetwerken, onderdeel varen*
- 13. Nationale Landschappen*
- 14. Reconstructiegebieden*
- 15. Greenports en Landbouwontwikkelingsgebieden glastuinbouw*
- 16. Stroomgebieden*

De kaarten zijn als 21 aparte bijlagen beschikbaar (in PDF-formaat)

BIJLAGEN

Bijlage 1 Personele capaciteit van DLG

Het rijk stelt personele capaciteit (uren) van de Dienst Landelijk Gebied (DLG) ter beschikking aan de provincies om de in het MJP2 opgenomen rijksdoelen die opgaan in het ILG te realiseren. Deze capaciteit is geraamd voor de eerste ILG-periode 2007-2013 met een onderverdeling over de jaren. Tevens is een indicatieve provinciale verdeling opgenomen.

Daarnaast geeft het rijk opdracht aan DLG voor niet in het ILG opgenomen MJP2-doelen.

Gedurende de ILG-periode 2007-2013 stelt het rijk de onderstaande DLG capaciteit (in uren) ter beschikking

Capaciteit DLG * (Uren)	Procentuele verdeling UC 2005/2006	Raming ILG 2007	Raming ILG 2008	Raming ILG 2009	Raming ILG 2010	Raming ILG 2011	Raming ILG 2012	Raming ILG 2013	Raming ILG 2007-2013
Nederland	100%	817.000	883.000	869.000	820.000	783.000	750.000	768.000	5.690.000
Groningen	5,6%	45.000	49.000	48.000	45.000	43.000	42.000	43.000	
Friesland	5,8%	47.000	51.000	50.000	47.000	45.000	43.000	44.000	
Drenthe	5,3%	43.000	46.000	45.000	43.000	41.000	39.000	40.000	
Overijssel	10,0%	81.000	88.000	86.000	81.000	78.000	74.000	76.000	
Gelderland	10,4%	84.000	91.000	90.000	85.000	81.000	77.000	79.000	
Utrecht	6,5%	52.000	57.000	56.000	53.000	50.000	48.000	49.000	
Noord-Holland	8,8%	71.000	77.000	76.000	72.000	69.000	66.000	67.000	
Flevoland	0,4%	4.000	4.000	4.000	4.000	3.000	3.000	3.000	
Zuid-Holland	17,6%	143.000	154.000	152.000	143.000	137.000	131.000	134.000	
Zeeland	5,5%	45.000	48.000	47.000	45.000	43.000	41.000	42.000	
Noord-Brabant	13,6%	110.000	119.000	117.000	110.000	105.000	101.000	104.000	
Limburg	9,7%	79.000	86.000	84.000	79.000	76.000	73.000	75.000	
Concern (inclusief advisering IPO)	0,9%	13.000	13.000	14.000	13.000	12.000	12.000	12.000	

*De landelijke raming is gebaseerd op een aantal uitgangspunten die zijn besproken tussen vertegenwoordigers van rijk en provincies. De belangrijkste uitgangspunten zijn:

- De in het MJP2 opgenomen rijksdoelen en bijbehorende rijksbudgetten (programma) voor grondverwerving, inrichting en gebiedsgerichte subsidieregelingen.
- Kengetallen met betrekking tot de verhouding programma-apparaat voor de inzet van DLG, gebaseerd op de huidige taken en werkwijze van DLG inclusief aansturing van DLG door provincies.
- Realisatie van de reconstructie via een subsidiespoor, via grondverwerving en in geringe mate via een integrale aanpak.
- De inzet van DLG voor het Programma Beheer is geraamd op basis van de huidige werkwijze en aansturing. Er is nog een goede analyse nodig van de factoren die de capaciteit bepalen, om tot een lange termijn raming te komen. De huidige raming is een minimum variant.
- De inzet van DLG in provinciale regelingen, na afloop van de SGB, is nog onzeker.
- De inzet op een aantal opdrachten, van relatief geringe omvang, moet nog worden gespecificeerd of zijn nog onzeker en zijn daarom nog niet in bovenstaande tabel opgenomen.

De indicatieve provinciale verdeling is gebaseerd op de gemiddelde procentuele verdeling over de provincies in de overeenkomst (UC) 2005/2006. De verdeling tussen de provincies kan nog wijzigen op basis van de daadwerkelijke toewijzing van rijksmiddelen per provincie. Hier zal gezamenlijk met de provincies invulling aan worden gegeven zodat zij er in hun provinciale meerjarenprogramma's rekening mee kunnen houden. (Zie tevens paragraaf 2.5 Uitvoeringsorganisatie rijk).

Het rijk maakt bij het beschikbaar stellen van de benodigde capaciteit van DLG een voorbehoud ten aanzien van tariefwijzigingen en wijzigingen op de programma- en apparaatbudgetten. Dit kan leiden tot aanpassing van de ter beschikking te stellen uren. In dat geval zal het rijk overleggen met de provincies en over eventuele wijzigingen nadere afspraken maken.

In de tussen rijk en provincies te sluiten ILG-overeenkomsten wordt de omvang van en de randvoorwaarden bij de inzet van de personele capaciteit van DLG vastgelegd.

Bijlage 2 Nulmeting

BIJLAGE 2: NULMETING															
THEMA	OPERATIONEEL DOEL	TOTAAL (ha/km)	VERWERVING (ha)			INRICHTING (ha/km)		BEHEER (ha)							
			taakstelling	taakstelling	restant	taakstelling	restant	Particulier beheer				Agrarisch natuurbeheer		Staatsbosbeheer	
								door pnb's		functiewijziging		taakstelling	restant	taakstelling	restant
								taakstelling	restant	taakstelling	restant				
NATUUR															
	1. NIEUWE EHS	ha	275.000	130.904	45.090	173.675	126.499	67.272	29.497	42.771	38.081	97.685	63.095	67.272	16.147 1)
	a) Nieuwe natuur	ha	151.500	111.741	27.555	146.450	99.277	x	x	34.709	pm	5.050	pm	x	x 1) 3)
	<i>NURG</i>	ha	7.000	7.000	3.984	7.000	5.270	x	x	x	x	x	x	x	x
	<i>Zandmaas pakket 1 (Maaswerken)</i>	ha	570	570	377	570	pm	x	x	x	x	x	x	x	x
	<i>Grensmaas (Maaswerken)</i>	ha	750	750	727	750	750	x	x	x	x	x	x	x	x
	Nieuwe natuur in bufferzones	ha	2.827	2.827	913	2.827	pm	x	x	x	x	x	x	x	x
	Omslag Particulier beheer	ha	34.709	-	-	34.709	pm	x	x	34.709	pm	x	x	x	x
	Omslag Agrarisch natuurbeheer	ha	5.050	-	-	-	-	x	x	x	x	5.050	pm	x	x 2)
	Nieuwe natuur overig	ha	100.594	100.594	21.554	100.594	93.257	x	x	x	x	x	x	x	x
	b) Robuuste verbindingen	ha	27.000	16.303	15.407	24.365	24.365	x	x	8.062	pm	2.635	pm	x	x 1) 3)
	Omslag Particulier beheer	ha	8.062	-	-	8.062	8.062	x	x	8.062	pm	x	x	x	x
	Omslag Agrarisch natuurbeheer	ha	2.635	-	-	-	-	x	x	x	x	2.635	pm	x	x 2)
	Robuuste verbindingen overig	ha	16.303	16.303	15.407	16.303	16.303	x	x	x	x	x	x	x	x
	c) Natte natuur	ha	6.500	2.860	2.128	6.500	pm	x	x	x	x	x	x	x	x 4)
	Zuidhollandse Delta	ha	2.400	2.400	1.668	2.400	2.397	x	x	x	x	x	x	x	x
	Noord-Nederland	ha	geen	-	-	geen	geen	x	x	x	x	x	x	x	x
	Zandmaas pakket 2 (Maaswerken)	ha	460	460	460	460	460	x	x	x	x	x	x	x	x
	d) Beheersgebied-agrarisch natuurbeheer	ha	90.000	-	-	-	-	x	x	x	x	90.000	pm	x	x 2)

Bijlage 3 Projectenlijst Recreatie om de Stad

Bijlage 3: Projectenlijst Recreatie om de Stad.

GROOTSCHALIG GROEN	Taakstelling MJP	waarvan bufferzone	Verworven	Ingericht	Nog in te richten
<i>2e Voorbereidingsprogramma</i>					
<i>Randstadgroenstructuur,</i>					
<i>Strategische Groenprojecten</i>					
<i>en VINAC-Strategisch Groen</i>					
Zuid-Holland					
Haaglanden (ZH04/28 en SGP)	1.091	513			
Bieslandse bos (ZH06) AF	62				
Abtswoude (ZH08a)	1.082	1.082			
Lickebaert (ZH08b)	580	580			
Gaag (ZH08c) AF	29	29			
Rottmeren (Nessepolder; ZH09e)	37				
Hitland (ZH11) AF	208				
Voorne-Putten (ZH14) AF	140				
IJsselmonde (ZH16/25)	826	449			
De Elzen (ZH20) AF	127				
Eiland van Dordrecht (SGP)	400				
Naaldwijk/Broekpolders (ZH22) AF	23				
Krimpenerhout (ZH24)	165				
Rijnstreek Zuid (ZH26) AF	38				
Vlietranden (ZH29)	90				
Zoetermeer-Zuidplas (SGP)	2.000				
Vinkeveen-Nieuwkoop (SGP)	175				
Eendragtspolder (VINAC)	200				
Zwethzone (VINAC)	15				
Haaglanden (VINAC)	525				
totaal provincie	7.813	2.653			
Noord-Holland					
Waarderhout (NH02) AF	59				
Houtrakbos (NH12)	182	182			
Spaarnwoude (NH16)	2.200	2.200			
Haarlemmermeer (NH17) Meerbos AF	110				
Haarlemmermeer (SGP) 1)	1.644	490			
Amstelland (NH19abcde)	568	568			
Gaasp en Diem (NH19f)	203	203			
Noordelijke Vechtstreek (SGP)	240	240			
Purmerbos (NH22)	250				
HAL-gebied (VINAC)	275				
Amstelgroen (VINAC)	465				
Tussen IJ en Z (VINAC)	250				
totaal provincie	6.446	3.883			
Utrecht					
Noorderpark (Ruigenhoek/Gagel; UT01ac)	125	125			
Utrecht en omstreken (SGP) 2)	553				
Lopikerwaard (UT05) AF 3)	20				
Groenraven-Oost (Laagraven/Houten-Noord; UT03/12)	265				
Utrecht (VINAC)	250				
totaal provincie	1.213	125			
Gelderland					
Park Overbetuwe (VINAC)	470				
totaal provincie	470	-			
TOTAAL GROOTSCHALIG GROEN	15.942	6.661			

1) Taakstelling inclusief 120 ha bufferzone, die tevens in het werkgebied Mainport en Groen ligt

2) Planvorming inclusief 21 ha reeds gerealiseerd IJsselbos (1e fase)

3) Taakstelling inclusief 20 ha reeds gerealiseerd IJsselbos

Bijlage 4 Indicatieve provinciale verdeling prestaties en rijksbudgetten ILG

Bijlage 4: Indicatieve provinciale verdeling prestaties en rijksbudgetten 2007-2013

De provinciale verdeling is in veel gevallen gebaseerd op de te realiseren prestatie en daarom nadrukkelijk indicatief. De definitieve toedeling van prestaties en rijksbudgetten zal plaatsvinden in het kader van het afsluiten van de ILG-overeenkomsten 2007-2013 tussen rijk en de afzonderlijke provincies.

EHS-nieuwe natuur verwerving

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (ha)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	5,55	706	18,55
Fryslan	12,31	1.565	41,13
Drenthe	7,04	895	23,52
Overijssel	17,64	2.243	58,96
Gelderland	1,45	185	4,85
Utrecht	10,37	1.318	34,65
Noord-Holland	9,10	1.157	30,42
Flevoland	0,93	118	3,09
Zuid-Holland	2,95	375	9,85
Zeeland	0,77	98	2,57
Noord-Brabant	21,86	2.780	73,07
Limburg	10,05	1.278	33,59
TOTAAL	100,00	12.717	334,26

EHS-nieuwe natuur inrichting (nieuwe verplichtingen)

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (ha)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	6,75	1.585	15,22
Fryslan	11,61	2.729	26,20
Drenthe	9,33	2.192	21,04
Overijssel	13,59	3.194	30,66
Gelderland	10,21	2.399	23,03
Utrecht	7,47	1.754	16,84
Noord-Holland	6,25	1.468	14,09
Flevoland	0,83	196	1,88
Zuid-Holland	6,65	1.563	15,01
Zeeland	2,97	697	6,69
Noord-Brabant	17,41	4.090	39,27
Limburg	6,94	1.631	15,66
TOTAAL	100,00	23.499	225,59

EHS-robuste verbindingen verwerving

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (ha)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	2,95	169	5,34
Fryslan	11,47	658	20,77
Drenthe	12,17	698	22,04
Overijssel	18,96	1.088	34,34
Gelderland	15,05	864	27,26
Utrecht	3,32	190	6,01
Noord-Holland	5,52	317	9,99
Flevoland	7,09	407	12,84
Zuid-Holland	8,32	477	15,07
Zeeland	5,63	323	10,20
Noord-Brabant	1,80	104	3,27
Limburg	7,72	443	13,99
TOTAAL	100,00	5.737	181,12

EHS-robuste verbindingen inrichting (nieuwe verplichtingen)

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (ha)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	3,77	288	3,84
Fryslan	10,91	834	11,12
Drenthe	11,52	880	11,75
Overijssel	18,24	1.393	18,59
Gelderland	16,58	1.267	16,90
Utrecht	3,61	276	3,68
Noord-Holland	5,59	427	5,70
Flevoland	5,05	386	5,15
Zuid-Holland	8,45	645	8,61
Zeeland	5,21	398	5,31
Noord-Brabant	3,04	232	3,10
Limburg	8,03	614	8,19
TOTAAL	100,00	7.640	101,93

EHS-natte natuur verwerving

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (ha)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	-	-	-
Fryslan	-	-	-
Drenthe	-	-	-
Overijssel	-	-	-
Gelderland	-	-	-
Utrecht	-	-	-
Noord-Holland	-	-	-
Flevoland	-	-	-
Zuid-Holland	78,38	648	24,63
Zeeland	-	-	-
Noord-Brabant	-	-	-
Limburg	21,62	179	6,79
TOTAAL	100,00	827	31,43

EHS-natte natuur inrichting (nieuwe verplichtingen)

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (ha)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	-	-	-
Fryslan	-	-	-
Drenthe	-	-	-
Overijssel	-	-	-
Gelderland	-	-	-
Utrecht	-	-	-
Noord-Holland	-	-	-
Flevoland	-	-	-
Zuid-Holland	83,90	727	17,14
Zeeland	-	-	-
Noord-Brabant	-	-	-
Limburg	16,10	140	3,29
TOTAAL	100,00	867	20,43

**EHS-natte natuur
inrichting (lopende verplichtingen)**

provincie	oppervlakte (ha)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	-	-
Fryslan	-	1,00
Drenthe	-	0,10
Overijssel	-	-
Gelderland	-	-
Utrecht	-	-
Noord-Holland	-	-
Flevoland	-	-
Zuid-Holland	1.313	7,92
Zeeland	-	-
Noord-Brabant	-	-
Limburg	-	0,20
TOTAAL	1.313	9,22

**Particulier beheer
binnen én buiten EHS**

PM

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (ha)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	-	-	-
Fryslan	-	-	-
Drenthe	-	-	-
Overijssel	-	-	-
Gelderland	-	-	-
Utrecht	-	-	-
Noord-Holland	-	-	-
Flevoland	-	-	-
Zuid-Holland	-	-	-
Zeeland	-	-	-
Noord-Brabant	-	-	-
Limburg	-	-	-
TOTAAL	-	-	-

Functiewijziging EHS

PM

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (ha)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	-	-	-
Fryslan	-	-	-
Drenthe	-	-	-
Overijssel	-	-	-
Gelderland	-	-	-
Utrecht	-	-	-
Noord-Holland	-	-	-
Flevoland	-	-	-
Zuid-Holland	-	-	-
Zeeland	-	-	-
Noord-Brabant	-	-	-
Limburg	-	-	-
TOTAAL	-	-	-

**Agrarisch natuurbeheer
binnen én buiten EHS**

PM

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (ha)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	-	-	-
Fryslan	-	-	-
Drenthe	-	-	-
Overijssel	-	-	-
Gelderland	-	-	-
Utrecht	-	-	-
Noord-Holland	-	-	-
Flevoland	-	-	-
Zuid-Holland	-	-	-
Zeeland	-	-	-
Noord-Brabant	-	-	-
Limburg	-	-	-
TOTAAL	-	-	-

Ganzengedooogovereenkomsten

binnen én buiten EHS

PM

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (ha)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	-	-	-
Fryslan	-	-	-
Drenthe	-	-	-
Overijssel	-	-	-
Gelderland	-	-	-
Utrecht	-	-	-
Noord-Holland	-	-	-
Flevoland	-	-	-
Zuid-Holland	-	-	-
Zeeland	-	-	-
Noord-Brabant	-	-	-
Limburg	-	-	-
TOTAAL	-	-	-

**Natuurbraak
buiten EHS**

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (ha)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	100,00	1.000	0,70
Fryslan	-	-	-
Drenthe	-	-	-
Overijssel	-	-	-
Gelderland	-	-	-
Utrecht	-	-	-
Noord-Holland	-	-	-
Flevoland	-	-	-
Zuid-Holland	-	-	-
Zeeland	-	-	-
Noord-Brabant	-	-	-
Limburg	-	-	-
TOTAAL	100,00	1.000	0,70

**Westerschelde
verwerving én inrichting**

provincie	aandeel (%)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen		
Fryslan		
Drenthe		
Overijssel		
Gelderland		
Utrecht		
Noord-Holland		
Flevoland		
Zuid-Holland		
Zeeland	100,00	140,00
Noord-Brabant		
Limburg		
TOTAAL	100,00	140,00

**Soortenbescherming
inrichting (nieuwe verplichtingen)**

provincie	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	0,53
Fryslan	0,99
Drenthe	0,67
Overijssel	0,99
Gelderland	0,67
Utrecht	0,69
Noord-Holland	0,67
Flevoland	0,53
Zuid-Holland	0,53
Zeeland	0,53
Noord-Brabant	0,67
Limburg	0,97
TOTAAL	8,40

**Ontsnippering robuuste verbindingen
(budget reconstructie/EHS-flankerend beleid)**

provincie	aantal	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	4	0,22
Fryslan	3	0,70
Drenthe	3	1,07
Overijssel	3	1,47
Gelderland	6	17,69
Utrecht	1	0,06
Noord-Holland	2	0,59
Flevoland	-	-
Zuid-Holland	2	0,01
Zeeland	2	0,18
Noord-Brabant	2	0,10
Limburg	3	11,68
onverdeeld	-	72,22
TOTAAL	31	106,00

Eén knelpunt wordt in 2 provincies (Drenthe en Groningen) opgelost. Rijksbudget en prestatie zijn opgenomen onder Drenthe.

Nationale Parken

provincie	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	0,70
Fryslan	2,55
Drenthe	4,49
Overijssel	3,07
Gelderland	-
Utrecht	1,74
Noord-Holland	2,79
Flevoland	-
Zuid-Holland	-
Zeeland	1,42
Noord-Brabant	5,01
Limburg	3,62
TOTAAL	25,40

**Verbetering milieukwaliteit
inclusief verdrogingsbestrijding**

provincie	aandeel (%)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	3,72	4,07
Fryslan	5,06	5,54
Drenthe	10,79	11,80
Overijssel	15,21	16,64
Gelderland	19,37	21,19
Utrecht	4,95	5,42
Noord-Holland	11,08	12,12
Flevoland	0,61	0,67
Zuid-Holland	7,26	7,94
Zeeland	3,87	4,23
Noord-Brabant	14,07	15,39
Limburg	4,01	4,39
TOTAAL	100,00	109,40

**Verdrogingsbestrijding
(budget reconstructie/EHS-flankerend beleid)**

provincie	aandeel (%)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	3,72	3,24
Fryslan	5,06	4,40
Drenthe	10,79	9,39
Overijssel	15,21	13,23
Gelderland	19,37	16,85
Utrecht	4,95	4,31
Noord-Holland	11,08	9,64
Flevoland	0,61	0,53
Zuid-Holland	7,26	6,32
Zeeland	3,87	3,37
Noord-Brabant	14,07	12,24
Limburg	4,01	3,49
TOTAAL	100,00	87,00

**Grondgebonden Landbouw
inrichting (nieuwe verplichtingen)**

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (ha)	rijksbudget (€ mln.)
-----------	-------------	------------------	----------------------

Glastuinbouw

PM Bestuurlijk Afsprakenkader

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (ha)	rijksbudget (€ mln.)
-----------	-------------	------------------	----------------------

Duurzaam ondernemen

provincie	aandeel (%)	rijksbudget (€ mln.)
-----------	-------------	----------------------

Groningen	10,08	13.003	4,03	Groningen	8,33	0,83
Fryslan	14,07	18.150	5,63	Fryslan	8,33	0,83
Drenthe	9,07	11.700	3,63	Drenthe	8,33	0,83
Overijssel	11,15	14.384	4,46	Overijssel	8,33	0,83
Gelderland	10,71	13.816	4,28	Gelderland	8,33	0,83
Utrecht	3,29	4.244	1,32	Utrecht	8,33	0,83
Noord-Holland	6,53	8.424	2,61	Noord-Holland	8,33	0,83
Flevoland	5,55	7.160	2,22	Flevoland	8,33	0,83
Zuid-Holland	6,69	8.630	2,68	Zuid-Holland	8,33	0,83
Zeeland	6,29	8.114	2,52	Zeeland	8,33	0,83
Noord-Brabant	12,18	15.712	4,87	Noord-Brabant	8,33	0,83
Limburg	4,39	5.663	1,76	Limburg	8,33	0,83
TOTAAL	100,00	129.000	40,00	TOTAAL	100,00	10,00

Recreatie om de Stad verwerving

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (ha)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	-	-	-
Fryslan	-	-	-
Drenthe	-	-	-
Overijssel	-	-	-
Gelderland	5,47	224	16,95
Utrecht	8,61	352	26,66
Noord-Holland	29,49	1.205	91,33
Flevoland	-	-	-
Zuid-Holland	56,43	2.306	174,80
Zeeland	-	-	-
Noord-Brabant	-	-	-
Limburg	-	-	-
TOTAAL	100,00	4.086	309,74

Recreatie om de Stad inrichting (nieuwe verplichtingen)

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (ha)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	-	-	-
Fryslan	-	-	-
Drenthe	-	-	-
Overijssel	-	-	-
Gelderland	4,88	85	3,69
Utrecht	10,71	186	8,10
Noord-Holland	27,83	484	21,06
Flevoland	-	-	-
Zuid-Holland	56,58	984	42,81
Zeeland	-	-	-
Noord-Brabant	-	-	-
Limburg	-	-	-
TOTAAL	100,00	1.739	75,66

Verkoop BBL-bezit t.b.v. financiering Recreatie om de Stad

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (ha)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	16,00	714	14,66
Fryslan	10,00	442	9,16
Drenthe	12,00	523	10,99
Overijssel	11,00	469	10,08
Gelderland	9,00	377	8,24
Utrecht	6,00	244	5,50
Noord-Holland	5,00	236	4,58
Flevoland	-	-	-
Zuid-Holland	14,00	618	12,82
Zeeland	4,00	196	3,66
Noord-Brabant	9,00	389	8,24
Limburg	4,00	192	3,66
TOTAAL	100,00	4.400	91,60

Landelijke Routenetwerken wandelen

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (km)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	6,15		0,07
Fryslan	8,49		0,10
Drenthe	4,30		0,05
Overijssel	12,96		0,15
Gelderland	15,12		0,17
Utrecht	2,69		0,03
Noord-Holland	8,13		0,09
Flevoland	3,25		0,04
Zuid-Holland	13,37		0,15
Zeeland	4,07		0,05
Noord-Brabant	12,94		0,15
Limburg	8,52		0,10
TOTAAL	100,00	PM	1,14
	4.750		

Landelijke Routenetwerken fietsen

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (km)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	5,39		0,35
Fryslan	8,43		0,55
Drenthe	4,61		0,30
Overijssel	12,85		0,83
Gelderland	11,63		0,75
Utrecht	6,64		0,43
Noord-Holland	11,44		0,74
Flevoland	4,17		0,27
Zuid-Holland	11,63		0,75
Zeeland	3,23		0,21
Noord-Brabant	12,79		0,83
Limburg	7,21		0,47
TOTAAL	100,00	PM	6,48
	4.500		

Landelijke Routenetwerken varen

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (km)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	11,00	197,34	3,27
Fryslan	15,40	276,28	4,58
Drenthe	3,40	61,00	1,01
Overijssel	7,30	130,96	2,17
Gelderland	7,30	130,96	2,17
Utrecht	6,40	114,82	1,90
Noord-Holland	11,80	211,69	3,51
Flevoland	7,80	139,93	2,32
Zuid-Holland	10,60	190,16	3,15
Zeeland	3,40	61,00	1,01
Noord-Brabant	11,70	209,90	3,48
Limburg	3,90	69,97	1,16
TOTAAL	100,00	1.794	29,76

Nationale Landschappen (incl. cultuurhistorie) nieuwe verplichtingen

provincie	rijksbudget (€ mln.)	waarvan cultuurhistorie
Groningen	1,0	0,2
Fryslan	3,0	0,4
Drenthe	1,2	0,2
Overijssel	3,0	0,4
Gelderland	12,1	1,9
Utrecht	7,4	0,8
Noord-Holland	9,2	0,9
Flevoland	-	-
Zuid-Holland	7,6	0,8
Zeeland	3,2	0,6
Noord-Brabant	2,4	0,4
Limburg	1,8	0,2
TOTAAL	51,9	6,8

Provinciale stichtingen landschapsbeheer

provincie	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	2,53
Fryslan	2,52
Drenthe	3,28
Overijssel	2,81
Gelderland	2,52
Utrecht	1,92
Noord-Holland	2,28
Flevoland	1,18
Zuid-Holland	1,97
Zeeland	2,05
Noord-Brabant	2,41
Limburg	5,94
TOTAAL	31,41

Verbetering bodemkwaliteit

provincie	aandeel (%)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	8,33	0,45
Fryslan	8,33	0,45
Drenthe	8,33	0,45
Overijssel	8,33	0,45
Gelderland	8,33	0,45
Utrecht	8,33	0,45
Noord-Holland	8,33	0,45
Flevoland	8,33	0,45
Zuid-Holland	8,33	0,45
Zeeland	8,33	0,45
Noord-Brabant	8,33	0,45
Limburg	8,33	0,45
TOTAAL	100,00	5,40

Bodemsanering vanaf 2010

provincie	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	4,06
Fryslan	9,48
Drenthe	5,11
Overijssel	2,11
Gelderland	9,43
Utrecht	3,20
Noord-Holland	7,51
Flevoland	0,77
Zuid-Holland	12,01
Zeeland	2,15
Noord-Brabant	9,71
Limburg	2,48
TOTAAL	68,00

Sanering waterbodems vanaf 2010

provincie	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	1,51
Fryslan	3,62
Drenthe	1,29
Overijssel	2,37
Gelderland	3,62
Utrecht	2,44
Noord-Holland	5,60
Flevoland	1,08
Zuid-Holland	6,89
Zeeland	1,36
Noord-Brabant	4,30
Limburg	2,22
TOTAAL	36,30

Reconstructie Zandgebieden (nieuwe verpl.) EHS-flankerend beleid-ammoniakemissie

provincie	aandeel (%)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	-	-
Fryslan	-	-
Drenthe	-	-
Overijssel	19,00	9,72
Gelderland	30,00	15,35
Utrecht	7,00	3,58
Noord-Holland	-	-
Flevoland	-	-
Zuid-Holland	-	-
Zeeland	-	-
Noord-Brabant	29,00	14,84
Limburg	15,00	7,68
TOTAAL	100,00	51,18

Reconstructie Zandgebieden (nieuwe verpl.) Duurzaam waterbeheer

provincie	aandeel (%)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	-	-
Fryslan	-	-
Drenthe	-	-
Overijssel	19,00	12,54
Gelderland	30,00	19,81
Utrecht	7,00	4,62
Noord-Holland	-	-
Flevoland	-	-
Zuid-Holland	-	-
Zeeland	-	-
Noord-Brabant	29,00	19,15
Limburg	15,00	9,90
TOTAAL	100,00	66,02

Reconstructie Zandgebieden (nieuwe verpl.) Duurzame landbouw

provincie	aandeel (%)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	-	-
Fryslan	-	-
Drenthe	-	-
Overijssel	19,00	20,75
Gelderland	30,00	32,76
Utrecht	7,00	7,64
Noord-Holland	-	-
Flevoland	-	-
Zuid-Holland	-	-
Zeeland	-	-
Noord-Brabant	29,00	31,66
Limburg	15,00	16,38
TOTAAL	100,00	109,19

**Reconstructie Zandgebieden (nieuwe verpl.)
Overige rijksdoelen**

provincie	aandeel (%)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	-	-
Fryslan	-	-
Drenthe	-	-
Overijssel	19,00	5,16
Gelderland	30,00	8,15
Utrecht	7,00	1,90
Noord-Holland	-	-
Flevoland	-	-
Zuid-Holland	-	-
Zeeland	-	-
Noord-Brabant	29,00	7,87
Limburg	15,00	4,07
TOTAAL	100,00	27,15

**Reconstructie Zandgebieden
lopende verplichtingen**

provincie	aandeel (%)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	-	-
Fryslan	-	-
Drenthe	-	-
Overijssel	19,00	8,11
Gelderland	30,00	12,80
Utrecht	7,00	2,99
Noord-Holland	-	-
Flevoland	-	-
Zuid-Holland	-	-
Zeeland	-	-
Noord-Brabant	29,00	12,37
Limburg	15,00	6,40
TOTAAL	100,00	42,67

**Rijksdoelen via landinrichting
lopende verplichtingen**

provincie	aandeel (%)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	5,28	15,28
Fryslan	8,69	25,14
Drenthe	6,37	18,43
Overijssel	7,93	22,96
Gelderland	5,17	14,95
Utrecht	9,80	28,35
Noord-Holland	11,17	32,31
Flevoland	0,29	0,84
Zuid-Holland	19,95	57,74
Zeeland	2,54	7,36
Noord-Brabant	11,52	33,34
Limburg	11,30	32,69
TOTAAL	100,00	289,40

**Bos en landschap-verwerving
lopende verplichtingen**

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (ha)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	3,46	23	0,67
Fryslan	16,27	108	3,17
Drenthe	9,49	63	1,85
Overijssel	14,76	98	2,87
Gelderland	9,49	63	1,85
Utrecht	4,67	31	0,91
Noord-Holland	1,20	8	0,23
Flevoland	-	-	-
Zuid-Holland	4,07	27	0,79
Zeeland	10,99	73	2,14
Noord-Brabant	14,01	93	2,73
Limburg	11,60	77	2,26
TOTAAL	100,00	664	19,46

**Milieu
lopende verplichtingen**

provincie	aandeel (%)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	6,3	2,64
Fryslan	8,6	3,60
Drenthe	8,7	3,64
Overijssel	10,1	4,23
Gelderland	14,1	5,91
Utrecht	6,2	2,60
Noord-Holland	3,1	1,30
Flevoland	8,6	3,60
Zuid-Holland	8,1	3,39
Zeeland	4,3	1,80
Noord-Brabant	13,7	5,74
Limburg	8,2	3,44
TOTAAL	100,0	41,90

**Rijksdoelen via landinrichting-lopemde verplichtingen
oppervlakte per rijksdoel**

	EHS (ha)	RodS (ha)	Groene ver- bindingen (km)	Recreatie		Bos en landschap	
				(ha)	(km)	(ha)	(km)
Groningen	3.425	-	-	33	25	194	71
Fryslan	2.937	-	-	1	24	144	223
Drenthe	5.508	-	-	6	95	720	235
Overijssel	3.355	-	-	25	45	73	408
Gelderland	2.581	97	-	45	52	115	259
Utrecht	1.960	534	1	5	11	22	67
Noord-Holland	1.728	1.212	4	152	10	25	49
Flevoland	99	-	-	-	-	-	-
Zuid-Holland	4.832	2.072	18	-	45	204	84
Zeeland	1.068	-	-	17	15	501	56
Noord-Brabant	5.812	-	-	7	91	748	331
Limburg	1.560	-	-	4	32	200	620
TOTAAL	34.865	3.915	23	295	445	2.946	2.403

Grondvoorraad

provincie	aandeel (%)	oppervlakte (ha)	rijksbudget (€ mln.)
Groningen	36,99	1.238	14,83
Fryslan	-	197	-
Drenthe	15,39	515	6,17
Overijssel	3,50	117	1,40
Gelderland	16,52	553	6,62
Utrecht	-	260	-
Noord-Holland	6,48	217	2,60
Flevoland	-	-	-
Zuid-Holland	21,12	707	8,47
Zeeland	-	585	-
Noord-Brabant	-	464	-
Limburg	-	419	-
TOTAAL	100,00	1.422	40,09
		3.347	

Onderbouwing provinciale verdeling

Rijksdoel

EHS-nieuwe natuur
EHS-robuuste verbindingen
EHS-natte natuur (nieuw)
EHS-natte natuur (uitfinanciering)
Particulier beheer
Functiewijziging EHS
Agrarisch natuurbeheer
Ganzengedoogovereenkomsten
Natuurbraak
Westerschelde
Soortenbescherming

Ontsnippering robuuste verbindingen
Nationale Parken
Verbetering milieukwaliteit
Verdrogingsbestrijding
Grondgebonden Landbouw
Glastuinbouw
Duurzaam ondernemen
Recreatie om de Stad
Verkoop BBL-bezit t.b.v RodS
LR-wandelen
LR-fietsen
LR-varen
Nationale Landschappen (nieuw)
Provinciale stichtingen landschapsbeheer
Verbetering bodemkwaliteit
Bodemsanering

Saneren waterbodems
Reconstructie Zandgebieden
Rijksdoelen via landinrichting (uitfinanciering)

Verwerving bos en landschap (uitfinanciering)
Milieu (uitfinanciering)
Grondvoorraad

De provinciale verdeling is gebaseerd op:

de restantoppervlakte conform eindrapport Nulmeting.
de restantoppervlakte conform eindrapport Nulmeting.
de restantoppervlakte conform eindrapport Nulmeting.
de raming van de uitfinanciering vanaf 2007 en de geraamde uitgaven in 2005 en 2006.
pm
pm
pm
pm
de taakstelling; deze is volledig in Groningen.
de taakstelling; deze is volledig in Zeeland.
de vaste bijdrage per provincie + een evenredige verdeling van de variabele bijdrage;
Overijssel ontvangt extra rijksbudget voor herinstructie otter,
Utrecht voor 'groene glazenmaker' en Limburg voor Korenwolf.
het reeds geprogrammeerd budget; het restant is nog onverdeeld.
de rijksbijdrage over de parken in 2006.
de verdroogde oppervlakte conform de Verdrogingskaart en de oppervlakte verzuringsgevoelige natuur.
de verdroogde oppervlakte conform de Verdrogingskaart en de oppervlakte verzuringsgevoelige natuur.
de oppervlakte bedrijven grondgebonden landbouw > 70 nge.
bestuurlijk afsprakenkader (juni 2006).
een evenredige verdeling over de provincies.
de restantoppervlakte conform eindrapport Nulmeting.
het te verkopen BBL-bezit conform eindrapport Nulmeting.
de taakstelling per provincie conform rapport Taakstelling LR op kaart.
de taakstelling per provincie conform rapport Taakstelling LR op kaart.
de restantlengte conform eindrapport Nulmeting.
de oppervlakte conform pkb-kaart 7 Nota Ruimte.
een indicatie van de rijksbijdrage per jaar conform de nota met kenmerk N.2002/3740.
een evenredige verdeling over de provincies.
de huidige werkvoorraad; hierbij is geen rekening gehouden met de extra
rijksbijdrage voor Flevoland 2005-2009; inclusief toezegging Volgermeer (Noord-Holland);
de verdeling zal worden aangepast op basis van een actualisatie van de werkvoorraad
in de periode 2008-2009.
de huidige verdeelsleutel.
de door de provincies afgesproken verdeelsleutel.
(rijksbudget) bijlage 4 van het UC 2005-2006, de geraamde uitgaven in 2005 en 2006 en de kas-verplichtingenmatrix inrichting;
(oppervlakte) de restantoppervlakte conform eindrapport Nulmeting en het UC 2005-2006.
de restantoppervlakte conform eindrapport Nulmeting.
de provinciale verdeling conform UC 2005-2006.
de restantoppervlakte conform eindrapport Nulmeting.